

BIVRO ORGANIZACJI RACHUNKOWOŚCI

BOR
BIVLETYN

ROK II

1951

NR 3

**P O L S K I E
WYDAWNICTWA
GOSPODARCZE**

TREŚĆ NUMERU

ARTYKUŁY — REFERATY — PRZYCZYNKI

<i>M. Karczmar</i> — Zasady finansowania przedsiębiorstw z kredytów obrotowych	str. 99
<i>Z. Jędrzak</i> — Przykład zestawiania wydziałowych planów kosztów	„ 108
<i>K. Świerk</i> — Ewidencja towarowa w przedsiębiorstwach handlowych na szczeblu hurtu	„ 116
<i>J. Kujawski</i> — Organizacja i kontrola zapisów księgowych w przedsiębiorstwie przemysłowym	„ 121

WYTYCZNE — INFORMACJE — WYJAŚNIENIA BOR

Kluby Dyskusyjne	„ 124
Zasady finansowania jednostek administracyjnych utrzymywanych z narzutu	„ 126
Odzyski w przedsiębiorstwach wykonawstwa inwestycyjnego	„ 129
Wyjaśnienia zespołów konsultacyjnych	„ 129

Z DOŚWIADCZEŃ ZAGRANICY

<i>Z. Fedak</i> — Metody wewnętrzno-zakładowego rozrachunku gospodarczego w Czechosłowacji	131
--	-----

WSPÓLZAWODNICTWO — RACJONALIZACJA — MECHANIZACJA

<i>L. Zębalski</i> — Uproszczone księgowania w podgrupach 130 i z nią korespondujących	„ 136
--	-------

KORRESPONDENCI PISZĄ

O nowe miejsce w JPK dla konserwacji i remontów	„ 137
---	-------

KRYTYKI I RECENZJE

<i>M. Diaczkow i W. Kiparisow</i> — Rachunkowość inwestycyjna	„ 138
<i>D. J. Alenczikow</i> — Organizacja i technika dokumentalnej rewizji przedsiębiorstwa przemysłowego	„ 141

PRZEGLĄD WYDAWNICTW

Ustawodawstwo — Przepisy — Rozporządzenia	„ 143
---	-------

M. KARZMAR

Zasady finansowania przedsiębiorstw z kredytów obrotowych

Celem niniejszego opracowania jest zanalizowanie w ogólnym zarysie obowiązujących w roku 1951 zasad kredytowania przedsiębiorstw przez Narodowy Bank Polski — drogą omówienia poszczególnych kredytów obrotowych, ich treści ekonomicznej i zasad ich funkcjonowania, ze szczególnym uwzględnieniem najistotniejszych zmian, jakie zaszły na tym odcinku w stosunku do roku ubiegłego.

Dotychczasowe doświadczenia w zakresie finansowania i kontroli przedsiębiorstw wskazują na niepokojące fakty, świadczące o tym, iż poważna część przedsiębiorstw i to zarówno przemysłowych, jak handlowych i usługowych, nie panuje nad swą gospodarką finansową. Fakty te przejawiają się przede wszystkim w niedostatecznym korzystaniu przez przedsiębiorstwa z przysługującego im przywileju dyspozycyjności w zakresie rozporządzania środkami pieniężnymi, w nieuzasadnionym zadłużaniu się w kredycie przeterminowanym przy jednoczesnym istnieniu warunków do korzystania z poszczególnych kredytów celowych, w braku orientacji — do chwili sporządzenia bilansu — o kształtowaniu się zapasów, należności i zobowiązań, rozmiarach akumulacji, w niewłaściwym opracowywaniu kwartalnych planów finansowania, zwłaszcza na odcinku planowania poszczególnych grup środków obrotowych, w spóźnionym składaniu wniosków o dodatkowe kredyty wzgl. o prolongatę terminów spłaty dotychczasowych kredytów i dopuszczaniu tym samym do przeterminowania tych kredytów, w braku aktywności w kierunku zmniejszenia zapotrzebowania kredytowego drogą upłynnienia nadmiernych remanentów, ograniczenia zakupów, egzekwowania zaległych należności itp.

Analiza tego stanu rzeczy wskazuje, iż jedną z jego głównych przyczyn jest niedostateczna znajomość obowiązującego systemu kredytowego. Najważniejszą troską kierownictwa finansowego naszych przedsiębiorstw było dotychczas uzyskanie odpowiedniej ilości środków pieniężnych; kwestie źródeł pochodzenia tych środków, warunków na jakich zostały one przedsiębiorstwu przyznane, terminów ich zwrotu, obciążeń i rygorów związanych z ich wykorzystaniem — były czymś drugorzędnym,

do czego nie przywiązywano specjalnej wagi i w zakresie czego zdawano się przeważnie na inicjatywę Banku.

Nie ulega wątpliwości, iż stan ten musi ulec w roku 1951 zasadniczej zmianie. Konieczność tego wypływa nie tylko z faktu, że stan ten pozostaje w jaskrawej sprzeczności z podstawową cechą rozrachunku gospodarczego — z zasadą operatywnej samodzielności przedsiębiorstwa w zakresie gospodarki finansowej. Konieczność tej zmiany, konieczność większego zainteresowania i większej aktywności przedsiębiorstw w sprawach finansowych, leży obecnie w interesie samych przedsiębiorstw. Wypływa ona z zasadniczych zmian, jakie zaszły w naszym systemie kredytowym na przełomie roku 1950 i 1951, tkwi ona w znacznym zaostreniu — jak się przekonamy o tym w dalszym toku naszych rozważań — rygorów i sankcji bankowych. Trzeba uświadomić sobie iż obecnie nie może być dla kierownictwa finansowego przedsiębiorstw rzeczą obojętną, z jakiego kredytu dane przedsiębiorstwo korzysta np. z kredytu inkasowego czy z kredytu przeterminowanego. Obojętność bowiem na tym odcinku, brak zainteresowania i znajomości spraw kredytowych, może postawić dobrze skądinąd pracujące przedsiębiorstwa w bardzo trudnej sytuacji finansowej.

Rodzaje kredytów obrotowych

Uchwała KERM z 12 maja 1950 r. w sprawie zasad normowania i finansowania środków obrotowych przedsiębiorstw państwowych ustala w rozdziale V następujące rodzaje bankowych kredytów obrotowych na rok 1951:

1. normatywne
2. sezonowe
3. specjalne
4. przejściowe
5. inkasowe
6. importowe i eksportowe
7. przeterminowane

Na powyższym podziale bazuje też Instrukcja Służbowa Narodowego Banku Polskiego o finansowaniu i kontroli przedsiębiorstw, której skrót znajduje się w posiadaniu wszystkich przedsiębiorstw kontrolowanych przez NBP

i ich jednostek nadrzędnych. Instrukcja ta, wprowadzając w życie nową klasyfikację kredytów obrotowych, rozwija jedynie podany wyżej podział kredytów, przewidując dalsze rozbięcie kredytów przejściowych na cztery rodzaje:

- a) przejściowe na zaliczki na kontraktację
- b) przejściowe na wstępne finansowanie robót kapitalnych
- c) przejściowe na nadzwyczajne potrzeby
- d) przejściowe do rozliczenia.

Przyjrząwszy się powyższej klasyfikacji bankowych kredytów obrotowych można dojść na pierwszy rzut oka do wniosku, iż klasyfikacja ta jest bardzo zbliżona do ubiegłorocznej. Nie znajdujemy tu jedynie podziału kredytów przeterminowanych na A i B, jak to miało miejsce w roku 1950 i pojawia się nowy rodzaj kredytu — kredyt przejściowy na nadzwyczajne potrzeby, odpowiadający tematycznie dawnemu kredytowi przeterminowanemu A. Wniosek o dużym podobieństwie nowego systemu kredytowego z ubiegłorocznym jest jednak pozorny i może odnosić się jedynie do samej nomenklatury. W rzeczywistości bowiem zaszły poważne zmiany merytoryczne w zakresie funkcjonowania poszczególnych kredytów, w zakresie ich treści ekonomicznej — przy czym najważniejsze z nich dotyczą kredytów: normatywnego, inkasowego i przeterminowanego.

Wspomniana wyżej uchwała KERM z 12 maja 1950 r. ustala, iż zadaniem bankowych kredytów obrotowych jest zaspokajanie potrzeb przedsiębiorstwa w zakresie środków obrotowych, przekraczających wysokość funduszy własnych i zrównanych z własnymi (pasywa stałe). Istotną zatem cechą kredytów bankowych jest ich ściśle powiązanie z przedmiotami kredytowania, tj. z poszczególnymi grupami środków obrotowych przedsiębiorstwa.

W świetle obowiązującego systemu finansowego możemy podzielić środki obrotowe przedsiębiorstwa na 2 zasadnicze grupy — środki normowane i nienormowane. Do środków obrotowych normowanych zaliczamy zapasy materiałowe (materiały podstawowe, pomocnicze, paliwo, opakowania, części zapasowe maszyn i urządzeń, przedmioty nietrwałe) i towarowe, zapasy produkcyjne (wyroby gotowe, półfabrykaty typowe, wyroby półgotowe, roboty w toku, odpadki) oraz rozliczenia międzyokresowe czynne. Na środki nienormowane składają się pozostałe środki obrotowe przedsiębiorstwa, zaangażowane przede wszystkim w procesie obrotu pieniężnego, które nie podlegają normowaniu, a więc środki płatnicze i wszelkiego rodzaju należności. Z punktu widzenia systemu kredytowego rozróżniamy z kolei w zakresie środków normowanych 2 grupy — środki normatywne, tj. mieszczące się w granicach zatwierdzonych w planach finansowych normatywów oraz środki ponadnormatywne, przekraczające te normatywy.

Wychodząc z postawionej wyżej tezy, iż zadaniem bankowych kredytów obrotowych jest finansowanie poszczególnych grup środków obrotowych przedsiębiorstwa, możemy — w sposób równoległy do przeprowadzonego podziału tych środków — usystematyzować kredyty bankowe w 3 zasadnicze grupy:

- a) kredyty finansujące środki normatywne — zaliczamy tu kredyt normatywny;
- b) kredyty finansujące środki ponadnormatywne — do których zaliczymy kredyty: sezonowy, specjalny i przejściowy na nadzwyczajne potrzeby;
- c) kredyty finansujące środki nienormowane — do których przydzielimy kredyt inkasowy, przejściowy na zaliczki na kontraktację, przejściowy na wstępne finansowanie robót kapitalnych, przejściowy do rozliczenia oraz importowy i eksportowy.

Odrębny wreszcie charakter posiada kredyt przeterminowany, który nie jest związany z żadnym określonym przedmiotem kredytowania i jako taki nie może być zaliczony do żadnej z wymienionych wyżej grup bazujących na podziale środków obrotowych przedsiębiorstwa; kredyt ten — jak wskazuje jego nazwa — powstaje z chwilą przeterminowania jakiegokolwiek z wymienionych poprzednio kredytów celowych i ma charakter wybitnie sankcyjny.

Przystępując do omówienia istoty i trybu funkcjonowania poszczególnych kredytów bankowych opierać się będziemy na wspomnianym wyżej podziale środków obrotowych przedsiębiorstwa na środki normatywne, ponadnormatywne i nienormowane.

Kredyty na środki normatywne

Grupa środków normatywnych przedsiębiorstwa charakteryzuje się pewną cykliczną równomiernością obrotów, dzięki której można ustalić dla każdego przedsiębiorstwa przeciętny, niezbędny zapas tych środków, zapas normatywny. Zapas ten wyznaczony jest z jednej strony wielkością produkcji lub obrotów, z drugiej zaś — normami czasowymi, wynikającymi z określonych cykli obrotowych (cykl dostaw materiałowych wzgl. towarowych, cykl produkcyjny, cykl magazynowania). Środki normatywne albo jak to się częściej mówi, normatywy środków obrotowych są wielkością z zasady stałą, ustaloną w planie finansowym przedsiębiorstwa. Obowiązujące zasady normowania i finansowania środków obrotowych przedsiębiorstw państwowych przewidują, iż normatywy winny być sfinansowane w całości (przedsiębiorstwa wytwórcze i usługowe o krótkim cyklu produkcyjnym) lub w części (przedsiębiorstwa handlowe, budowlano - montażowe oraz wytwórcze i usługowe o długim cyklu produkcyjnym) funduszami własnymi oraz pasywami stałymi, przy czym w przypadku niedoboru

funduszy własnych i zrównanych z własnymi — przedsiębiorstwu przysługuje, do wysokości ustalonego pokrycia normatywów funduszy własnymi, dotacja z budżetu państwa, przepadku zaś nadwyżki — winno nastąpić odprowadzenie jej do budżetu.

Bankowy kredyt normatywny posiada charakter dodatkowego, uzupełniającego źródła finansowego i wystąpi on, podobnie jak w roku ubiegłym, przede wszystkim w 2 przypadkach:

- a) gdy przysługująca przedsiębiorstwu dotacja na uzupełnienie własnych funduszy obrotowych nie została z jakichkolwiek względów udzielona;
- b) gdy przedsiębiorstwu nie przysługuje pełne pokrycie normatywów funduszami własnymi.

W pierwszym z tych przypadków kredyt normatywny ma charakter przemijający, zostaje on udzielony na poczet dotacji budżetowej i ulega spłacie z rachunku operacyjnego przedsiębiorstwa z chwilą otrzymania przez nie dotacji. Spłata tego kredytu następuje w zasadzie z inicjatywy Banku, który przeprowadza rozliczenia przedsiębiorstwa z budżetem państwa z tytułu niedoborów i nadwyżek funduszy własnych oraz z tytułu planowych strat.

Inny zupełnie charakter posiada kredyt normatywny w drugim z wymienionych wyżej przypadków. Występując w przedsiębiorstwach, którym pokrycie normatywów funduszami własnymi i zrównanymi z własnymi przysługuje tylko w określonym procencie normatywów (przede wszystkim w przedsiębiorstwach handlowych), stanowi on stałe źródło finansowe tych przedsiębiorstw i w związku z tym nie podlega w zasadzie spłacie.

Zakładając stopniowy wzrost normatywów w ciągu roku, co ma zazwyczaj miejsce przy stopniowym wzroście produkcji wzgl. obrotów, omawiany kredyt normatywny będzie również odpowiednio wzrastał, przy czym udzielanie jego następuje w odstępach miesięcznych w wysokości 1/3 planowanego na dany kwartał wzrostu.

Jako wyraz związania tego kredytu z określonymi grupami normatywnych środków obrotowych, obowiązuje zasada, iż może on być wykorzystany wcześniej w pełnej planowanej na dany kwartał wysokości w przypadku udokumentowania przez przedsiębiorstwo, iż zapasy jego osiągnęły wcześniej wysokość planowanego na ultimo danego kwartału normatywu. I odwrotnie — kredyt ten nie będzie wykorzystywany, gdy zapasy, będące jego przedmiotem, ukształtują się przejściowo poniżej normatywu.

Obok omówionych wyżej przypadków występowania kredytu normatywnego, zakres działania tego kredytu zostaje w myśl obowiązujących na rok 1951 zasad znacznie rozszerzony. Mianowicie kredyt ten będzie występował ponadto, gdy:

- c) ewentualna dotacja na uzupełnienie funduszy własnych wzgl. na pokrycie planowanych strat nie została przewidziana w rocznym planie finansowym w potrzebnej na dany kwartał wysokości;
- d) ponadplanowy zysk przedsiębiorstwa nie wystarcza na pokrycie ponadplanowych normatywnych środków obrotowych, wynikających z obliczenia tzw. normatywu operatywnego.

Ograniczenie dotowania przedsiębiorstw wyłącznie w granicach przewidzianych rocznym planem finansowanym jest logiczną konsekwencją skasowania w r. 1951 rachunku sum obrotowych i wprowadzenia zasady bezpośredniego rozliczania się przedsiębiorstw państwowych z tytułu niedoborów wzgl. nadwyżek funduszy własnych oraz z tytułu pokrycia planowanych strat — z budżetem państwa. Zasada ta siłą rzeczy spowodowała znaczne usztywnienie wspomnianych rozliczeń, które muszą się zamknąć w ramach przewidzianych rozchodów budżetu państwowego, bazujących na tym odcinku na zatwierdzonych w rocznych planach finansowych przedsiębiorstw kwotach dotacji budżetowych. W związku z tym, o ile przedsiębiorstwo planując na dany kwartał niedobór funduszy własnych w obrocie w stosunku do normatywu lub jego części, nie może otrzymać na pokrycie tego niedoboru dotacji z budżetu państwa, ponieważ nie była ona przewidziana w planie rocznym — wówczas niedobór ten zostanie sfinansowany kredytem normatywnym. Sytuacja taka może wystąpić, np. gdy przedsiębiorstwo nie wygospodaruje w danym kwartale planowanego zysku. Sytuacja ta wystąpi również z reguły, gdy przedsiębiorstwo nie będzie posiadało zatwierdzonego planu finansowego — wobec braku podstaw do udzielenia dotacji.

Finansowanie kredytem normatywnym w przypadku wymienionym pod pkt. d) wiąże się z wprowadzonym do naszego systemu kredytowego na rok 1951 pojęciem normatywu operatywnego. Normatyw ten może być — jak wiadomo — ustalany przez Bank w kwartalnym planie finansowania w przypadkach określonych instrukcją kredytową NBP, przy czym w praktyce będzie to miało miejsce najczęściej przy co najmniej 10% przekroczeniu przez przedsiębiorstwo planu produkcji lub obrotów. Dostosowanie pokrycia normatywnych środków obrotowych do wysokości normatywu operatywnego (odpowiednio wyższego od normatywu z planu rocznego) następuje w przedsiębiorstwach wytwórczych i usługowych z ponadplanowego zysku, a gdy ten nie wystarczy na sfinansowanie tej różnicy — z kredytu normatywnego, zaś w przedsiębiorstwach handlowych — wyłącznie z kredytu normatywnego.

Jak wynika z powyższych uwag, funkcjonowanie kredytu normatywnego omówionego w pkt. c) i d) polega na przejściowym zastępo-

waniu w pokryciu normatywnych środków obrotowych, niewypracowanego jeszcze zysku, planowego bądź ponadplanowego; w myśl tego, kredyt ten winien być sukcesywnie spłacany w miarę akumulacji wspomnianego zysku.

Obok omówionej dotychczas trybu udzielania kredytu normatywnego na pokrycie ogólnego niedoboru funduszy własnych w obrocie w stosunku do normatywów lub ich części, wprowadzona została w r. 1951, wzorem radzieckiego systemu kredytowego, nowa forma kredytu normatywnego — tzw. kredyt normatywny pod obrót — mająca mieć na razie zastosowanie wyłącznie wobec przedsiębiorstw handlowych. Funkcjonowanie tego kredytu polega na tym, że stanowi on procentowy udział w sfinansowaniu zakupu towarowego przedsiębiorstwa na okres czasu nieprzekraczający przeciętnego cyklu obrotowego. Jeśli np. przeciętny cykl obrotu towarowego przedsiębiorstwa, wynikający ze wskaźnika w dniach dla normatywu zapasów towarowych wynosi 30 dni i przedsiębiorstwu przysługuje 50% pokrycie normatywu towarowego funduszami własnymi, wówczas może ono otrzymać kredyt normatywny pod obrót w wysokości 50% wartości zakupu towarowego na okres 30 dni. Cykl obrotowy ustalany jest bądź jako przeciętna dla wszystkich towarów, bądź też dla poszczególnych grup towarowych, będących przedmiotem działalności handlowej przedsiębiorstwa i obejmuje okres czasu od chwili zapłaty za zakupiony towar do momentu jego sprzedaży i wystawienia faktury na odbiorcę. Omawiany kredyt, wiążąc się ściśle z kształtowaniem się obrotów, stanowi dla przedsiębiorstwa o prawidłowej rotacji towarowej bardzo dogodne źródło finansowe, a dzięki swej dużej elastyczności umożliwia mu sfinansowanie również obrotów ponadplanowych.

Reasumując powyższe uwagi można stwierdzić, iż rola kredytu normatywnego w naszym systemie kredytowym na rok 1951 znacznie wzrasta w porównaniu z r. 1950. Kredyt ten, który w roku ubiegłym występował w praktyce niemal wyłącznie w przedsiębiorstwach handlowych w wysokości odpowiadającej niepokrytej funduszami własnymi, procentowej części normatywów środków obrotowych, rozszerza swój zasięg działania na przedsiębiorstwa wytwórcze i usługowe, jak również powiększa znacznie swe dotychczasowe funkcje. Dzieje się to na skutek:

- a) coraz szerszego stosowania zasady procentowego pokrycia normatywów funduszami własnymi (także w przedsiębiorstwach produkcyjnych) oraz dokonanego w końcu 1950 r. generalnego obniżenia tego pokrycia w handlu do wysokości 50% normatywu;
- b) usztywnienia i ograniczenia systemu dotacji budżetowych do wysokości przewidzianej zatwierdzonym rocznym planem finansowym;

- c) tendencji do ustalenia normatywów w planie finansowym na jak najniższym poziomie i wprowadzenia normatywu operatywnego.

Wszystkie te przyczyny zmierzają do jednego podstawowego celu, będącego źródłem rozszerzenia zakresu działania kredytu normatywnego — do realizacji zasady jak najoszczędniejszego gospodarowania i rozdziału ogółu środków pieniężnych i wzmocnienia kontroli bankowej nad gospodarką narodową poprzez powiązania kredytowe Banku z przedsiębiorstwem. Wyrazem zaś szczególnego postępu w zakresie kredytu normatywnego, zwiększenia jego operatywności, poważnego uelastycznienia go i ścisłego powiązania tego kredytu z rozmiarami i rozwojem działalności przedsiębiorstwa, jest wprowadzenie kredytu normatywnego pod obrót.

Kredyty na środki ponadnormatywne

O ile w zakresie środków normatywnych przedsiębiorstwa da się uchwycić cykliczność procesów produkcji i obrotu, w wyniku czego normatywy środków obrotowych są w zasadzie wielkościami niepodlegającymi większym wahanom w czasie — to środki ponadnormatywne, a więc przekraczające te normatywy, charakteryzuje się dużymi wahaniami, jako rezultat braku równomierności i cykliczności w przebiegu odnośnych procesów produkcji lub obrotu towarowego.

Z tego też względu zachodzi zasadnicza różnica w zakresie źródeł finansowania wymienionych dwóch grup środków obrotowych. Mianowicie, gdy środki normatywne są finansowane — jak to wynika z poprzednich omówień — częściowo funduszami własnymi przedsiębiorstwa i zrównanymi z własnymi (pasywa stałe), częściowo zaś z bankowego kredytu normatywnego — to środki ponadnormatywne, z uwagi na ich znaczną dynamikę, są finansowane wyłącznie kredytami bankowymi.

Z punktu widzenia systemu kredytowego i zasad prawidłowej gospodarki rozróżniamy 2 grupy ponadnormatywnych środków obrotowych: gospodarczo uzasadnione — do których zaliczamy środki (w pierwszym rzędzie zapasy) o charakterze sezonowym i specjalnym oraz gospodarczo nieuzasadnione — do których zalicza się wszelkie pozostałe przerosty normatywów.

Wychodząc z tego podziału, obowiązujący system kredytowy przewiduje trzy odrębne źródła sfinansowania ponadnormatywnych środków obrotowych — kredyt sezonowy, kredyt specjalny i kredyt przejściowy na nadzwyczajne potrzeby.

1. **Kredyt sezonowy** służy na sfinansowanie wszelkiego rodzaju ponadnormatywnych zapasów o charakterze sezonowym oraz nierozliczonych ponadnormatywnych nakładów przyszłych okresów w przedsiębiorstwach sezonowych.

W myśl obowiązujących zasad normowania środków obrotowych (uchwała KERM z 12 maja 1950 r.), normatywy w przedsiębiorstwach sezonowych ustalane są na poziomie kwartału o planowanym najmniejszym nasileniu działalności gospodarczej. W związku z tym w przedsiębiorstwach tych powstaną zawsze w pewnych okresach zapasy ponadnormatywne, mające uzasadnienie gospodarcze w sezonowym nasileniu działalności. Należy zwrócić uwagę, iż z kredytu sezonowego mogą korzystać nie tylko przedsiębiorstwa typowo sezonowe (np. przemysł cukrowniczy, ziemniaczany), w których występują ponadnormatywne zapasy w wyniku sezonowych wahań produkcji, lecz także przedsiębiorstwa o produkcji ciągłej, w których występują sezonowe wahania w zakresie zbytu produkowanych wyrobów (np. przemysł nawozów sztucznych, przemysł odzieżowy), jak również przedsiębiorstwa handlowe prowadzące dystrybucję artykułów sezonowych. Stwierdzenie to jest o tyle ważne, iż — jak wskazuje praktyka — te ostatnie przedsiębiorstwa w stosunkowo niewielkim stopniu wykorzystywały możliwości ubiegania się o kredyt sezonowy, finansując się niepotrzebnie kredytami przeterminowanymi.

Kredyt sezonowy na nierozliczone nakłady przyszłych okresów (rozliczenia międzyokresowe czynne) może występować wyłącznie w przedsiębiorstwach o produkcji sezonowej, gdzie służy on na sfinansowanie nakładów planowanych na dany okres, które zostaną zaliczone do kosztów produkcji okresów następných.

Jak widać z powyższych uwag, funkcjonowanie kredytu sezonowego w r. 1951 jest bardzo zbliżone do zasad obowiązujących w roku ubiegłym. Jedyne różnice polegają na wyeliminowaniu z zakresu działania tego kredytu zaliczek na kontraktację, które, jako związane tematycznie ze środkami nienormowanymi, finansowane są w roku bieżącym odrębnie na ten cel przewidzianym kredytem przejściowym.

2. **Kredyt specjalny** nie zmienił w zasadzie swych funkcji w porównaniu z rokiem 1950. W myśl instrukcji Narodowego Banku Polskiego, przedmiotem tego kredytu mogą być ponadnormatywne zapasy o charakterze specjalnym, do których zalicza się zapasy o charakterze rezerw państwowych oraz zapasy gromadzone w wyniku specyficznych warunków działalności przedsiębiorstwa.

Dla uzyskania kredytu specjalnego na ponadnormatywne zapasy, mające charakter rezerwy państwowej, przedsiębiorstwo musi się wylegitymować pisemnym poleceniem utworzenia takich zapasów, wydanym przez resortowe ministerstwo, bądź też przez jednostkę nadrzędną z upoważnienia ministerstwa. Należy w tym miejscu zwrócić uwagę, iż w związku z utworzeniem Urzędu Rezerw Państwowych, który prawdopodobnie przejmie z czasem od przemysłu i handlu wszelkie zapasy o charak-

terze rezerw, zakres działania kredytu specjalnego na omawianym odcinku poważnie się zmniejszy.

Znacznie większą rolę odgrywa kredyt specjalny jako źródło finansowania ponadnormatywnych zapasów gromadzonych w wyniku specyficznych warunków działalności przedsiębiorstwa. Chodzi tu przede wszystkim o zapasy materiałowe i towarowe pochodzące z importu, reparacji, rewindykacji itp., charakteryzujące się bardzo nieregularnym cyklem dostaw. Znaczenie i zasięg kredytu specjalnego na tym odcinku znacznie wzrasta w roku 1951 w porównaniu z rokiem ubiegłym, w związku z przyjętą powszechnie w planach finansowych na rok 1951 zasadą normowania omawianych zapasów na możliwie najniższym poziomie bądź to w oparciu o umowy, sztywny wskaźnik w dniach, bądź też przy zastosowaniu wskaźnika w dniach wynikającego z prawidłowej rotacji tego rodzaju zapasów pochodzenia krajowego. Tym samym w przedsiębiorstwach zakupujących surowce, materiały wzgl. towary pochodzenia zagranicznego powstaną poważne przerosty środków normowanych, kwalifikujące się do sfinansowania kredytem specjalnym.

3. **Kredyt przejściowy** na nadzwyczajne potrzeby. O ile kredyty sezonowy i specjalny służyły na sfinansowanie ponadnormatywnych środków (głównie zapasów) mających uzasadnienie gospodarcze bądź w sezonowości w zakresie produkcji, skupu lub zbytu, bądź w konieczności tworzenia zapasów o charakterze specjalnym, to kredyt przejściowy na nadzwyczajne potrzeby przedsiębiorstw ma za zadanie finansować pozostałe ponadnormatywne środki, przeważnie gospodarczo nieuzasadnione — o ile powstały one z przyczyn od przedsiębiorstwa niezależnych.

Przerosty tego rodzaju mogą zaistnieć przede wszystkim na odcinku gospodarki materiałowej i towarowej, np. w przypadkach przejściowego spiętrzenia dostaw w pewnych okresach czasu, na co przedsiębiorstwo nie posiada większego wpływu, w przypadkach konieczności poczynienia ponadplanowych zakupów w związku ze zleconą zmianą asortymentu bądź gatunkowości produkowanych wyrobów itp. W przedsiębiorstwach produkcyjnych mogą często powstać omawiane przerosty w zakresie robót w toku, np. w przypadku niezawinionego, przejściowego wydłużenia cyklu produkcyjnego, braku pewnych elementów do ostatecznego wykończenia wzgl. montażu produkowanych wyrobów — jak również na odcinku zapasów gotowej produkcji, np. w przypadku ponadnormatywnego nagromadzenia się wyrobów gotowych w związku z przekroczeniem planu produkcji, nieprzewidzianym w kwartalnym planie finansowania, w przypadku przejściowych trudności transportowych, przejściowego braku zleceń wysyłkowych itp. W przedsiębiorstwach handlowych wreszcie mogą pow-

stać ponadnormatywne zapasy towarowe, w wyniku przejściowych trudności w ulokowaniu zbywanych towarów na rynku, przy jednoczesnym obowiązku odbierania bieżącej produkcji z przemysłu.

Poza wymienionymi wyżej możliwościami występowania kredytu przejściowego na nadzwyczajne potrzeby, kredyt ten może finansować wszelkie inne chwilowe potrzeby finansowe przedsiębiorstw, nieprzewidziane planem i nie dające się umiejscowić w określonych grupach środków obrotowych — o ile powstały one z przyczyn od przedsiębiorstwa niezależnych.

Jak widzimy zatem, zakres działania tego kredytu, który przejmując właściwie funkcje dawnego kredytu przeterminowanego A, jest dość szeroki. Należy jedynie pamiętać, iż kredytem tym nie mogą być sfinansowane przerosty powstałe z winy przedsiębiorstwa, np. wskutek niewłaściwej gospodarki zaopatrzeniowej, nieuzasadnionych opóźnień w wysyłce wyrobów gotowych, zaległości w fakturowaniu itp.

Omówione powyżej kredyty — sezonowy, specjalny i przejściowy na nadzwyczajne potrzeby — są ściśle powiązane z poszczególnymi grupami ponadnormatywnych środków obrotowych, a przede wszystkim z ponadnormatywnymi zapasami materiałowymi, produkcyjnymi i towarowymi. Najlepszym wyrazem tego powiązania jest zastosowany w jednolitym planie kont na r. 1951 dalszy podział tych kredytów na poszczególne przedmioty kredytowania^{*)}. Z tego też względu przedsiębiorstwo występując do Banku o przyznanie któregośkolwiek z omawianych kredytów musi określić, jakich grup ponadnormatywnych środków obrotowych dany kredyt dotyczy. Również przy wykorzystywaniu tych kredytów jest rzeczą konieczną ustalenie, jakiego rodzaju zapasów ono dotyczy i to zarówno z uwagi na uzyskanie podstaw do księgowania na odpowiednim koncie, jak i w związku z wymogiem Banku załączenia, przy wykorzystywaniu kredytów na środki ponadnormatywne, pisemnego oświadczenia stwierdzającego aktualny stan kredytowanych wartości.

Zasada ścisłego powiązania kredytu z poszczególnymi przedmiotami kredytowania i

^{*)} Kredyty: sezonowy, specjalny i przejściowy na nadzwyczajne potrzeby (dotyczący określonych grup zapasów) winny być księgowane, w myśl JPK dla przemysłu i handlu, w podgrupie 120 — kredyty na środki normowane.

Nazwa ta nie wydaje się być zbyt trafna, ponieważ i kredyt normatywny (pdgr. 121) odnosi się do środków normowanych. Właściwszą nazwą dla podgrupy 120 byłaby — kredyty na środki ponadnormatywne.

Na koncie 1254 — kredyt przejściowy na nadzwyczajne potrzeby, księguje się wyłącznie kredyt udzielony na inne nadzwyczajne potrzeby, nie dające się powiązać z określonymi grupami ponadnormatywnych zapasów.

kontroli za pomocą niego określonych procesów gospodarczych (tzw. zasada celowości kredytu) sięga w naszym systemie kredytowym na r. 1951 tak głęboko, iż Bank — w przypadku stwierdzenia niewłaściwego wykorzystywania poszczególnych kredytów na ponadnormatywne środki bądź niezgodności ich ze stanem kredytowanych wartości — upoważniony jest do dokonania we własnym zakresie spłaty kredytu wzgl. jego części w celu dostosowania go do stanu poszczególnych przedmiotów kredytowania.

Kredyty na środki ponadnormatywne udzielane są na ściśle określony czas i muszą być bezwzględnie spłacane w przewidzianym terminie. O ile spłata ta nie nastąpi, Bank dokonuje jej we własnym zakresie w ciężar rachunku operacyjnego przedsiębiorstwa, a gdy na rachunku operacyjnym brak jest odpowiednich środków pieniężnych — w ciężar kredytu przeterminowanego. W celu niedopuszczenia do tego rodzaju przymusowych spłat i zapobieżenia ewentualności zadłużenia się na rachunku kredytu przeterminowanego, przedsiębiorstwo winno stale czuwać nad stanami kredytowanych wartości, śledzić bacznie kształtowanie się obligacji kredytowej i terminy jego spłaty. W przypadku stwierdzenia, iż obligacja ta z uzasadnionych przyczyn nie będzie mogła być w ustalonym terminie spłacona, należy wystąpić z odpowiednio udokumentowanym wnioskiem o prolongatę wspomnianych terminów spłaty bądź też o przyznanie dodatkowego kredytu. W interesie samego przedsiębiorstwa leży złożenie wspomnianego wniosku w takim czasie, aby mógł on być rozpatrzony przez Bank przed upływem pierwotnego terminu płatności kredytu. O ile natomiast przedsiębiorstwo wcześniej upłynni ponadnormatywne zapasy wzgl. ich część, aniżeli było to przewidziane, musi ono bezwzględnie dokonać wcześniejszej spłaty odnośnego kredytu.

Kredyty na środki nienormowane

1. **Kredyt inkasowy.** Najważniejszym z kredytów finansujących środki nienormowane przedsiębiorstwa, środki związane w sferze obrotu pieniężnego, jest kredyt inkasowy. Założenia naszego systemu finansowego i kredytowego przewidują takie powiązania środków obrotowych przedsiębiorstwa z poszczególnymi źródłami finansowania, iż prawidłowo pracujące przedsiębiorstwo (z wyjątkiem przedsiębiorstw handlu detalicznego) powinno zawsze korzystać z kredytu inkasowego. Fakt zupełnego bądź częściowego niekorzystania z tego kredytu świadczy o istnieniu w przedsiębiorstwie luzów finansowych, wynikających bądź ze zbyt wysokiego zaangażowania innych kredytów, bądź też z dofinansowywania się środkami pozabankowymi — funduszami własnymi (np. przy ustaleniu normatywów na zbyt wy-

sokim poziomie) lub zobowiązaniami (np. z tytułu niefakturowanych dostaw).

Kredyt inkasowy ma za zadanie finansować należności przedsiębiorstwa od odbiorców, wynikające z normalnego cyklu inkasowego, a więc obejmuje on swym zasięgiem prawidłowy okres rozliczeniowy — od chwili złożenia faktury na inkaso do momentu wpływu należności na rachunek operacyjny.

Na odcinku kredytu inkasowego zaszły w naszym systemie kredytowym poważne zmiany funkcjonalne w porównaniu z zasadami obowiązującymi w roku ubiegłym, przy czym pełne uświadomienie sobie tych zmian jest nieodzownym warunkiem prowadzenia przez przedsiębiorstwo prawidłowej gospodarki finansowej.

W 1950 r. omawiany kredyt nie posiadał określonego terminu spłaty, był kredytem bezterminowym. Spłata jego następowała z chwilą zainkasowania należności od odbiorcy, w związku z czym przedsiębiorstwo — dostawca nie było praktycznie zainteresowane w dopilnowaniu regularnej i terminowej zapłaty przez odbiorcę, w dochodzeniu i egzekwowaniu zaległych należności, w monitowaniu opornych płatników. System ten wpływał w poważnym stopniu demobilizująco na przedsiębiorstwa korzystające z kredytu inkasowego, stawał się przyczyną zupełnej ich bierności w zakresie gospodarki finansowej oraz powodował narastanie zaległości w inkasie.

W roku bieżącym przedsiębiorstwo nabywa prawo do zaciągnięcia kredytu inkasowego — podobnie, jak dotychczas — z chwilą złożenia w przepisany terminie faktury na inkaso (3 dni od daty wysyłki towaru). Zasadnicza różnica polega na tym, iż kredyt ten udzielany jest obecnie na ściśle określony okres czasu, mianowicie okres wynikający z prawidłowego cyklu inkasowego. W myśl instrukcji Narodowego Banku Polskiego, prawidłowy cykl inkasa nie powinien przekraczać 8 dni w obrocie miejscowym i 12 dni w obrocie zamiejscowym, przy czym w uzasadnionych przypadkach termin ten może być skrócony (np. gdy przedsiębiorstwo i jego odbiorcy są uczestnikami tzw. Biur Wzajemnych Rozrachunków) lub przedłużony. O ile zatem przedsiębiorstwo w ciągu 8 lub 12 dni nie spłaci zaciągniętego kredytu inkasowego, Bank dokonuje tej spłaty we własnym zakresie w ciężar rachunku operacyjnego, a w razie braku na nim dostatecznego pokrycia — w ciężar kredytu przeterminowanego.

Zachodzi pytanie czy jest rzeczą słuszną stosowanie sankcji karnych w postaci kredytu przeterminowanego w stosunku do przedsiębiorstwa pracującego skądinąd prawidłowo, które nie mogło w terminie spłacić kredytu inkasowego wskutek nieprawidłowości istniejących u jego odbiorców, tym więcej, iż przedsiębiorstwo to nie ma żadnego wpływu na odcinek przyspieszenia inkasa; ponadto odpowiedzialność w tym względzie spada w dużym

stopniu na Bank płatnika, który w myśl obowiązujących przepisów o rozliczeniach za dostawy i usługi (Uchwała KERM z 20 maja 1947 r.) obowiązany jest po 5 dniach do automatycznego wykupienia faktury — w razie braku polecenia przelewu, względnie zastrzeżenia odnośnie otrzymanej dostawy ze strony płatnika.

Obiekcje powyższe, aczkolwiek nie pozbawione częściowo słuszności, nie były w stanie przeważać podstawowego kontrargumentu, iż nie można zwolnić przedsiębiorstwa pracującego na rozrachunku gospodarczym od aktywnego działania na odcinku dochodzenia swych należności, od stałego czuwania, śledzenia i pilnowania swoich własnych interesów, nie można go demobilizować drogą przesuwania inicjatywy i aktywności w tej mierze na Bank — jak to miało miejsce dotychczas. Niezależnie od tego trzeba pamiętać, iż automatyzm, wynikający ze wspomnianej wyżej uchwały KERM z 20 maja 1947 r. ulega w 1951 r. znacznemu ograniczeniu. Mianowicie, faktura dostawcy nie zostanie wykupiona w terminie nie tylko w przypadku zgłoszenia przez odbiorcę zastrzeżenia w trybie wymienionej uchwały — jak to miało miejsce dotychczas — lecz także wtedy, gdy odbiorca nie będzie miał odpowiednich środków pieniężnych na zapłacenie tej faktury, co będzie miało z reguły miejsce w przypadku zastosowania wobec odbiorcy sankcji częściowego wstrzymania finansowania połączonego z zablokowaniem rachunku operacyjnego (będzie o tym mowa przy kredycie przeterminowanym).

Należy zdać sobie sprawę, że jedną z podstaw naszego systemu kredytowego jest niepodlegająca wątpliwości zasada, iż odpowiedzialnym wobec Banku za terminową spłatę kredytu jest zawsze kredytobiorca. W odniesieniu do kredytu inkasowego zasada ta zmusza korzystające zeń przedsiębiorstwo do zainteresowania się sytuacją finansową swych odbiorców, do odpowiedniego selekcjonowania pod tym kątem zamówień, ewentualnie odbiorców, do większej staranności w zawieraniu umów planowych i zastrzegania sobie w tych umowach prawa stosowania kar za opóźnienia w regulacji faktur, a nawet — gdzie to nie będzie sprzeczne z innymi względami natury gospodarczej — prawa wstrzymania wysyłek, do monitowania zalegających z płatnościami odbiorców, do dochodzenia swych pretensji na drodze arbitrażowej, względnie sądowej itp. Jak widać z powyższego, wydaje się nie ulegać wątpliwości, iż zasada terminowości kredytu inkasowego wpłynie poważnie na pogłębienie rozrachunku gospodarczego w naszych przedsiębiorstwach.

Poza należnościami inkasowymi, przedmiotem kredytu inkasowego mogą być także — podobnie, jak w roku ubiegłym — należności z tytułu sprzedaży ratalnej — gdzie podstawą do udzielenia tego kredytu przez Bank jest stan

znajdujących się w portfelu przedsiębiorstwa, lub złożonych do inkasa weksli nieprzetworzonych oraz należności nieregulowane w trybie inkasa bankowego (np. od jednostek budżetowych) — gdzie podstawą udzielenia kredytu jest pisemne oświadczenie przedsiębiorstwa o aktualnym, prawidłowym stanie wspomnianych należności.

Wykorzystywanie kredytu inkasowego następuje w zasadzie na podstawie zlecenia przedsiębiorstwa. Instrukcja Narodowego Banku Polskiego przewiduje jednak, iż przedsiębiorstwo może udzielić Bankowi generalnego zlecenia na regulację tego kredytu w ramach jego wolnej marży, tj. do wysokości prawidłowego stanu należności fakturowych. Aczkolwiek klauzula ta stwarza bardzo dogodną dla przedsiębiorstwa formę wykorzystywania kredytu inkasowego, to jednak wyjdaje się, iż przedsiębiorstwa dobrze zorganizowane i panujące w pełni nad swą gospodarką finansową nie powinny raczej z omawianego uprawnienia korzystać. Danie bowiem Bankowi generalnego zlecenia na regulowanie kredytu inkasowego, ogranicza w poważnym stopniu operatywność przedsiębiorstwa na odcinku spraw finansowych, pozbawia go inicjatywy i dyspozycyjności w zakresie gospodarowania środkami pieniężnymi i może często doprowadzić do zupełnie niepotrzebnego wykorzystywania kredytu inkasowego i zbędnego obciążenia odsetkami. Każde sprawnie pod względem finansowym pracujące przedsiębiorstwo musi na tyle orientować się, jakie czekają go w najbliższych dniach wydatki oraz jakich może się spodziewać wpływów, aby móc w sposób właściwy manipulować ewentualną wolną marżą kredytu inkasowego i stanem środków na rachunku operacyjnym. W przedsiębiorstwach takich kredyt inkasowy będzie posiadał charakter fakultatywny, zgodnie z zasadą dyspozycyjności przedsiębiorstw. Nie ulega jednak wątpliwości, iż przedsiębiorstwa słabiej zorganizowane pod względem finansowym, będą zmuszone udzielać Bankowi generalnego zlecenia na regulowanie kredytu inkasowego do wysokości przysługującej, z uwagi na stan prawidłowych, należności fakturowych, a to w tym celu, aby nie zadłużyć się na rachunku kredytu przeterminowanego, w przypadku zaistnienia większych płatności przy jednoczesnym braku odpowiedniego pokrycia na rachunku operacyjnym. Kredyt inkasowy będzie miał w takich przedsiębiorstwach charakter obligatoryjny.

2. Kredyt na zaliczki na kontraktację. Zaliczki na kontraktację finansowane były w roku ubiegłym kredytem sezonowym, obecnie jednak, jako dotyczące środków nienormowanych — objęte zostały odrębnie na ten cel utworzonym kredytem przejściowym. Kredyt ten, występujący w nielicznych stosunkowo branżach, finansuje należności przedsiębiorstwa od do-

stawców z tytułu udzielonych im zaliczek w gotówce lub naturze, zgodnie z warunkami umów plantatorskich. Musi on posiadać ściśle określony termin spłaty, dostosowany do terminów rozliczeń przedsiębiorstwa z odnośnymi dostawcami, przy czym wykorzystanie jego następuje — zgodnie z ogólnymi zasadami — na podstawie zlecenia kredytobiorcy. Należy zwrócić uwagę, że kredytem tym nie mogą być w żadnym przypadku finansowane jekielkolwiek zapasy (np. towary, mające być dostarczone plantatorom), jak to niewłaściwie interpretują niektóre przedsiębiorstwa.

3. Kredyt na wstępne finansowanie robót kapitalnych. Zadaniem tego kredytu jest sfinansowanie w ramach prawidłowego cyklu refundacyjnego środków obrotowych przedsiębiorstwa unieruchomionych przejściowo w robotach kapitalnych. Pomimo postulatu ścisłego rozgraniczenia gospodarki eksploatacyjnej i inwestycyjnej przedsiębiorstwa, jest rzeczą nieuchronną, przy wykonywaniu inwestycji, względnie kapitalnych remontów sposobem gospodarczym — przejściowe zaangażowanie środków obrotowych przedsiębiorstwa w sferze działalności inwestycyjnej, względnie kapitalno-remontowej. Po rozliczeniu nakładów i uchwyceniu kosztów robót kapitalnych, wykonywanych we własnym zakresie, przedsiębiorstwo uzyskuje podstawę do zrefundowania zamrożonych środków obrotowych (z środków Planu Inwestycyjnego lub z rachunku kapitalnych remontów), przy czym w myśl obowiązujących przepisów refundacja ta winna nastąpić w ciągu 45 dni po ultimo miesiąca, w którym przeprowadzono odnośne roboty.

Kredyty przejściowe na wstępne finansowanie robót kapitalnych, przyznawane są w związku z tym na każdy miesiąc oddzielnie, odrębnie na inwestycje i kapitalne remonty, na podstawie specjalnych preliminarzy, obejmujących saldo początkowe niezrefundowanych nakładów, planowane nakłady na dany okres, planowane refundacje i saldo końcowe. Jako rezultat przyznawania omawianych kredytów na każdy miesiąc oddzielnie, obowiązuje zasada, iż kredyt nie wykorzystany do dnia 10 następnego miesiąca zostaje anulowany.

Kredyty na wstępne finansowanie robót kapitalnych posiadają ściśle określone terminy spłaty, dostosowane do prawidłowego cyklu refundacyjnego. W przypadku niespłacenia kredytu w wyznaczonym terminie, Bank dokonuje odnośnej spłaty automatycznie — w ciężar rachunku operacyjnego lub kredytu przeterminowanego — niezależnie od tego czy i z jakich powodów refundacja nie nastąpiła. O ile natomiast refundacja miała miejsce przed upływem terminu płatności kredytu, to — zgodnie z naczelną zasadą ścisłego powiązania kredytu z przedmiotem kredytowania — musi nastąpić spłata przedterminowa. Nowe zasady kredytowania przedsiębiorstw przewidują ponadto, iż przedmiotem omawianego kredytu mogą być

wyłącznie nakłady, objęte planem inwestycyjnym lub planem kapitałnych remontów przedsiębiorstwa.

W księgowości przedsiębiorstwa kredyty na wstępne finansowanie robót kapitałnych księgowane są — w myśl JPK — na kontach 1251 i 1252. Nie należy ich natomiast mylić z kredytami podgrupy 126, które nie mają charakteru kredytów obrotowych.

Na koniec wreszcie naszych rozważań na temat kredytu na wstępne finansowanie robót kapitałnych, wykonywanych sposobem gospodarczym, należy zwrócić uwagę, że — jak to wykazała dotychczasowa praktyka — duża część przedsiębiorstw zdradza słabe zainteresowanie omawianym kredytem, pomimo istnienia warunków i możliwości na uzyskanie go. w rezultacie czego, przedsiębiorstwa te zupełnie niepotrzebnie zadłużały się na rachunkach kredytów przeterminowanych.

4. Kredyt do rozliczenia — podobnie, jak w roku ubiegłym, udzielany jest przedsiębiorstwom ulegającym przekształceniu bądź też usamodzielniającym się w wyniku tego przekształcenia zakładom, do czasu ustalenia dla nich normatywów i uzyskania tym samym podstaw do udzielenia im właściwych kredytów celowych. Z kredytu tego mogą być również finansowane w pierwszym okresie przedsiębiorstwa przejęte pod przymusowy zarząd państwowi. Omawiany kredyt musi być spłacony najpóźniej w ciągu 3 miesięcy.

5. Kredyt importowy i eksportowy. Z kredytów tych mogą korzystać wyłącznie przedsiębiorstwa rozliczające się bezpośrednio z zagranicznymi dostawcami lub odbiorcami, w związku z czym występują one w praktyce tylko w przedsiębiorstwach handlu zagranicznego. Zakres działania i funkcjonowanie tych kredytów nie uległy w zasadzie żadnym zmianom w stosunku do roku ubiegłego, przeto nie wydaje się konieczne bliższe omawianie ich, tym bardziej, iż zainteresowana w nich jest niewielka stosunkowo ilość przedsiębiorstw. Należy jedynie zwrócić uwagę, że kredytami tymi nie mogą być finansowane w żadnym przypadku zapasy towarowe.

6. Kredyty przeterminowane. Najbardziej zasadnicze bodaj zmiany w naszym systemie kredytowym w porównaniu z 1950 r. zaszły na odcinku kredytu przeterminowanego i to zarówno w zakresie jego formy, jak i funkcji. Przede wszystkim skasowany został dotychczasowy podział tego kredytu na przeterminowany „A” — finansujący nieprawidłowości, powstałe z przyczyn od przedsiębiorstwa niezależnych i przeterminowany „B” — sygnalizujący istnienie nieprawidłowości zawinionych. Podział ten miał miejsce w roku ubiegłym, z uwagi na brak w naszym systemie kredytowym kredytu przejściowego, który by finansował przejściowe odchylenia od prawidłowej gospodarki, niezawinione przez przedsiębiorstwo.

Skasowanie omawianego podziału stało się możliwe dzięki wprowadzeniu w roku bieżącym kredytu przejściowego na nadzwyczajne potrzeby, który przejął w zasadzie — jak już wspomnieliśmy — funkcje dotychczasowego kredytu przeterminowanego „A”.

Obecny kredyt przeterminowany nie stanowi jakiegoś samoistnego źródła finansowego służącego na pokrycie określonych środków obrotowych przedsiębiorstwa, w związku z czym nie można go zaliczyć do żadnej z omówionych poprzednio grup. Istotny sens tego kredytu wiąże się z jego nazwą — jest to kredyt, który występuje w przypadku przeterminowania jakiegokolwiek kredytu celowego, a więc gdy na rachunku operacyjnym przedsiębiorstwa brak środków na spłatę kredytów w terminach ich płatności.

Na czym polegają zasadnicze różnice między dawnym kredytem przeterminowanym „B”, a dzisiejszym kredytem przeterminowanym, który stanowi w pewnym sensie jego odpowiednik.

1. Dawny kredyt przeterminowany B służył przede wszystkim na pokrywanie wymagalnych zobowiązań przedsiębiorstwa w przypadku braku środków na rachunku operacyjnym oraz braku warunków do zaciągnięcia kredytu celowego, a ponadto w ciężar niego spłacane były wszelkie kredyty celowe w terminach ich płatności w razie braku środków na r-ku operacyjnym. W zakresie dzisiejszego kredytu przeterminowego istotny jego sens polega na tej drugiej funkcji — przejmowania obliża poszczególnych kredytów celowych w przypadku ich przeterminowania. Natomiast pokrywanie w ciężar niego wymagalnych zobowiązań przedsiębiorstwa, w razie braku środków na rachunku operacyjnym, utrzymane zostało wprawdzie nadal, lecz ma charakter wyłącznie przejściowy i może być w każdej chwili odwołane decyzją Zarządu Narodowego Banku Polskiego.

W świetle powyższego należy stwierdzić, iż zasadniczo pojawienie się kredytu przeterminowanego uniemożliwia dalsze zadłużanie się przedsiębiorstwa w Banku. Przejściowy przepis o dopuszczeniu przez pewien czas pokrywania w ciężar tego kredytu wymagalnych zobowiązań przedsiębiorstwa stanowi swego rodzaju odchylenie od generalnej zasady zamknięcia przedsiębiorstwu dalszego dostępu do kredytu bankowego z chwilą pojawienia się kredytu przeterminowanego.

2. Praktyczne konsekwencje dotychczasowego kredytu przeterminowanego B polegały wyłącznie na wyższym oprocentowaniu, co bynajmniej nie stanowiło dla przedsiębiorstwa czynnika mobilizującego w kierunku usprawnienia jego gospodarki i usunięcia istniejących nieprawidłowości, tym więcej, że różnica oprocentowania nie miała decydującego wpływu na strukturę kosztów. Pojawienie się obecnego kredytu przeterminowanego połączone jest ze

znacznie ostrzejszymi sankcjami, które nie pozwolą przedsiębiorstwu na bierność w zakresie gospodarki finansowej, jak to miało z reguły miejsce w roku ubiegłym. Mianowicie instrukcja kredytowa Narodowego Banku Polskiego przewiduje, że w przypadku utrzymywania się tego kredytu w ciągu 10 dni, bądź też częstego występowania go na okresy krótsze — przedsiębiorstwo otrzymuje 20 dni czasu na spłacenie omawianego kredytu. O ile to w wymienionym terminie nie nastąpi, bądź też kredyt ten pojawi się po upływie tego terminu w ciągu najbliższych trzech miesięcy, zostaje zastosowana sankcja częściowego wstrzymania finansowania, połączona z zablokowaniem rachunku operacyjnego. Sankcja ta polega praktycznie na zaprzestaniu dalszego pokrywania przez Bank zobowiązań przedsiębiorstwa w ciężar kredytu przeterminowanego i regulowania ich w miarę wpływów na rachunek operacyjny wg ustalonej kolejności. Dwie pierwsze grupy płatności, tj. fundusz płac i ubezpieczenia społeczne oraz raty amortyzacyjne mają uprzywilejowane stanowisko, ponieważ spłata innych zobowiązań (w tej liczbie i kredytów bankowych w terminach ich płatności wraz z kredytem przeterminowanym) może nastąpić dopiero po zarezerwowaniu na rachunku operacyjnym odpowiednich kwot na najbliższe płatności z wymienionych pierwszych dwóch tytułów. W rezultacie omówionej sankcji przedsiębiorstwo popada w bardzo trudną sytuację finansową, a przestając regulować swe zobowiązania — w stosunkowo krótkim czasie powinno dokonać spłaty kredytu przeterminowanego.

Na tle powyższych wywodów na temat kredytu przeterminowanego trzeba zdać sobie sprawę, iż w związanym z nim sankcjach karnych

znajduje swój wyraz najistotniejsza i najbardziej radykalna zmiana w zakresie naszego systemu kredytowego, zmiana polegająca na zerwaniu z dotychczasową zasadą, iż Bank pokrywa wszystkie potrzeby przedsiębiorstwa, bez względu na jego sytuację finansową. Wydaje się rzeczą konieczną wyciągnięcie przez przedsiębiorstwa odpowiednich wniosków z tej zmiany

*

W ten sposób omówiliśmy w najogólniejszych zarysach zasady funkcjonowania bankowych kredytów obrotowych w 1951 r. Staraliśmy się uwypuklić najważniejsze zmiany, jakie zaszły na tym odcinku w porównaniu z rokiem ubiegłym oraz wniknąć w miarę możliwości w istotny sens obowiązujących przepisów kredytowych.

Nie ulega wątpliwości, że opracowanie niniejsze nie wyczerpuje całości zagadnień związanych z zasadami naszego systemu kredytowego. W szczególności nie dało się w ramach szczupłych stosunkowo rozmiarów tego opracowania omówić takich tematów, jak np. planowanie kredytów, tryb udzielania ich i wykorzystywania, zabezpieczenie kredytów, powiązania z rachunkiem operacyjnym itp. Wydaje się jednak, iż z tego, co omówiono tutaj można się zorientować w zasadniczych kierunkach nowego systemu kredytowego, kierunkach zmierzających — poprzez realizację zasady powiązania kredytów z poszczególnymi przedmiotami kredytowania i ściśle określonej terminowości kredytów, poprzez znaczne zaostrzenie rygorów i sankcyj bankowych, poprzez poważne zmiany merytoryczne poszczególnych rodzajów kredytów, a zwłaszcza normatywnego, inkasowego i przeterminowanego — do pogłębienia rozrachunku gospodarczego przedsiębiorstw i wzmożenia ich dyscypliny finansowej.

Z. JĘDRCZAK

Przykład zestawiania wydziałowych planów kosztów*)

Jednym z warunków nieodzownych dla wprowadzenia wewnętrznego ograniczonego rozrachunku gospodarczego w wydziałach jest dokładne planowanie ich działalności, i to nie tylko w odniesieniu do produkcji wydziału, jej ilości, jakości i asortymentu, ale także i kosztów własnych tejże produkcji.

Planowanie kosztów własnych produkcji wydziału, tak globalnej (produkcji gotowej oraz przyrostu względnie ubytku robót w toku), jak i towarowej, gotowej do przekazania na

zewnątrz wydziału, wymaga w pierwszym rzędzie:

- a) ustalenia planu produkcji wydziału na okres objęty planem;
- b) ustalenia i stałego aktualizowania norm zużycia materiałów bezpośrednich i norm wytwórczych robocizny bezpośredniej;
- c) znajomości kształtowania się najgłówniejszych składników kosztów wydziałowych, a zwłaszcza robocizny pośredniej, materiałów pośrednich i energii;
- d) ustalenia rozmiaru planowanych remontów i konserwacji oraz ich kosztu.

Na podstawie tych danych, uzupełnionych o sumy pozostałych kosztów, zestawień można

*) Za podstawę dla opracowania tematu przyjęto instrukcję CZP Skórczanego uzupełnioną o zebrane doświadczenia praktyczne.

wydziałowe plany kosztów, a tym samym również planowany koszt własny produktu (świadczona) wytworzonego na danym wydziale. Dokonując z kolei, po planowanym koszcie, rozliczenia świadczeń międzywydziałowych, możliwe jest zarówno ustalenie pełnego planowanego kosztu własnego wyrobu gotowego, jak i wyznaczenie tych cen, po których w okresie realizacji planu dokonywane będą rozliczenia świadczeń przez wydziały wytwarzające te świadczenia na rzecz wydziałów „konsumujących“.

Zamieszczony przykład ilustruje schematycznie jeden z możliwych sposobów zestawienia wydziałowych kosztów własnych.

Dla uproszczenia i lepszego zrozumienia przebiegu planowania kosztów i ich rozliczeń, ograniczono ilość wydziałów do minimum przyjmując, że:

1. na zakład składa się 6 wydziałów:

a) dwa wydziały przygotowawcze C i D, pracujące nad przygotowaniem wyrobów półgotowych dla dalszego ich montażu,

b) dwa wydziały montażowe A i B, montujące półfabrykaty w wyroby gotowe; wydział A produkuje wyrób gotowy Y, wydział B — wyrób gotowy X,

c) wydział usługowy, symbolizujący działalność usługową, jak wytwarzanie pary, energii, dostarczanie wody, transport, wykonywanie remontów i konserwacji,

d) wydział zarządu (wydziały magazynów zaopatrzenia i zbytu opuszczono);

2. stan początkowy robót w toku w wydziałach nie ulega na koniec okresu zmianie, nie następuje też zmiana asortymentu produkcji.

Działalność przedsiębiorstwa prowadzona jest na podstawie kwartalnych planów operacyjnych, sporządzanych w parciu o zatwierdzony roczny plan techniczno - przemysłowo - finansowy.

Na podstawie operacyjnego planu produkcji przedsiębiorstwa zestawiane są:

plany produkcji wydziałów	wzór P ₁
plan zużycia materiał. bezpośrednich „	P ₂
plan robocizny bezpośredniej „	P ₃
wydziałowy plan prac „	P ₄
plan rozliczenia kosztów i dochodów „	P ₅
kalkulacja wstępna wyrobów „	P ₆

Odpowiednie komórki organizacyjne, w ścisłym współdziałaniu wzajemnym oraz z mistrzami wydziałowymi, sporządzają poszczególne wzory planów, np.:

komórka planowania produkcji — wzór P₁
a częściowo P₂ i P₃

komórka rachuby płac — wzór P₄

komórka kosztów własnych — wzór P₅ i P₆
i częściowo P₂. /

Wzór P₁ — Plan produkcji wydziałów

Plan produkcji wydziałów, stanowiąc szczegółowe rozpracowanie planu operacyjnego, służy jako punkt wyjściowy dla wypełnienia wszystkich następujących wzorów. Produkcja mierzona jest w naszym przykładzie w jednostkach produktu, choć niekiedy może być celowe obranie za miarę produkcji innej wielkości, np. jednostki przeliczeniowej (kg przędzy przeciętnego numeru, roboczogodziny normowane itp.).

Ze względu na to, że wydziały przygotowawcze C i D oraz montażowe A i B mają szarmonizowaną zdolność produkcyjną, ustalenie planu produkcji montowanej wyznacza nie tylko plan wydziałom montażu, ale również wydziałom przygotowawczym. Stąd też plan ten sporządza się tylko dla wydziału montażu, choć oczywiście możliwe byłoby jego specyfikowanie wg wydziałów. Mógłby on wówczas przykładowo przybrać następującą postać:

Wyrób	Miesiąc				Razem	Wydz. C	Wydz. D	Wydz. A	Wydz. B	
	dni pracy	25	22	23						70
	prod. dzien.	—	—	—						—
Y	400	10000	8800	9200	28000	Półf. Y ₁ Y ₂ Y ₃	Półf. Y ₅ Y ₆	Wyr. Y		
X	450	11250	-----	-----	* itd.					

W przypadku planowanej zmiany w stanie robót w toku, na koniec okresu w poszczególnych wydziałach, musiałyby omawiany wzór ulec odpowiedniemu uzupełnieniu.

Wzór P₁ uwzględnia dni pracy w poszczególnych miesiącach, przeliczone na 8-godzinne dni robocze. Tym samym, znając rozmiary produkcji kwartalnej, możliwe jest określenie produk-

cji wydziałów w poszczególnych miesiącach. Np. w mies. I wydział przygotowawczy: C winien wykonać 10000 półfabrykatów Y; C winien wykonać 11250 półfabrykatów X; D winien wykonać 10000 półfabrykatów Y; D winien wykonać 11250 półfabrykatów X; A winien wykonać 10000 wyrobów Y; B winien wykonać 11250 wyrobów X.

Plan produkcji wydziałów na . . . . kwartał 195 . . r.

Wydział	W y r ó b	M-c	—			Razem
		del. pracy	25	22	28	70
1	2	3	S z t u k			7
A	„Y“	400	10.000	8.800	9.200	28.000
B	„X“	450	11.250	9.900	10.350	31.500
	R a z e m		21.250	18.700	19.550	59.500

Wzór P₂ — Plan zużycia materiałów bezpośrednich — patrz str. 111.

Na podstawie planu produkcji sporządzany jest plan zużycia materiałów bezpośrednich. Określa on, z jakich magazynów będą pobrane przez poszczególne wydziały (w większości przygotowawcze), a dalej dla wytwarzania jakich wyrobów materiały są przeznaczone.

Z przykładu wynika — jak to już wspomniano na wstępie — że wydział A wytwarzać będzie wyłącznie wyrób Y z półfabrykatów, dostarczanych mu zarówno przez wydział przygotowawczy C jak i D.

W przypadku, gdyby jeden wydział montażu (np. A) wytwarzał nie jeden a kilka wyrobów (np. Y i X), wówczas każdy z wyrobów wykazany byłby w oddzielnej kolumnie pionowej, których suma składałaby się na koszt materiałów bezpośrednich wyrobów, wytwarzanych przez dany wydział.

Wartość zużycia planowana jest na podstawie obowiązujących w danym okresie norm zużycia materiałów, zawierających wkalkulowany procent na odpady oraz na podstawie cen stałych w okresie objętym planem, a przyjętych bądź według cennika dostawcy, cennika własnego (ceny planowane) lub też przeciętnych kartotekowych.

Sumy wiersza „ogółem“ wykazują planowaną wartość zużycia surowców na poszczególne wyroby i razem wg. wydziałów pobierających te materiały. Sumy pionowe „razem“ umożliwiają ustalenie planowanego kosztu materiałów bezpośrednich każdego z wyrobów.

Wzór P₂ łączy się ściśle z wzorem P₅ i P₆

Wzór P₃ — Plan robocizny bezpośredniej — patrz str. 113.

Plan robocizny bezpośredniej zestawiany jest w sposób podobny do wzoru P₂ na podstawie obowiązujących czasów i stawek norm wytwórczych.

W przypadku powtarzającej się z okresu na okres produkcji, na które opracowano już normy, nie wymagające w danym kwartale rewizji, możliwe wydaje się zrezygnowanie z wypełniania wzoru wyżej wymienionego. Sumy „ogółem“ — robocizna bezpośrednia — wzoru P₃ umieszczane być mogą w tego rodzaju przypadku wprost w odpowiednim wierszu części II wzoru P₆ („Kalkulacja wstępna“) jako iloczyn norm jednostkowych (na 100 sztuk) i rozmiarów produkcji (ilość sztuk).

Wzór P — wydziałowy plan płac — patrz str. 113.

Wzór P₄ służy dla zestawiania ogółu płac i świadczeń pracowników wydziału, tak fizycznych jak i umysłowych. W części A i B szczegółowo specyfikowany jest personel wydziału niezatrudniony bezpośrednio przy produkcji i wyliczane zarobki tych pracowników w sposób nie odbiegający od ogólnie obowiązujących zasad planowania płac.

Robocizna bezpośrednia pracowników wydziału ustalona jest na podstawie wzoru P₂ (względnie P₆, a następnie uzupełniania o stałe dodatki do płac, przysługujące tej grupie pracowników i traktowane jako robocizna pośrednia.

Z kolei oblicza się — w przypadkach uzasadnionych planem produkcji, po uwzględnieniu procentu wykonania norm (wydajności) oraz zrewidowanych danych z okresów ubiegłych — dodatki tytułem godzin nadliczbowych oraz kalkulowane wynagrodzenie tytułem urlopów w wysokości, przyjętej na podstawie planu rocznego (w naszym przykładzie kalkulowane wynagrodzenia za urlopy przyjęto w wysokości 4% od sumy płac — 37560).

Świadczenia socjalne oblicza się dla całkowitej ilości pracowników zatrudnionych w zakładzie. Koszt świadczeń socjalnych na 1 pracownika, otrzymany drogą podzielenia globalnej sumy przez liczbę załogi, mnożony jest przez ilość pracowników zatrudnionych w danym wydziale.

Ubezpieczenia społeczne wyliczane są w obowiązującym procencie od podstawy obliczeń. W naszym przykładzie przyjęliśmy, że stanowią one 22% sumy płac (kol. 8, wiersz „łącznie“ D — 42019).

Obliczenie płac pracowników umysłowych następuje w sposób podobny.

Wzór P — Plan rozliczenia kosztów i dochodów — patrz str. 114.

Wzór P₆ — Kalkulacja wstępna — patrz str. 116.

Ze względu na to, że wzory te wypełniane są prawie równolegle, omawiać je będziemy łącznie.

Wzór P 2

Plan zużycia materiałów bezpośrednich na . . . . . kwartał 195 . . . r.

Wyd. pobiera- jący	Z magazynu	Materiał	Jednostka miary	Cena jedn.	Wydz. A — Wyrób Y sztuk 28.000				Wydz. B — Wyrób X sztuk 31.500				Razem sztuk 59.500	
					Norma na 100 szt		Na plan produkcji		Norma na 100 szt.		Na plan produkcji		Ilość	Wartość
					Ilość	Wartość	Ilość	Wartość	Ilość	Wartość	Ilość	Wartość		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	6	7	8	9	8+8+8	9+9+9
C	Surowców	a	m	4.—	100	400.—	28.000	112.000.—	50	200.—	15.750	63.000.—	43750	175.000.—
		b	m	3.—	20	60.—	5.600	16.800.—	30	90.—	9.450	28.350.—	15050	45.150.—
		c	m	2.—	20	40.—	5.600	11.200.—	10	20.—	3.150	6.300.—	8750	17.500.—
		Ogółem			—	500.—	140.000.—	—	310.—	—	97.650.—	—	237.650.—	
D	Surowców	d	litr	10.—	—	—	—	—	4	40.—	1.260	12.600.—	1260	12.600.—
		e	"	12.—	2	24.—	560	6.720.—	—	—	—	—	560	6.720.—
		f	"	5.—	10	50.—	2.800	14.000.—	—	—	—	—	2800	14.000.—
		Ogółem			—	74.—	20.720.—	—	40.—	—	12.600.—	—	33.320.—	
A i B	Mat. pomocn.	g	m	11.—	2	22.—	560	6.160.—	—	—	—	—	560	6.160.—
		h	szt.	1.—	10	10.—	2.800	2.800.—	15	15.—	4.725	4.725.—	7525	7.525.—
		i	kg	2.—	—	—	—	—	3	6.—	945	1.890.—	945	1.890.—
		Ogółem			—	32.—	8.960.—	—	21.—	—	6.615.—	—	15.575.—	
		Razem			—	606.—	169.680.—	—	371.—	—	116.865.—	—	286.545.—	

Wzór P_5 składa się w zasadzie z czterech części:

pierwszej (I, II) — przeznaczonej dla planowania kosztów wprost obciążających wydział (kl. 4 JPK),

drugiej (III) — zawierającej obciążenia tytułem kosztów świadczeń międzywydziałowych (kl. 5 i 6 JPK),

trzeciej (IV) — ewidencjonującej uznania z tytułu kosztów świadczeń międzywydziałowych (kl. 5, 6),

czwartej (V) — wykazującej koszt własny produkcji względnie usług gotowych (kl. 7).

Ponadto w części (VI) statystycznej uwidaczniane są ceny zbytu, podatek obrotowy i zysk, osiągany przez poszczególne wydziały, które wykańczają ostatecznie wyrób gotowy względnie usługę.

Dla każdego wydziału poświęcona jest oddzielna kolumna wzoru, której suma kosztów równać się winna sumie dochodów wydziału.

Do części pierwszej wzoru (I i II) wchodzi, oprócz sum kosztów zużycia materiałów bezpośrednich (z wzoru P_2) oraz płac (z wzoru P_4) koszty materiałów pośrednich, ustalone bądź na podstawie norm zużycia, bądź zrewidowanych danych okresów ubiegłych, koszty energii obcej, umorzenia i inne. Te ostatnie planowane są w pozycjach, odpowiadających podziałowi grup 44, 45 i 46 JPK, czego jednak w przykładzie naszym dla uproszczenia nie uwzględniliśmy łącząc pozostałe nakłady w pozycję zbiorczą.

Z kolei rozliczane są (w części drugiej) świadczenia wydziału usługowego (względnie pomocniczego) na rzecz pozostałych wydziałów. Podstawę do rozliczenia tych kosztów stanowi wyrażony w jednostkach naturalnych (kwh, t/km, remontogodzina itp.) plan produkcji tych wydziałów, zestawiony w oparciu o zapotrzebowania wydziałów konsumujących te usługi.

Należy tu podkreślić, że, jeśli plan „konsumpcji“ energii, transportu itp. w gruncie rzeczy nie ulega istotnym zmianom z okresu na okres, to natomiast planowanie remontów stanowi zagadnienie trudniejsze, na którego prawidłowe rozwiązanie winna być zwrócona baczna uwaga.

Koszty wydziału usługowego rozdzielane zostają na wydziały konsumujące, proporcjonalnie do rozmiarów zużycia usług, wyrażonych w jednostkach naturalnych z wyjątkiem kosztu świadczeń przeznaczonych na zbyt, na zewnątrz. Te ostatnie koszty wynoszą, w naszym przykładzie 6867 (39067 — 32200). Prze-

ciwstawną pozycję do obciążeń wydziałów korzystających ze świadczeń (wiersze: prąd, woda, para — 16300 i konserwacje i remonty — 15900) stanowi uznanie wydziału świadczącego po stronie dochodów (wiersz pod w.w. nazwą — 32200).

Mając w ten sposób obliczoną sumę kosztów wydziałowych wypełniany jest z kolei wzór P_6 — kalkulacja wstępna.

Koszty bezpośrednie ulegają przeniesieniu do tego wzoru z wzorów P_2 — plan zużycia materiałów bezpośrednich i P_3 — plan robocizny bezpośredniej.

Koszty wydziałowe, wykazane w odpowiednich kolumnach wzoru P_5 , a zawierające koszty odnoszone wprost na wydział oraz koszty usług międzywydziałowych, rozdzielane są na poszczególne wyroby, wytwarzane w danym wydziale, proporcjonalnie do robocizny bezpośredniej.

Np. w wydziale C wytwarzane są półwyroby X i Y; robocizna bezpośrednia wynosi dla wyrobu Y — 21000, dla wyrobu X — 20790, łącznie koszty wydziałowe zaś 30196. Narzut tytułem kosztów wydziałowych stanowi zatem $\frac{30196}{41790} = 72,26\%$. Z tego przypada na wyrób Y 15174 [(21000 x 72,26) : 100], a na wyrób X 15022 [(20790 x 72,26) : 100].

Koszty ogólnofabryczne (zarządu) doliczane są w stosunku do kosztów robocizny bezpośredniej i kosztów wydziałowych. Aby ustalić, jaka część ich przypada na produkcję podstawową, należy wydzielić tę ich część (w naszym przykładzie 412), która przypada na usługi odpłatne względnie produkcję pomocniczą.

Równoległe do kalkulacji całkowitej ilości produkowanej przeprowadza się, we wzorze P_6 , kalkulację jednostkową (jednostka = 100 sztuk).

Na podstawie wzoru P_6 określana jest zatem suma kosztów bezpośrednich i wydziałowych wydziałów przygotowawczych, które, jako koszty półfabrykatów, obciążają wydziały montażu oraz suma kosztów ogólnofabrycznych, obciążających również wydziały montażu. (Przyjęto, jak wiadomo, założenie, że re-manenty robót w toku nie ulegają zmianie; w przeciwnym przypadku część tych kosztów musiałaby być odniesiona w ciężar produkcji niegotowej).

Koszty półfabrykatów, w trzech pozycjach (materiały bezpośrednie, robocizna, koszty wydziałowe) wykazywane są jako obciążenia wydziałów, przejmujących te półfabrykaty w części oznaczonej symbolem III wzoru P_6 . Jednocześnie przeciwstawnie występują one po stronie dochodów (IV) wydziałów przygotowawczych względnie administracji.

Plan robocizny bezpośredniej na . . . . kwartał 195 . . . r.

Wzór P 3

Wydział	Nazwa	Wydział A		W y r ó b Y		Wydział B		W y r ó b X		R a z e m	
		s z t u k 2 8 . 0 0 0		na plan prod.		s z t u k 3 1 . 5 0 0		na plan prod.		sztuk 59.500	
		norma 100 szt.		na plan prod.		norma na 100 szt.		na plan prod.		czas	wartość
		czas	wartość	czas	wartość	czas	wartość	czas	wartość		
1	2	3	4	5	6	3	4	5	6	5	6
C	a	5	18	1400	5040	—	—	—	—		
	b	2	10	560	2800	3	17	945	5355		
	c	3	12	840	3360	6	25	1890	7875	/	/
	d	4	15	1120	4200	—	—	—	—		
	e	5	20	1 00	5600	6	24	1840	7560		
	ogółem	19	75	5320	21000	15	66	4725	20.790	10.045	41.790
D	ogółem		24		6720		27		8505		15.225
A	ogółem		120		33600		—		—		33.600
B	ogółem						140		44100		44.100
Razem			219		61320		233		73395		134.715

Plan plac wydziału A na . . . . kwartał 195 . . . r.

Wzór P 4

T r e ś ć	Kategoria plac	Stawka godzin.	Ilość pracown.	Placa podstawowa	Ruchoma część plac	Dodatki i świadczen.	R a z e m
1	2	3	4	5	6	7	8
I							
A Prac. fiz. A	6	3.—	1	1 800.—		90.—	1.890.—
B	7	3.60	1	2.160.—		90.—	2.250.—
B Mistrz	VI		1	2.400.—	240.—	—	2.640.—
Razem rob. pośr.			2	3.960.—	—	180.—	4.140.—
„ bezp.			30	33.600.—	—	2.700.—	36.300.—
C Płace prac. fiz.			32	37.560.—		2.880.—	40.440.—
Godz. nadliczbowe						77.—	77.—
Urlopy						1.502.—	1.502.—
D Łącznie			32	37.560.—		4.409.—	42.019.—
Świadc. społ.						800.—	800.—
Ubezpiecz. społeczne						9.244.—	9.244.—
E Ogółem płace i świadczenia pracown. fiz.			32	37.560.—		14.503.—	52.063.—
II							
C Płace prac. umysł. godz. nadlicz.			1	2.400.—	240.—	120.—	2.640.—
D Łącznie			1	2.400.—	240.—	120.—	2.760.—
Świadc. socjalne						25.—	25.—
Ubezpiecz. społ.						607.—	607.—
E Ogółem płace i świadczenia pracow. um.			1	2 400.—	240.—	752.—	3.392.—
III							
Razem (IE + IIE)			33	39.960.—	240.—	15.255.—	55.455.—

Wzór P 5

Planowane rozliczenie kosztów i dochodów wydziałów na . . . kwartał 195 . . . r.

Nr konta	N a z w a	Wydział C	Wydział D	Wydział A	Wydział B	Wydział usługowy	Wydział admin.	R a z e m
1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Produkcja planowana			28.000 zł.	31.500 zł.			59.500
401	Mat. podstawowe	237.650	33.320					270.970
402	„ pomocnicze bezpośrednie			8.960	6.615			15.575
402	„ „ pośrednie	250	50	100	600	3.200	600	4.800
404	Cz. zapas maszyn i urządzeń	100	—	400	500	1.500		2.500
405	Zużycie przedmiotów nietrwałych	150	350	500	400	750	300	2.450
I	Razem materiały	238.150	33.720	9.960	8.115	5.450	900	296.295
41	Robocizna i świadc. prac. fizycz.	59.863	23.763	52.063	62.871	13.784	5.550	217.894
42	Pensje i świadc. prac. umysłowych	3.123	3.123	3.392	3.392	3.245	22.794	39.069
47	Umorzenia środ. trwałych	2.000	1.000	2.500	2.000	6.000	100	13.600
43—48	Pozostałe nakłady	500	100	1.500	2.500	10.588	2.312	17.500
II	Razem nakłady 41 — 48	65.486	27.986	54.455	70.763	33.617	30.756	288.063
	Prąd, para i woda	2.000	2.800	6.000	3.500		2.000	16.300
	Konserwacje i naprawy	4.000	3.400	3.000	4.500		1.000	15.900
	Półfabrykaty: mat. bezp.			160.720	110.250			270.970
	rob. bezp.			27.720	29.295			57.015
	k. wydz. i ogól. fab.			39.307	44.494	412		84.213
III	Razem koszty świadc. międz. wydz.	6.000	6.200	236.747	192.039	412	3.000	444.398
	Razem koszty (I + II + III)	309.636	67.906	306.162	270.917	39.479	34.656	1.028.756
	Prąd, woda, para, kaus. i napr.					32.200		270.970
	Półfabrykaty: mat. bezp.	237.650	33.310					57.015
	rob. bezp.	41.790	15.225					84.213
	k. wydz. i ogól. fab.	30.196	19.361				34.656	
IV	Razem dochody i świadc. międz. wydz.	309.636	67.906			32.200	34.656	444.398
70	Produkcja podstawowa			306.162	270.917			577.079
72	Usługi odpłatne					7.279		7.279
V	Razem dochody z produk.			306.162	270.917	7.279		584.358
	Razem dochody (IV + V)	309.636	67.406	306.162	270.917	39.479	34.656	1.028.756
	Cena zbytu			364.000	315.000	8.492		687.492
	Podatek obrotowy 10 %			36.400	31.500	849		68.749
VI	Pozostaje			327.600	283.500	7.643		618.743
	Zysk			21.438	12.583	364		34.385
	% zysku w stosunku do konta własnego			7 %	4%	5 %		5,8%

T r e ś ć	K r e d y t			D e b e t	
	wydz. C	wydz. D	r a z e m	wydz. A	wydz. B
material	237650	33320	237650 33320	140000 20720	97650 12600
R a z e m	237650 Ct IV kol. C	33320 Ct IV kol. D	270970 Ct IV kol. raz. Dt V „ „	160720 Dt III kol. A	Dt III kol. B

Przykładowo rozpatrzmy pozycję: półfabrykaty — materiały bezpośrednie (dane wynikają ze wzoru P₆).

W ten sposób w kolumnach wydziałów montażu zgromadzone zostają całkowite koszty wytworzenia wyrobów gotowych produkcji podstawowej, które drugostronnie występują jako dochody tytułem produkcji, względnie usług (V).

Statystyczne porównanie kosztów wyrobów i usług, powiększonych o ewentualne koszty zbytu z ceną zbytu, pomniejszoną o podatek obrotowy, pozwala na ustalenie przewidywanego zysku brutto produkcji wydziału i przedsiębiorstwa jako całości.

Ustalony w ten sposób we wzorze P₅ i P₆ planowany koszt wyrobu gotowego i jego części zezwala w ciągu okresu sprawozdawczego (realizowania planu) posługiwać się tymi kosztami jako cenami, wg których uznawane są względnie obciążane wydziały przygotowawcze przy zdawaniu półfabrykatów do montażu oraz wydziały montażu przy przekazywaniu produkcji gotowej do magazynu wyrobów.

Przykładowo, za produkcję m-ca I, zgodnie ze wzorem P₁, uznany będzie wg wykazanych w kalkulacji wstępnej (wzór P₆) kosztów jednostkowych, wydział przygotowawczy C na łączną sumę 110600, a obciążone wydziały A na 62900 i B na 47700.

M i e s i a c i	szt.	Koszt jednostk. 100			Sztuk razem	K o s z t c a ł k o w i t y			
		mat. bezp.	rob. bezp.	koszt wydz.		mat. bezp.	rob. bezp.	koszt wydz.	razem
półfabr. Y	10000	500	75	54	6429	50000	7500	5400	62900
X	11250	310	66	48	424	34875	7425	5400	47700
R a z e m						84875	14925	10800	110600

Przytoczony przykład nie wyczerpuje oczywiście problematyki planowania kosztów, zwłaszcza, że miał za zadanie zapoznać jedynie Czytelników z jedną z możliwych form planowania, nie zaś samą metodyką ustalania norm względnie limitów kosztów.

Nie wszędzie mogą też zamieszczone przez nas wzory znaleźć zastosowanie. Tam, bowiem, gdzie wytwarzana jest duża liczba wyrobów względnie, gdzie ilość faz produkcji i ich kolejność jest zmienna, celowe będzie posługiwanie się innymi metodami, a zatem i innymi formularzami dla planowania kosztów wydziałów. W inny wreszcie sposób opracowane być mu-

szą plany w tych przedsiębiorstwach przemysłowych, których produkcja ma charakter indywidualny, względnie trwa dłuższy okres czasu i gdzie prawidłowe planowanie robót w toku stanowi jeden z elementów, warunkujących realność planu.

Mamy jednak nadzieję, że opublikowany przykład przyczyni się do spopularyzowania idei planowania kosztów wydziałów, wskaże możliwości zastosowania i ukształtowania tych odcinkowych form planowania, które stanowią nieodzowny warunek dla przeprowadzenia wewnętrznego ograniczonego rozrachunku gospodarczego.

Kalkulacja wstępna wyrobów gotowych na . . . . kwartał 195 . r.

Wzór P 6

Lp.	Nazwa poz kalk.	Wydział A		Wydział B		Razem
		Wyrób Y		Wyrób X		
		na 28.000 szt.	na 100 szt.	na 31.500 szt.	na 100 szt.	
1	2	3	4	5	6	7
1	Materiały bezp. wydz. C	140.000—	500	95.650—	310—	237.650—
2	" " " D	20.720—	74	12.600—	40—	33.320—
3	" " " A	8.960—	32	—	—	8.960—
4	" " " B	—	—	6.615—	21—	6.615—
I	Materiały bezp. razem	169.680—	606	116.865—	371—	281.545—
5	Roboc. bezp. wydz. C	21.000—	75	20.790—	66—	41.790—
6	" " " D	6.720—	24	8.505—	27—	15.225—
7	" " " A	33.600—	120	—	—	33.600—
8	" " " B	—	—	44.100—	140—	44.100—
II	Roboty bezp. razem	61.320—	219	73.395—	233—	134.715—
9	K, wydziału C	15.174—	54	15.022—	48—	30.196—
10	" " D	8.546—	30	10.815—	34—	19.361—
11	" " A	35.855—	128	—	—	35.855—
12	" " B	—	—	36.163—	115—	36.163—
III	K. wydziałowe razem	59.575—	212	62.000—	197—	121.575—
IV	K. ogólnofabryczne	15.587—	56	18.657	59—	34.244
V	Razem koszty wytworzenia	306.162—	1093	270.917—	860—	577.079—
VI	Cena	364.000—	1300	315.000—	1000—	679.000—
VII	Podatek obrotowy	36.400—	130	31.500—	100—	67.900—
VIII	pozostaje (VI — VII)	327.600—	1170	283.500—	900—	611.100—
IX	zysk brutto (VIII — V)	21.438—	77	12.583—	40—	34.021—

K. ŚWIERK

Ewidencja towarowa w przedsiębiorstwach handlowych na szczeblu hurtu

(Artykuł dyskusyjny)

I. Uwagi ogólne

Obowiązujący od 1.I.1951 r. Jednolity Plan Kont przewiduje ewidencjonowanie towaru bądź w cenie nabycia, bądź w cenie sprzedaży. Zarówno w jednym jak i w drugim wypadku zachodzi konieczność prowadzenia analitycznej kartoteki ilościowo - wartościowej, która jest szczegółowym odbiciem zapisów wartościowych dokonywanych na kontach zapasowych księgowości finansowej, a w której wykazywane ilości winny być zgodne ze stanami wykazywanymi w kartotece magazynowej. Ta zgodność zapisów stanowi o poprawności ewidencji towarów.

Doświadczenia lat ostatnich wskazują na poważne zaniedbania na tym polu. Do rzadkości bowiem należały wypadki, kiedy wszystkie 3 wspomniane elementy w zakresie ewidencjonowania towarów były ze sobą zgodne.

W tym stanie rzeczy rozpoczęcie dyskusji na temat ewidencji towarowej na łamach Biuletynu

jest jak najbardziej celowe. Wymiana bowiem wzajemnych doświadczeń i spostrzeżeń przyczyni się do wypracowania systemu pracy, który pozwoli na usunięcie trudności na tym odcinku.

II. Dokumenty towarowe

W każdym przedsiębiorstwie hurtowym spotyka się 5 zasadniczych grup dokumentów towarowych, a mianowicie:

- a) faktury dostawców,
- b) protokoły przyjęcia towaru na magazyn (Pz),
- c) faktury własne (wystawiane odbiorcom),
- d) zrealizowane zlecenia wydania towaru (Rw),
- e) noty.

Dokumenty wyszczególnione pod a) i b) dotyczą zakupu, zaś pod e) i d) — sprzedaży towaru. Noty mogą dotyczyć zarówno jednej jak i drugiej operacji.

Mówiąc o dokumentach towarowych -- należy zwrócić specjalną uwagę na:

1. ściśle rozgraniczenie funkcji poszczególnych komórek organizacyjnych w zakresie opracowywania dokumentów,

2. terminowy i racjonalny obieg dokumentów w przedsiębiorstwie, ponieważ tylko w tych warunkach ewidencja towarowa będzie mogła spełnić nałożone na nią zadania.

Duże znaczenie ma nie tylko fakt zarejestrowania dokumentu, lecz również sam moment jego sporządzenia oraz jak najkrótszy jego obieg w obrębie wszystkich komórek przedsiębiorstwa. Z tego też względu sporządzenie dokumentu musi nastąpić w chwili powstania zdarzenia. I tak np. natychmiast po odbiorze towaru winno nastąpić jego przyjęcie na magazyn, a równocześnie sporządzenie protokołu przyjęcia (Pz), który jeszcze tego samego dnia przekazywany być powinien za pośrednictwem komórki księgowości, prowadzącej rejestry towarowe, do działu handlowego celem odnotowania przychodu na kartach asortymentowych kartoteki magazynowej. To samo dotyczy zrealizowanych przez klientów zleceń magazynowych (Rw). Z chwilą wydania towaru z magazynu zlecenie magazynowe, zaopatrzone datą i podpisem odbierającego, powinno być (najpóźniej następnego dnia) przekazane do księgowości, gdzie na podstawie rejestru sprzedaży otrzymuje liczbę porządkową, będącą następnie numerem faktury własnej. Kolumnę rejestru „liczba porządkowa“ oraz „numer zlecenia“ wypełnia się natychmiast po otrzymaniu zleceń z magazynu.

Sporządzone faktury własne rozdysponowuje wyżej wymieniona komórka księgowości, po uprzednim wpisaniu danych cyfrowych do rejestru sprzedaży.

W odniesieniu do faktur dostawców tryb postępowania jest zupełnie podobny. Dokumenty te wprost z sekretariatu, wraz z odrębnym protokołem poczty przychodzącej, przekazywane są do księgowości, gdzie się je odnotowuje w rejestrze faktur przychodzących, zaopatrując je równocześnie na tej podstawie liczbą porządkową. W rejestrach znajdują zatem odbicie wszystkie dokumenty towarowe bezpośrednio po ich wejściu do przedsiębiorstwa, względnie natychmiast po ich sporządzeniu. Tym samym na koniec miesiąca sprawozdawczego istnieje możliwość stwierdzenia, czy zostały one w całości rozpracowane przez inne komórki organizacyjne.

Wpisanie dokumentów do rejestrów towarowych nie wyczerpuje jeszcze zadań, jakie stoją przed tą komórką księgowości. Do dalszych czynności należy:

- usystematyzowanie materiału księgowego przez odłożenie do teczek dziennych,
- sporządzenie taśm kontrolnych,
- terminowe przekazywanie dokumentów do właściwych komórek przedsiębiorstwa.

Jako zasadę przyjmuje się gromadzenie materiału księgowego w układzie chronologicznym, tzn. dokumenty z danego dnia winny być odkładane w odrębnych teczkach znakowanych wg dat od 1 do 31. Wyjątek w tym względzie stanowić będą dokumenty przychodu towaru, które odkłada się partiami w zależności od możliwości stworzenia tzw. „pary“.

Przez „parę“ dokumentów rozumie się fakturę dostawcy oraz protokół przyjęcia towaru na magazyn (Pz).

W tym miejscu należy zwrócić uwagę na sposób wyceny towarów.

Komentarz do JPK przewiduje, iż towar natychmiast po przyjęciu na magazyn musi być wyceniony. W praktyce istnieje niekiedy trudność stosowania tej zasady, a to z uwagi na:

- konieczność sprawdzenia faktury dostawcy pod względem formalnym i merytorycznym,
- rozbieżności, jakie mogłyby wyniknąć między wyceną własną i dostawcy, przy odrębnym opracowywaniu protokołu przyjęcia (Pz) i faktury.

Dlatego też w miarę zwiększającej się regularności napływu faktur, uzasadniona być może w niektórych przypadkach wycena w ciągu miesiąca protokołów (Pz), dla których znajdują się faktury dostawców. Na koniec miesiąca natomiast następuje wycena wszystkich pozostałych protokołów dotyczących przychodu towarów. Obowiązuje zatem zasada, że żaden protokół przyjęcia (Pz) nie może pozostać na koniec miesiąca nie wyceniony. W większości przypadków, ze względu na zgodność faktury z protokołem wystarczy powołanie się w protokole na numer faktury (liczba porządkowa rejestru faktur przychodzących); wycenia się zaś protokoły dotyczące tzw. dostaw niefakturowanych oraz wykazujące różnice w stosunku do faktur dostawców, ilościowe wzgl. wartościowe.

Rozpracowane w sposób wyżej opisany dokumenty towarowe wpisuje się do dalszych rubryk rejestrów, a następnie przez sumowanie odpowiednich kolumn sporządzane są taśmy kontrolne. Jeśli idzie o faktury własne, to uwzględnia się na taśmie kontrolnej (pasek maszyny do liczenia) pozycje figurujące w rejestrze sprzedaży w kolumnie „wartość towaru po cenie hurtowej“ z jednego dnia oraz ich globalną sumę. Odnosnie rejestru zakupu tryb postępowania jest podobny z tym tylko, że sumowanie obejmuje nie dzienne partie dokumentów, a jedynie protokoły przyjęcia (Pz), rozpracowane w oparciu o dane faktur dostawców.

Również w tym ostatnim wypadku na taśmie kontrolnej zarejestrowane są kwoty poszczególnych protokołów, dotyczące wartości towaru w cenie hurtowej oraz ich wartość łączna.

W ten sposób dokonuje się bieżąco czynności, które są nieodzowne dla zamykania reje-

strów, a zarazem stwarza się podstawę do automatycznego uzgodnienia zapisów między rejestrami towarowymi, a kartoteką ilościowo-wartościową.

W identyczny sposób uzyskuje się uzgodnienie zapisów między rejestrami towarowymi a kartoteką analityczną odbiorców i dostawców.

III. Indeks towarowy oraz kartoteka magazynowa

Poprzednio omówiono zadania, jakie stoją przed komórką księgowości prowadzącą rejestry, w związku z obiegiem dokumentów towarowych oraz metody, pozwalające w sposób prosty przeprowadzić uzgodnienie zapisów, dotyczących wartości masy towarowej. Obecnie zajmujemy się zagadnieniem uzgodnienia zapisów ilościowych.

Znajomość szczegółową asortymentu towarowego posiadają z reguły nieliczni pracownicy w przedsiębiorstwie. Walcząc o kadry, nie możemy sobie pozwolić na marnotrawstwo umiejętności zawodowych; z tego też względu praca w przedsiębiorstwie musi być tak zorganizowana, aby przy minimum personelu fachowego można było sprostać stawianym wymogom.

Jednym z czynników pozwalających na osiągnięcie wspomnianego celu jest stosowanie indeksu towarowego.

Zagadnienie indeksu, wcale nie nowe, jest jednak mało dotychczas spopularyzowane. Brak praktycznych rozwiązań stanowi przyczynę tego stanu rzeczy. W wielu wypadkach słyszy się o konieczności sporządzenia indeksu obowiązującego w skali ogólnopanstwowej zarówno zakłady produkcyjne, jak i dystrybutorów danej branży, kiedy indziej znów wykorzystuje się do tego celu symbolikę GUS.

Obydwa rozwiązania mają ujemne strony. Dlatego też celowe wydaje się obranie drogi pośredniej.

Każde przedsiębiorstwo winno posiadać wewnętrznie sporządzony indeks towarowy, spełniający zarazem zadanie rejestru kart asortymentowych kartoteki ilościowej i ilościowo-wartościowej. Indeks taki stanowi książkę wiązaną, do której wpisywane są kolejno artykuły nowoprzyjęte. Jeśli ten sam artykuł był objęty spisem inwentarzowym, a tym samym musiał znaleźć swój wyraz w indeksie, zapisu powtórnego dokonywać nie wolno.

Wpis obejmuje jedynie towary nie prowadzone przez przedsiębiorstwo od chwili rozpoczęcia roku operacyjnego. Liczba porządkowa stanowi symbol towarowy, który winien być zamieszczony obok nazwy artykułu na protokole przyjęcia (Pz) przy okazji wpisywania przychodu na karty asortymentowe kartoteki ilościowej, względnie na zleceniach (Rw) w chwili zadysonowania wydania towaru z magazynu.

Ilość indeksów może być zależna od grup towarowych oraz podziału kartotek magazynowych. W obrębie każdego indeksu jest utrzymana numeracja bieżąca; grupę towarową wska-

zuje odrębny symbol literowy (albo liczbowy) łamany przez numerację bieżącą. W tych warunkach istnieje również możliwość powiązania symboliki towarowej wewnętrznej z GUS, dzięki dodaniu końcówki numeru statystycznego do wewnętrznego symbolu towarowego. Pierwsza część symbolu wskazuje wówczas na dział kartoteki magazynowej, druga na grupę statystyczną, trzecia zaś na numer bieżący indeksu.

P r z y k ł a d: Hurtownia CHPM posiada następujące rozbięcie kartotek magazynowych, które w swym układzie pokrywają się z grupami towarowymi.

- I. Wyroby blaszane.
- II. Śruby i nity.
- III. Odlewy.
- IV. Gwoździe i druty.
- V. Narzędzia.

W obrębie II grupy nomenklatura GUS przewiduje numery od 3001 — 3021 i tak: dla nitów numer 3002, dla sworzni bez gwintu numer 3003, dla zatyczek numer 3004 itd.

W indeksie nity mosiężne płaskie zwykłe 10 x 3 figurują pod numerem bieżącym 302. Tak więc nity te posiadać będą symbol towarowy II/02/302.

Karty asortymentowe kartoteki ilościowej i ilościowo-wartościowej muszą być zaopatrzone opisanymi symbolami. Natomiast układ kartoteki ilościowej (magazynowej) ma charakter rzeczowy, tzn. według jednorodnych grup artykułów. W związku z tym karty asortymentowe w kartotece magazynowej muszą być ułożone w oparciu o drugi człon symbolu towarowego.

Jak już wspomniano wszystkie dokumenty towarowe, stanowiące podstawę wpisów w kartotece magazynowej muszą być dekretowane, tj. zaopatrzone w numer indeksu. Tak rozpracowany materiał umożliwia z jednej strony uzgodnienie zapisów w kartotece ilościowej i ilościowo-wartościowej, z drugiej zaś ułatwia pracę przy zestawianiu sprawozdań statystycznych w przedmiocie obrotu towarowego.

Zaznaczyć należy, iż na koniec każdego miesiąca kontroluje się stany ilościowe na kartach asortymentowych kartoteki ilościowej przez porównanie ich z saldami kartoteki ilościowo-wartościowej. Fakt uzgodnienia zapisów w obydwu kartotekach znajduje wyraz w protokole, który podpisują osoby prowadzące właściwe kartoteki.

IV. Kartoteka ilościowo-wartościowa

Układ kartoteki ilościowo-wartościowej musi w zupełności odpowiadać kartotece ilościowej (magazynowej).

Karty asortymentowe ułożone są w kolejności symboli (bliższe dane j. w.).

Zwraca się uwagę na konieczność zaprowadzenia kart przewodnich, na których — oprócz numerów (symboli) kart — należy rejestrować

strony, np. karta Nr II/04/732 str. 1, 2, 3, 4 itd. W ten sposób zapewni się kontrolę zupełności kartoteki ilościowo-wartościowej odnośnie kompletu kart asortymentowych.

W celu zapewnienia należytej organizacji pracy w kartotece ilościowo-wartościowej wyznacza się jedną osobę, do której obowiązków należy:

1. przyjmowanie całości materiału, dotyczącego przychodu i rozchodu towarów,
2. sporządzanie szczegółowych taśm kontrolnych na podstawie otrzymanych dokumentów towarowych, posegregowanych uprzednio według układu kartoteki. Zaznaczyć należy, iż sumy ogólne, stanowiące wartość towarów z danego dnia w cenie ewidencyjnej, muszą odpowiadać globalnej kwocie, wykazanej na głównej taśmie kontrolnej przekazanej przez komórkę prowadzącą rejestry,
3. uzgodnienie zapisów kartoteki ilościowo-wartościowej z rejestrami towarowymi. Czynność ta ma raczej charakter formalny, gdyż zgodność zapisów została zapewniona przez postępowanie, opisane w pkt. 2,
4. przeprowadzenie porównania zapasu towarowego na koniec miesiąca z saldem konta 33. Zwraca się uwagę, iż kontowanie w kartotece finansowej nie może nastąpić bezpośrednio z pominięciem komórki prowadzącej rejestry.

Dla kontowań stosuje się dziennik przychodu towarów (zakupu) oraz dziennik rozchodu (sprzedaży). Dla zebrania sum ogólnych (tzw. „zbiornik”) używana jest przy tym nieprzebitkowa kolumna wymienionych dzienników.

Kontowanie przychodu towarów odbywa się tylko na podstawie wycenionych protokołów przyjęcia towarów; w kolumnach szczegółowych dziennika zakupu występują poszczególne pozycje towarowe, w kolumnie nieprzebitkowej zaś wartość łączna, podana na protokole przyjęcia (Pz). Zapis w kolumnie nieprzebitkowej występuje na wysokości ostatniej pozycji towarowej, zakontowanej na podstawie protokołów, w kolumnie szczegółowej dziennika.

Sumowanie dzienników odbywa się w ten sposób, iż suma strony obejmuje tylko pozycje odnoszące się do kwoty wymienionej w kolumnie nieprzebitkowej (w zbiorniku); pozostałe pozycje przechodzą na stronę następną. Sumy kolumny szczegółowej nieprzebitkowej (zbiornika) muszą być równe; ponadto po zakontowaniu dziennej partii dokumentów sumy dzienników zakupu winny wykazać zgodność ze szczegółową taśmą kontrolną (por. IV/2).

W razie niezgodności kolumny szczegółowej dziennika zakupu ze zbiornikiem — należy poszczególne zapisy skontrolować przez powtórna sumację, względnie porównanie ich z właściwymi dokumentami. Jeśli stwierdzono błąd w samym dokumencie, korekta nie może nastąpić

odręcznie przez kontystę kartoteki ilościowo-wartościowej, lecz musi być przeprowadzona przez komórkę fakturową, która dokona poprawki bezpośrednio na protokole przyjęcia lub pośrednio przez wystawienie noty. Następstwem tego będzie skorygowanie zapisu w rejestrze przychodu towaru oraz na głównej i szczegółowej taśmie kontrolnej.

Taki tryb postępowania pozwala automatycznie uzgadniać obroty z rejestrem przychodu towaru, gwarantuje łatwą kontrolę zgodności kolumny nieprzebitkowej (zbiornika) z kolumną szczegółową, a równocześnie eliminuje błędy, jakie mogły powstać przy określaniu globalnej wartości danej partii towaru przez komórkę fakturową.

Fakt uzgodnienia kolumny szczegółowej z kolumną nieprzebitkową stwierdza kontysta swoim podpisem na szczegółowej taśmie kontrolnej, która stanowi podstawę do sporządzenia niżej opisanego zestawienia:

Zestawienie dziennych obrotów dziennika zakupu

Dni m-ca	Działy kartoteki					
	A	B	C	D	E	Razem
1	1600	400	900	700	1900	5500
2	2300	800	650	967	670	5387
3						
4						
:						
31						
Potwierdzenie zgodności						

Po zamknięciu miesiąca sprawozdawczego, tzn. po wpisaniu do zestawienia wszystkich obrotów i ich podsumowaniu, następuje tylko formalne sprawdzenie zgodności z zapisami dzienników zapisu, a następnie z rejestrem przychodu towarów.

Z zasady zapisy muszą być zgodne. Zarówno komórka prowadząca rejestry, jak i poszczególni kontyści kartoteki ilościowo-wartościowej stwierdzają w zestawieniu fakt zgodności przez złożenie swoich podpisów.

Kontowanie rozchodu towarów następuje w oparciu o wycenione zlecenia magazynowe (Rw). W treści zapisu podaje się numer faktury i zlecenia. W kolumnie nieprzebitkowej dziennika sprzedaży uwidacznia się wartość towaru wg faktury. W ten sposób eliminuje się możliwość ewentualnych różnic między zleceniem (Rw) a fakturą. Poza tym obowiązują te same zasady, co przy kontowaniu przychodu towaru.

Uzgodnienie zapisów na kontach kartoteki ilościowo-wartościowej następuje przez:

1. podsumowanie obrotów ilościowych i wartościowych na poszczególnych kar-

tach asortymentowych przy równoczesnym zastosowaniu tzw. metody saldowania:

Przykład:

	Cena jedn.	Przychód ilość	Rozchód ilość	Stan ilość	Przychód wartość	Rozchód wartość	Stan wart.
Remanent pocz.	10	50	—	50	500	—	500
Zapisy w ciągu miesiąca	10	80			800		
	10		40			400	
	10		5			50	
	10		5			50	
Obroty za styczeń	10	80	50	30	800	500	300
Obroty od pocz. roku	10	130	50	80	1300	500	800
Zapisy w ciągu miesiąca	10	60			600		
	10		20			200	
	10		30			300	
	10	80			800		
	10		40			400	
Obroty za luty	10	140	90	50	1400	900	500
Obroty od pocz. roku	10	270	140	130	2700	1400	1300

Przykład:

	Cena jedn.	Przychód ilość	Rozchód ilość	Stan ilość	Przychód wartość	Rozchód wartość	Stan wart.
Obroty mies.	10	100		100	1000		1000
	10	30			300		
	10		20			200	
	10		30			300	
Obrotu za m-c sprawozd.	10	30	50	20	300	500	200
j. w.	10	130	50	80	1300	500	800

Przy tej metodzie sumuje się:

- I. obroty za miesiąc sprawozdawczy,
- II. obroty za okres od początku roku,

III. w rubryce „stan“ wyprowadza się zarówno w pierwszym jak i w drugim wypadku saldo obrotów.

Sprawdzenie dodawania za miesiąc sprawozdawczy przeprowadza się przez porównanie, czy saldo sald z rubryki „stan“ równa się saldu obrotów za okres od początku roku.

Jeśli na karcie asortymentowej w okresie wcześniejszym nie było obrotów — wówczas pierwszy zapis odnośnie przychodu wyprowadza się w rubryce „stan“, wyłączając go niejako z zaszczości miesiąca sprawozdawczego.

Metoda opisana wyżej pozwala na ograniczenie pola błędu do jednej tylko karty asortymentowej, a tym samym usuwa trudności, z którymi trzeba się niejednokrotnie borykać przy sporządzaniu obrotówki;

1. sprawdzenie polegające na przemnożeniu stanu ilościowego przez cenę jednostkową; otrzymany iloczyn musi się zgadzać z wartością stanu, figurującą na karcie asortymentowej,
2. sumowanie wartości stanów, ustalonych w sposób wyżej opisany na poszczególnych kartach asortymentowych. Kwoty te muszą być zgodne z saldem obrotów dzienników zakupu i sprzedaży od początku roku.
3. porównanie stanów ilościowych kartoteki ilościowo-wartościowej z danymi, wynikającymi z kartoteki ilościowej (magazynowej),
4. przeksięgowanie wyliczonych na koniec miesiąca sprawozdawczego stanów ilościowych i wartościowych na odrębnych dziennikach towarowo-finansowych, posiadających identyczny układ jak dzienniki zakupu i sprzedaży.

Podany wyżej sposób uzgadniania eliminuje konieczność prowadzenia obrotówki, która z jednej strony wymaga dodatkowej pracy, z drugiej zaś naraża na możliwości popełnienia błędów. Zaksięgowane przez przebitkę stany ilościowe i wartościowe poszczególnych asortymentów muszą w sumie łącznej odpowiadać saldu konta 33 na koniec miesiąca sprawozdawczego. Dziennik towarowo-finansowy posiada wszystkie elementy, które pozwalają na określenie z jakiej karty asortymentowej dany stan ilościowy i wartościowy pochodzi dzięki:

1. dokładnemu znakowaniu poszczególnych dzienników wg działów kartoteki ilościowo-wartościowej,
2. istnieniu kolumny, w której przy każdym zapisie odnotowywany jest symbol konta, na którym opisane saldo towarowe powstało.

Sumy dzienników towarowo-finansowych, przekontowane na odrębnej karcie asortymentowej, oznaczonej „Zapas towarowy“ winny pokrywać się z saldem konta towarowego, figurującym w kartotece finansowej.

J. KUJAWSKI

Organizacja i kontrola zapisów księgowych w przedsiębiorstwie przemysłowym

Do podstawowych zagadnień organizacji księgowości przedsiębiorstwa przemysłowego należy zorganizowanie prac, związanych z przebiegiem zapisów, prowadzeniem dzienników i uzgadnianiem bilansu obrotowego.

Końcowym etapem miesięcznych prac księgowości jest sporządzenie sprawozdania bilansowego. Bilans netto oraz rachunek wyników sporządzany jest na podstawie miesięcznego bilansu obrotowego. W wypadku stwierdzenia niezgodności w bilansie obrotowym tj., gdy suma debetu nie jest równa sumie kredytu, należy stwierdzić błędy liczbowe i bilans obrotowy uzgodnić. Jeżeli w księgowości nie jest organizacyjnie ustalone z góry w bilansie obrotowym ograniczone pole stwierdzania błędów, zachodzi wówczas konieczność ponownego sumowania obrotów pojedynczych kart kontowych, następnie pozycji bilansu obrotowego, a gdy to sprawdzenie nie ujawni błędów, trzeba punktować wszystkie bez wyjątku sumy zapisów, dokonane w ciągu miesiąca na kartach kontowych z sumami zapisów w dziennikach, by ostatecznie ustalić różnice i uzgodnić bilans obrotowy.

Powoduje to poważną stratę czasu i wpływa niejednokrotnie na opóźnienie złożenia w terminie sprawozdawczości. Z powyższych względów organizacja księgowości winna uwzględniać ewentualność powstawania błędów przy sporządzaniu bilansu obrotowego i przy założeniach organizacyjnych mieć na uwadze wprowadzenie ograniczonych pól wyszukiwania błędów liczbowych bilansu obrotowego.

Opisany niżej system omawia zasady organizacji zapisów i prowadzenia dzienników oraz sporządzanie bilansu obrotowego i zezwala na zabezpieczenie się przed ewentualnymi niespodziankami błędów liczbowych i uciążliwego ich wyszukiwania w bilansie obrotowym przez wprowadzenie ograniczonego pola ustalania tych błędów. System ten nie wyklucza innych rozwiązań organizacyjnych, wydaje się jednak, że przytoczony system w praktyce zyskuje coraz więcej zwolenników i tych względów zasługuje na szczególne rozpatrzenie zwłaszcza, że w tym przedmiocie odczuwa się brak dokładnych rozpracowań.

System ten ujęty został w załączonym schemacie, którym dobrze jest posługiwać się przy jego rozpatrywaniu.

Założeniami tego systemu jest prowadzenie dziennego rejestru dowodów i sporządzania codziennie bilansu obrotowego (skróconego) z możliwością przedkierowanego wyszukiwania błędów przy sporządzaniu miesięcznego bilansu obrotowego. Organizując lub reorganizując księgowość należy przede wszystkim zastanowić się, ile należałoby zaprowadzić dzienników w księgowości.

Ilość dzienników wynika z wprowadzonych o różnym układzie rubryk ujednoczonych i obowiązujących u nas dzienników. Minimum wymaganych dzienników,

które prowadzone są systemem przebitki, obejmuje zatem:

- dziennik finansowy
- dziennik inwestycyjny
- dziennik kapitałnych remontów
- dziennik materiałowy
- dziennik przedmiotów nietrwałych oraz
- dziennik wyrobów gotowych, dla którego nie są przewidziane ujednoczone druki.

W księgowości większych zakładów zachodzi konieczność, ze względu na poważną ilość zapisów i rozłożenia pracy na kilku kontystów, prowadzenie dodatkowych dzienników jak np.:

- dziennika odbiorców
- dziennika dostawców
- dziennika finansowego (klasa pierwsza bez kont dostawców i odbiorców), a ponadto rozbudowania dziennika materiałowego na kilka dzienników.

Również kartoteka zleceń fabrykacyjnych prowadzona może być systemem przebitkowym i wówczas dochodzi jeszcze jeden dziennik kalkulacji wynikowej.

W załączonym schemacie ogranicza się do wykazania dziewięciu dzienników oraz dziennika głównego.

1. Dowody do księgowania

W księgowości prowadzone są oddzielne teczki, przeznaczone na każdy dzień miesiąca, do których odkładane są dokumenty do zaksięgowania. Na dokumenty te składają się raporty kasowe wraz z dokumentami kasowymi, rachunki dostawców, odpisy faktur dla odbiorców, zawiadomienia, noty obrachunkowe, listy inkasowe i noty bankowe, polecenia księgowania oraz inne dokumenty. Dokumenty te przeprowadzane są przez dzienny rejestr dowodów, jak również polecenie, księgowanie zbiorcze z pomocniczych dzienników. Dokumenty wewnętrzne nie są przeprowadzane przez rejestr i odkładane do teczek jak dowody przychodu i rozchodu materiałów (klasa 3), dowody przychodu i rozchodu wyrobów gotowych (klasa 8) oraz dowody kalkulacji wynikowej.

2. Dzienny rejestr dowodów

Dzienny rejestr dowodów prowadzony jest w formie tabelarycznej książki (amerykanki) i obejmuje poszczególne klasy Jednolitego Planu Kont tj. dla każdej klasy przeznaczona jest oddzielnie dwurubrykowa kolumna z podziałem na debet i kredyt (patrz wzór), przy czym kolumna klasy pierwszej rozdzielona jest na kilka podkolumn: Rejestr posiada następujące pionowe kolumny, przeznaczone dla zapisów:

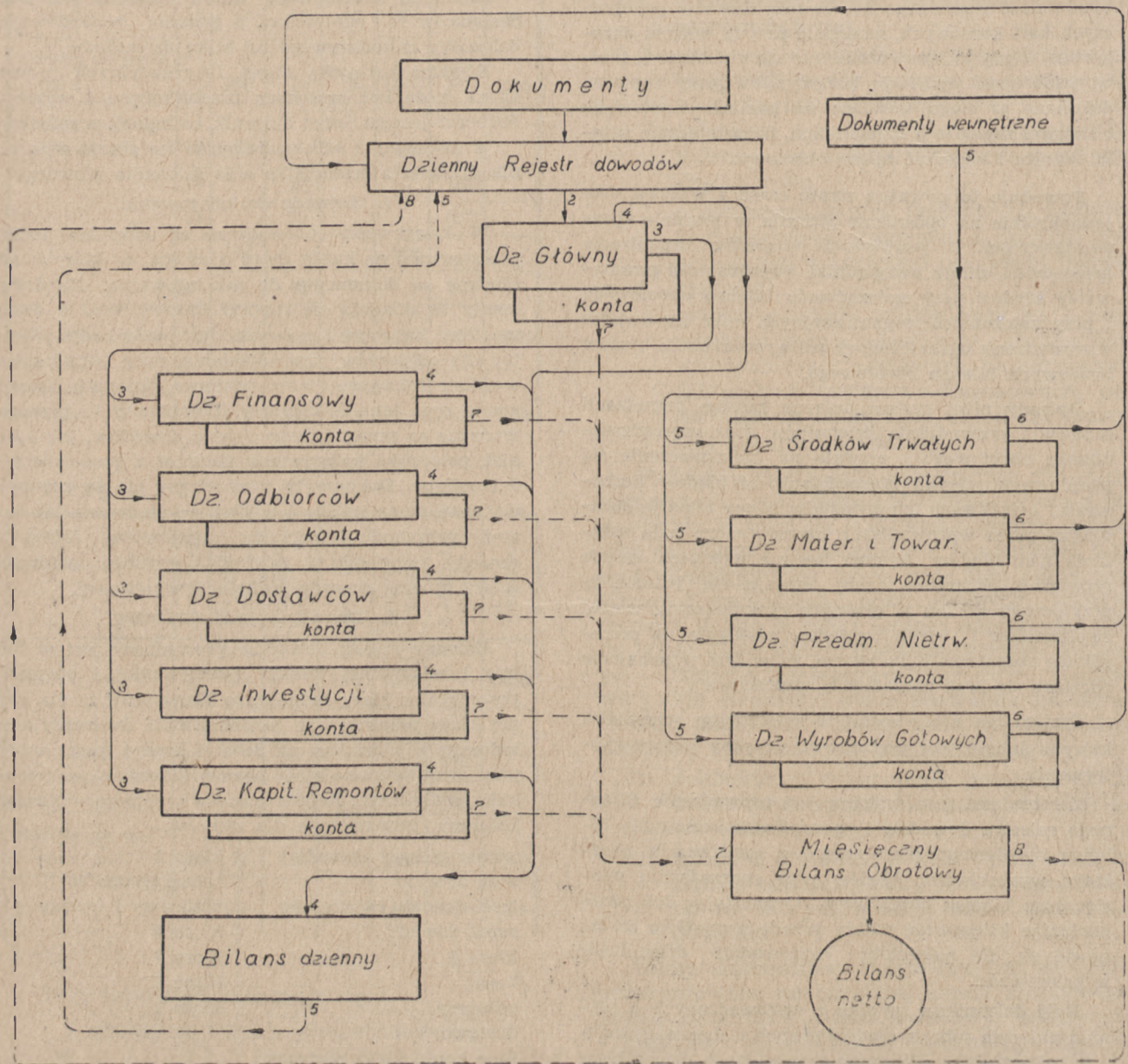
numer bieżący dowodu	klasa 2
data dowodu	zakup (grupa 30)
treść dowodu (w skrócie)	materiały i towary
suma dowodu	klasa 4
klasa 0	klasa 7
klasa	klasa 8
odbiorcy	klasa 9
dostawcy	
inne konta klasy pierwszej	

Dzienny rejestr dowodów

Nr dowodu	Data dowodu	Treść dowodu	Suma dowodu	Klasa 0		K l a s a 1								itd.								
				Wn	Ma	Kasa		Odbiorcy		Dostawcy		Inne										
						Wn	Ma	Wn	Ma	Wn	Ma	Wn	Ma									

W pozycji „Numer dowodu“ wpisany jest chronologicznie kolejny, bieżący numer dowodu. Odnosnie asygnat kasowych to w rejestrze nie wpisuje się po-

jedynczo każdego dokumentu kasowego, a jedynie numer raportu kasowego, natomiast łączną sumę oddzielnie przychodu i rozchodu rekapitułuje się naj-

Po zaksięgowaniu obrotów w dziennikach przeprowadzana jest rekapitulacja tych obrotów na kontach zbiorczych w sposób statystyczny, jak np. zapisy na poszczególnych kontach dostawców rekapitulowane są za każdy dzień w sumach zbiorczych według podgrup 140, 141, 147, 148 i 149, po czym następuje uzgodnienie obrotów wszystkich dzienników przy pomocy dziennego bilansu obrotowego według globalnych sum poszczególnych klas w takim samym układzie jak prowadzony dzienny rejestr dowodów (patrz wzór nr 1). W wypadku niezgodności obrotów z łatwością można ustalić błędy przez porównanie obrotów z rejestrem.

b) Dzienniki księgowości przemysłowej

Dzienniki księgowości przemysłowej prowadzone są na podstawie wewnętrznej dokumentacji i obrotyienne tych dzienników przez dzienny rejestr dowodów nie przechodzą.

Po zakończeniu księgowania miesiąca na podstawie miesięcznych obrotów sporządzane są polecenia księ-

gowania, które wnoszone są do dziennego rejestru dowodów, po czym księgowane na kontach zbiorczych przez dziennik główny.

4. Miesięczny bilans obrotowy

Miesięczny bilans obrotowy sporządzany jest na podstawie obrotów z kont z tym założeniem, że dla każdej klasy sporządza się oddzielne zestawienie obrotów, a obroty łącznie wzięte wszystkich klas składają się na bilans obrotowy. W wypadku niezgodności bilansu obrotowego przez porównanie obrotów z dziennym rejestrem dowodów zostaje ustalone, w której klasie zachodzą te niezgodności, co umożliwi szybsze uzgodnienie bilansu.

Reasumując powyższe rozważania, opisany system organizacji zapisów i prowadzenia dzienników powoduje automatyczną samokontrolę wewnętrzną zapisów oraz zmusza do zespołowego, bieżącego dokonywania zapisów i z tych względów spośród innych systemów zasługuje na wyróżnienie.

WYTYCZNE – INFORMACJE – WYJAŚNIENIA BOR

Kluby Dyskusyjne

Na koniec roku 1950 ilość Klubów Dyskusyjnych tak macierzystych, jak i filialnych osiągnęła pokaźną liczbę 33, dzięki uruchomieniu filii klubów w Lublinie, Krośnie, Wałbrzychu, Zielonej Górze, Kaliszu, Koszalinie, Słupsku, Szczecinku, Myśliborzu, Gryfinie i Dębnie. Okazało się jednak, że bujny ten rozrost nie we wszystkich wypadkach był uzasadniony; dlatego też na skutek małej frekwencji zaniechano na przyszłość urządzania stałych posiedzeń Klubów Dyskusyjnych w Szczecinku, Myśliborzu oraz Zielonej Górze.

Wygłaszane w tym okresie referaty związane były ściśle z zagadnieniami aktualnymi w danym okresie, o czym świadczą tematy: inwentaryzacja i technika inwentaryzacyjna, zasady systemu finansowego na rok 1951, czy jednolity plan kont w roku 1951. Obok tych „zagadnień chwili“ przedmiotem zebrań była nadal paląca sprawa ewidencji szczegółowej robót kapitalnych przedmiotów nietrwałych i rejestru obrotów towarowych.

Nie ulega wątpliwości, że właściwy dobór tematów stanowi nie tylko o powodzeniu Klubów Dyskusyjnych, co wyraża się frekwencją na zebraniach, ale przede wszystkim o ich przydatności. Ułożenie programów nie jest rzeczą łatwą; nie chcielibyśmy bowiem, jak niektórzy sobie tego życzą, ograniczać tematyki Klubów wyłącznie do omawiania i komentowania aktualnych zagadnień normatywnych. Błędem byłoby jednak takie poświęcanie zebrań zagadnieniom nie powiązanym z praktyką, względnie nie pogłębianym praktycznymi przykładami rozwiązań technicznych czy organizacyjnych.

Z drugiej jednak strony, omawianie tych rozwiązań wymaga częstokroć przerobienia przykładów,

a co więcej wcześniejszego zapoznania słuchaczy ze szczegółami referatu, co nie zawsze jest przeprowadzalne.

Przeszkodą jest tu też bierne niekiedy ustosunkowanie się słuchaczy do tematu, być może wynikłe na skutek zmęczenia po całodzienniej pracy. Niemniej stan ten powoduje, że zebrania takie nie przynoszą tych korzyści, jakie były zamierzone.

BOR, zdając sobie sprawę z tych trudności oraz biorąc pod uwagę zaistniałe niekiedy przeszkody w odpowiednio wczesnym zwoływaniu zebrań, jak też nietrafny czasami dobór prelegentów, zamierza usprawnić swą pracę w tym zakresie.

W roku 1951 nastąpi dalsze ujednoczenie tematyki Klubów, która nawiązywać będzie jeszcze ściślej niż dotychczas do zagadnień aktualnych. Przykładowo wygłaszane w I kwartale 1951 r. referaty dotyczące takich tematów, jak zamknięcie rachunkowe za rok 1950, sprawozdawczość w roku 1951, fundusz zakładowy itp. W dalszych terminach postaramy się między innymi omówić też aktualne, a na ogół dość różnorodne rozwiązywane problemy organizacji księgowości finansowej, przedstawić możliwości zastosowania rejestrów itp.

Dołożymy starań, by działalność Klubów Dyskusyjnych w roku 1951 cechowała planowość i ściśle dostosowanie tematyki do potrzeb praktyki. Realizacja tego zadania zależy jednak nie tylko od BOR, ale przede wszystkim od uczestników Klubu, od aktywności ich w zebraniach, wyrażającej się nie tylko frekwencją, lecz także i uczestnictwem w dyskusji.

Objaśnienie

KDM — Klub Dyskusyjny Macierzysty

W — KDM Warszawa

W₀ — WarszawaW₁ — BiałystokW₂ — OlsztynW₃ — Lublin

Ł — KDM Łódź

Ł₀ — ŁódźŁ₁ — Bydgoszcz

Wł — KDM Wrocław

Wł₀ — WrocławWł₁ — WałbrzychWł₂ — Jelenia Góra

G — KDM Gdynia

G₀ — Gdynia (Sopot)

K — KDM Kraków

K₀ — KrakówK₁ — RadomK₂ — KielceK₃ — TarnówK₄ — RzeszówK₅ — StarachowiceK₆ — Glinnik MariampolskiK₇ — Krosno

Sz — KDM Szczecin

Sz₀ — SzczecinSz₁ — SzczecinekSz₂ — KoszalinSz₃ — MyślibórzSz₄ — SłupskSz₅ — GryfinSz₆ — Dębno

Z — KDM Katowice

Z₀ — KatowiceZ₁ — GliwiceZ₂ — BielskoZ₃ — ZabrzeZ₄ — CzęstochowaZ₅ — Opole

P — KDM Poznań

P₀ — PoznańP₁ — Zielona GóraP₂ — Kalisz

Referaty wygłoszone na zebraniach KD w okresie 21.IX. — 31.XII.1950

Okres	Temat referatu	Miejsce zebrania	Liczba zebranych
1	2	3	4
Wrzesień (uzupełn.) III dekada	Plan finansowy na rok 1951 (dla przemysłu)	W ₃ , Z ₄ , Wł ₀	31, 65, 81
	" " " " " (dla handlu)	P ₁	98
Październik	Inwentaryzacja i technika inwentaryzacyjna	Z ₀ , Z ₄ , Z ₃ , Z ₁ , Z ₅ , G ₀	163, 95, 90, 129, 140, 107
	Ewidencja szczegółowa robót kapitalnych i obliczanie umorzeń	W ₀ , W ₂	74, 42
	Ewidencja przedmiotów nietruwałych	Ł, K ₀ , K ₁ , Sz ₁ , Sz ₂ , Wł ₀ , Wł ₁ , P ₁ , P ₁	64, 16, 39, 10, 42, 55, 22, 86, 25
	Dokumentacja ruchu materiałowego w przedsiębiorstwie przemysłowym	K ₀ , K ₁	39, 50
	Rejestry obrotów towarowych w przedsiębiorstwie handlowym	K ₀ , K ₂ , K ₄	33, 20, 10
	Plan inwestycyjny na r. 1951	Sz ₀	41
	Księgowość syntetyczna i analityczna	Sz ₃	48
Listopad	Plan finansowy na r. 1951 (dla handlu)	Ł ₀ , W ₃ , P ₁ , P ₀	26, 43, 12, 41
	Inwentaryzacja i technika inwentaryzacyjna	Ł ₀ , Wł ₀ , W ₀ , W ₁ , Sz ₁ , Sz ₁ , Sz ₁ , Sz ₂ , P ₂ , P ₀ , P ₁	30, 104, 90, 87, 50, 50, 25, 22, 20, 23, 90, 18
	Zasady systemu finansowego przedsiębiorstw państwowych na r. 1951	Z ₂ , Z ₁ , Z ₁ , Z ₄	100, 83, 100, 60
	Księgowość analityczna i syntetyczna	Sz ₁ , Sz ₂ , Sz ₃ , Sz ₄ , Sz ₅	6, 15, 11, 17, 11
	Ewidencja przedmiotów nietruwałych	Wł ₁ , K ₇ , P ₂	20, 47, 30
	Normowanie i finansowanie środków obrotowych	Ł ₁	44
Grudzień	Zasady systemu finansowego przedsiębiorstw państwowych na rok 1951	Z ₄ , Z ₃	50, 12
	JKP roku 1951	W ₀ , W ₁ , G ₀ , K ₀ , K ₇ , K ₁ , Z ₅ , P ₀ , Wł ₀ , Wł ₂	207, 62, 36, 57, 82, 27, 28, 13, 77, 30, 42
	Technika bilansowania i organizacja prac bilansowych	Wł ₀	71
	Inwentaryzacja i technika inwentaryzowania	Sz ₅ , Sz ₀ , Wł ₁	11, 7, 30
	Rejestry obrotów towarowych w przedsiębiorstwie handlowym	Sz ₀	37
	Opakowanie w przemyśle i handlu	P ₃ , Z ₂ , Z ₃ , Z ₁ , Z ₀	20, 58, 31, 16, 51

Zasady finansowania jednostek administracyjnych utrzymywanych z narzutu

W związku z zapytaniem napływającym z terenu oraz w związku ze zmianą zasad ustalania budżetu dla jednostek administracyjnych utrzymywanych z narzutów, Departament Księgowości Min. Finansów pismem Nr KS/Dyr/1542/51 zakomunikował, co następuje:

1. Jednostki, utrzymywane z narzutów, ustalą na podstawie projektów budżetów przewidywaną wysokość swych wydatków w pierwszym kwartale roku 1951. Ustalona w powyższy sposób suma winna być rozdzielona (proporcjonalnie do planowanych kosztów lub obrotów) w formie narzutu na poszczególne przedsiębiorstwa i zakłady finansujące działalność jednostek administracyjnych.

2. Sposób podziału narzutu na przedsiębiorstwa i zakłady finansujące jednostki administracyjne ustala właściwe ministerstwo. Sposób ten może być zróżnicowany, w zależności od rodzaju działalności tych przedsiębiorstw i zakładów, ale nie może podlegać zmianom w ciągu 1951 r.

3. Wyżej wymienione przedsiębiorstwa i zakłady przeleją zaliczkowo wynikające z narzutu kwoty do banku finansującego jednostki administracyjne na ich rachunek budżetowy (konto 1101 JPK) oraz zaraćniają je w ciężar klasy 4.

4. Jednostki administracyjne winny przed zakończeniem I kwartału br. uzyskać zatwierdzenie swoich budżetów przez Ministerstwo Finansów.

5. Na podstawie zatwierdzonych budżetów jednostki administracyjne dokonają podziału zaplanowanych wydatków na poszczególne przedsiębiorstwa i zakłady, ustalając w ten sposób ostateczny narzut.

6. Ustalony narzut winien być okresowo (miesięcznie) przekazywany w formie zaliczek na rachunek budżetowy jednostki administracyjnej i zarachowywany w ciężar kl. 4. Przekazywanie zaliczek winno mieć miejsce do dnia 20 miesiąca poprzedzającego miesiąc budżetowy (Pierwsza wpłata do 20 marca).

7. W związku z przyjęciem w budżetowaniu zasady, że planowane wydatki równe są planowanym nakładom, jednostki administracyjne zapisy na ciężar konta 0630 i na dobro 0631 z tytułu wydatków przewidzianych w budżecie winny przeprowadzić w oparciu o plan nakładów (wydatków).

8. Z uwagi na to, że w ciężar nakładów przedsiębiorstw i zakładów finansujących jednostki administracyjne winien być zarachowany wynik netto działalności tych jednostek a nie zaliczki, które tylko dla ułatwienia techniki księgowania miesięcznie obciążają kl. 4, jednostki administracyjne po zakończeniu kwartału, a w każdym razie po zakończeniu roku, ustalony wynik netto swej działalności rozdzielą na poszczególne przedsiębiorstwa i zakłady, zgodnie z ustalonym sposobem podziału (pkt 2).

9. Przedsiębiorstwa i zakłady finansujące działalność jednostek administracyjnych dokonają korekty dotychczasowych zarachowań narzutu, tak aby sumy obciążające kl. 4 równe były tej części wyniku netto działalności jednostki administracyjnej, która przypada na poszczególne przedsiębiorstwa i zakłady.

10. Z zaliczek, o których mowa w pkt. 3, jednostki administracyjne spłaca przede wszystkim zobowiąza-

nia z tytułu tymczasowego ich finansowania z Rachunku Narzutów Administracyjnych.

BOR ze swej strony podaje poniżej przykład liczbowy wraz z objaśnieniami dla zobrazowania różnic pomiędzy założeniami dotychczasowymi a obecnie obowiązującymi.

Zgodnie z wyżej przytoczonym pismem Departamentu Księgowości Ministerstwa Finansów jednostki administracyjne winny w ciągu I kwartału br. opracować swoje budżety oraz uzyskać ich zatwierdzenie w Ministerstwie Finansów. Opracowane i zatwierdzone budżety stają się podstawą do wyposażenia jednostek administracyjnych w środki finansowe potrzebne dla zrealizowania postawionych im zadań. Stąd suma zatwierzonego budżetu zostaje rozdzielona na poszczególne przedsiębiorstwa i zakłady; określa to tym samym udział przedsiębiorstw wzgl. zakładów w finansowaniu jednostki administracyjnej. Za podstawę podziału należy przyjąć klucz, np. planowane koszty, planowane obroty itd., który zapewni prawidłowe obciążenie przedsiębiorstw i zakładów kosztami utrzymania jednostki nadrzędnej. O sposobie podziału decyduje właściwe ministerstwo resortowe. Ustalona z podziału kwota przypadająca na poszczególne przedsiębiorstwa i zakłady winna być przekazana na rachunek budżetowy jednostki administracyjnej w ciągu roku w ratach miesięcznych, których wysokość w zasadzie winna się równać 1/12 sumy rocznej. Ustalone raty zaliczek na finansowanie jednostek administracyjnych przekazuje się do dnia 20 każdego miesiąca poprzedzającego miesiąc budżetowy.

Przykład: Jednostce administracyjnej podlegają 2 przedsiębiorstwa, których udział w łącznej sumie planowanych obrotów wynosi:

■ Przedsiębiorstwo A	— 60 %
„ B	— 40 %

Budżet jednostki rozkładający się równomiernie w czasie został zatwierdzony na sumę 13.200.— i rozdzielony na przedsiębiorstwa proporcjonalnie do planowanych obrotów w wysokości:

Przedsiębiorstwo A	60%	—	7.920.—
„ B	40%	—	5.280.—
R a z e m	100%	—	<u>13.200.—</u>

Ustalone powyżej sumy będą przekazywane w ciągu roku na sfinansowanie jednostki administracyjnej w ratach miesięcznych przez przedsiębiorstwa: A w wysokości 660 (7.920.— : 12) i B w wysokości 440 (5.280.— : 12). Łączna suma zaliczek wpływających miesięcznie na konto budżetowe jednostki administracyjnej wyniesie 1.100.— (660+440).

Dla sfinansowania swej działalności w I kwartale, jednostki administracyjne ustala zaliczkę przypadającą na podległe im przedsiębiorstwa i zakłady z tym, że po zatwierdzeniu budżetu pierwsza rata miesięczna będzie obejmowała zaliczkę na właściwy miesiąc oraz wyrównanie zaliczki za I kwartał. W odniesieniu do wyżej podanego przykładu, jeżeli jednostka administracyjna

ustaliła prowizorycznie zaliczkę na I kwartał, np w wysokości 3.000.— (A — 1.800.— i B → 1.200.—) to przedsiębiorstwa te do 20 marca winny przekazać (oprócz przekazanej uprzednio sumy łącznej 3.000.—):

Przedsiębiorstwo A zaliczkę na kwiecień	660.—	
Wyrównanie za I kwartał (3 × 660) — 1.800.—		= + <u>180.—</u> 840.—
Przedsiębiorstwo B zaliczkę na kwiecień	440.—	
Wyrównanie za I kwartał (3 × 440) — 1.200.—		= + <u>120.—</u> 560.—

Sumą przekazanej zaliczki za I kwartał przedsiębiorstwa i zakłady obciążają konto 1913 „Inne nakłady do rozliczenia“ poprzez konto rozliczeniowe z jednostką administracyjną w grupie 16 „Rozliczenia wewnętrzno-branżowe“. Uznanie konta 1913 następuje w ciężar podgrupy 483 „Inne kalkulowane nakłady“. Dla prawidłowości rachunku kosztów wskazane jest, o ile to możliwe, ze względu na stan prac księgowości, obciążenie konta 483 jeszcze w miesiącach styczniu i lutym sumami kalkulowanymi.

Jeżeli w przedsiębiorstwie A powyższego przykładu prowizoryczną zaliczkę przekazano w lutym, księgowania zaś stycznia nie zostały ukończone, obciążenie podgrupy 483 należy przeprowadzić w sposób następujący:

	Przedsiębiorstwo A	
	1913	483
Styczeń		600 600
Luty	1.800	600 600
Marzec (wyrównanie za IV)	180	780 780
	660	

Jak widać, w styczniu i w lutym, zaliczono w nakłady sumę w wysokości po 1/3 zaliczki kwartalnej, zaś w marcu 1/3 zaliczki oraz dodatkowo, wyrównanie za I kwartał w sumie 180.—.

Obciążenie nakładów przedsiębiorstw i zakładów w wysokości wypłacanych zaliczek dopuszczane zostało tylko ze względu na przyspieszenie prac księgowości tych jednostek. W zasadzie w ich nakłady winien być zarachowywany wynik netto jednostki administracyjnej, a nie zaliczki. Ponieważ jednak przyjęcie tej zasady powodowałoby uzależnienie w ciągu roku prac wydziałów księgowych przedsiębiorstw zakładów od księgowości i sprawozdawczości jednostek administracyjnych, ostateczne uzgodnienie obciążenia kl. 4 z wynikiem jednostki administracyjnej następuje w końcu roku, po ustaleniu wyniku netto tej jednostki. Niemniej okresowo, a mianowicie po zakończeniu każdego kwartału, wskazane jest korygowanie obciążenia podgrupy 483 w zależności od zrealizowanego wyniku jednostki administracyjnej za miniony okres.

Przy tego rodzaju rozwiązaniu przedsiębiorstwa i zakłady wypłacanymi zaliczkami obciążają konto 1913, zaś uznają je miesięcznie w ciężar podgrupy 483, począwszy od kwietnia średnim wynikiem jednostki administracyjnej za miniony okres, z tym, że w miesiącach kwiecień—czerwiec podstawą obciążenia będzie

wynik za I kwartał; w miesiącach lipiec — wrzesień wynik I i II kwartału; w miesiącach październik — listopad wynik za I, II i III kwartał. W miesiącu grudniu musi być przeprowadzona ostateczna korekta zapisów tak, aby suma obciążeń rocznych podgrupy 483 we wszystkich przedsiębiorstwach i zakładach równa była rocznemu wynikowi netto działalności jednostki administracyjnej. W związku z tym jednostki administracyjne winny po ustaleniu wyniku netto każdego kwartału zawiadomić w ciągu miesiąca następnego podległe im przedsiębiorstwa i zakłady o ostatecznej wysokości ich udziału w finansowaniu nakładów minionego okresu. Podana przez jednostki administracyjne suma posłuży do ustalenia narzutu do zarachowania w ciężar podgrupy 483 w następujący sposób:

Wynik za I kwartał, podzielony przez 3, da sumę obciążenia poszczególnych miesięcy w II kwartale.

Wynik za I i II kwartał, podzielony przez 6, da sumę obciążenia poszczególnych miesięcy w III kwartale.

Wynik za I, II i III kwartał podzielony przez 9 da sumę obciążenia poszczególnych miesięcy w IV kwartale z wyjątkiem grudnia.

W grudniu bowiem w ciężar podgrupy 483 zostanie zaliczona również ostateczna różnica między wynikiem rocznym jednostki administracyjnej przypadającym na dane przedsiębiorstwo, a zarachowanymi dotychczas sumami w ciągu 11 miesięcy.

Podany niżej przykład liczbowy zilustruje metodę szczegółowego rozliczenia nakładów, której stosowanie jest konieczne w tych wypadkach, kiedy narzut na utrzymanie jednostki nadrzędnej stanowi poważny odsetek nakładów przedsiębiorstwa. W wypadkach pozostałych wydaje się możliwe korygowanie sumy narzutu raz na rok w m-cu grudniu.

Jednostka administracyjna, o której mowa wyżej, wykazała następujące wyniki (straty):

I kwartał	3.120.—
II „	3.450.—
Razem	6.570.—
III „	3.360.—
Razem	9.930.—
IV „	3.240.—
razem za rok	13.170.—

z których przypada na przedsiębiorstwa A i B:

T r e ś ć	P r z e d ś i ę b i o r s t w o	
	A	B
I kwartał	1.872.—	1.248.—
I i II kwartał	3.942.—	2.628.—
I—III kwartał	5.958.—	3.972.—
Cały rok	7.902.—	5.268.—
a zatem narzuty wynoszą:		
w I kwartale	$\frac{1872}{3} = 624.—$	$\frac{1248}{3} = 416.—$
w III „	$\frac{3942}{6} = 657.—$	$\frac{2628}{6} = 438.—$
październik—listopad	$\frac{5958}{9} = 662.—$	$\frac{3972}{9} = 442.—$

Księgowania na kontach: 1913 i 483 w przedsiębiorstwie A przedstawiają się w ciągu roku następująco:

	1913	483	
I Narzut na utrzymanie		600.—	600.—
II Przekazana zaliczka	1.800.—		
Narzut na utrzymanie		600.—	600.—
III Wyrównanie za I kw.	180.—		
Zaliczka za kwiecień	660.—		
Narzut za marzec		780.—	<u>780.—</u> 1.980.—
IV Zaliczka za maj	660.—		
Narzut za kwiecień		624.—	624.—
V Zaliczka za czerwiec	660.—		
Narzut za maj		624.—	624.—
VI Zaliczka za lipiec	660.—		
Narzut za czerwiec		624.—	<u>624.—</u> 1.872.—
VII Zaliczka za sierpień	660.—		3.852.—
Narzut za lipiec		657.—	657.—
VIII Zaliczka za wrzesień	660.—		
Narzut za sierpień		657.—	657.—
IX Zaliczka za październik	660.—		
Narzut za wrzesień		657.—	657.— 1.971.—
X Zaliczka za listopad	660.—		5.823.—
Narzut za październik		662.—	662.—
XI Zaliczka za grudzień	660.—		
Narzut za listopad		662.—	662.—
XII Zaliczka za styczeń	(660.—)		
Narzut za grudzień		755.—	<u>755.—</u> 2.079.—
	<u>7.920.—</u>	<u>7.902.—</u>	<u>7.902.—</u>
	(660.—)		

Suma narzutów za mies. grudzień ustalona została, jako różnica:

Wynik (strata), przypadający na przedsięb. A 7.902.—

— Suma narzutu za 11 mies. (5.823 + 662 + 662) 7.147.—

755.—

i zawiera ona narzut za grudzień 662.— plus ostateczna różnica roczna 93.—.

Saldo konta 1913 składa się z 2 sum, a mianowicie zaliczki 660.— na m-c styczeń roku następnego (która może być również przekazana w innej wysokości niż w 1951 r. w zależności od nowego budżetu) oraz salda w wysokości 18.—, będącego różnicą pomiędzy sumą środków przekazanych na rzecz jednostki administracyjnej (7920), a sumą przez nią zużytą i obciążającą wynik jej działalności. Saldo 18.— znajduje swój odpowiednik w jednostce administracyjnej, bądź w formie gotówki na koncie budżetowym, bądź też w formie w klasie 1 lub 3.

W analogiczny sposób przedstawiają się obroty na kontach 1913 i 483 w przedsiębiorstwie B, w którym saldo konta 483 wykazało winno sumę 5.268.—. Tak więc obciążenie podgrupy 483 w przedsiębiorstwie A na sumę 7.902.— i w przedsiębiorstwie B na sumę 5.268.— da w sumie wynik netto działalności jednostki administracyjnej w wysokości 13.170.—. Niewykorzystane zaliczki (saldo 1913) przechodzą do ksiąg następnego roku i posłużą na sfinansowanie działalności jednostki administracyjnej w następnym roku budżetowym.

Dla porządku należy wspomnieć, że korygowanie obciążenia klasy 4 raz w roku może w pewnych przypadkach powodować nierównomierny narzut w m-cu grudniu, a nawet saldo kredytowe podgrupy 483, o ile zarachowane narzuty za 11 miesięcy (w wysokości zaliczek nekorygowanych) będą wyższe od rocznego wyniku netto jednostki administracyjnej przypadającej do zaliczenia w nakłady przez dane przedsiębiorstwo. Np. suma pdgr. 483 na m-c listopad wynosi Dt 1.100.—, a wysokość zaliczki miesięcznej zł 100.—; wynik roczny jednostki narzędnej do sfinansowania przez to przedsiębiorstwo zł 1.090.—, w tym wypadku nie tylko nie można obciążyć podgr. 483 zaliczką grudniową w wysokości 100.—, ale trzeba uznać ją sumą zł 10.—, co w wyniku da za m-c grudzień tylko zapis kredytowy zł 10.—.

Niezależnie od korekt narzutu, przeprowadzonych przy obciążeniu kl. 4 przez przedsiębiorstwa i zakłady, jednostki administracyjne winny czuwać nad stanem swojego konta budżetowego. W przypadkach bowiem zysków czy dochodów nadzwyczajnych realizowanych przez jednostki administracyjne następuje nadmierne gromadzenie środków pieniężnych i zamrażanie ich na koncie budżetowym, które to zjawisko jest sprzeczne z zasadą gospodarności, a w okresie walki o przyspieszenie obiegu środków obrotowych — niedopuszczalne. W takich wypadkach, jednostki administracyjne winny zmniejszyć w ciągu roku wysokość zaliczek, pobieranych od przedsiębiorstw i podległych im zakładów.

Odzyski w przedsiębiorstwach wykonawstwa inwestycyjnego

Departament Księgowości Min. Finansów w porozumieniu z Dep. Inwestycji i Budownictwa listem Nr KS/1468/2/51 wyjaśnił sposób księgowego ujęcia odzysków (tj. nieodpłatnie uzyskanych materiałów na prowadzonych robotach):

Wartością odzysków należy obciążyć grupę 83 w korespondencji z kontem 7009 w przypadku zakwalifikowania ich do odpadków wzgl. (poprzez podgr. 939, 930) obciążyć kl. 3, w przypadku zakwalifikowania tych odzysków do materiałów. Powyższe odzyski, pozostawione nieodpłatnie w przedsiębiorstwach wykonawstwa inwestycyjnego, posiadają w zasadzie małą wartość, ponieważ materiały o wyższej wartości uzyskane np. z rozbiórki, stanowią własność zleceniodawcy. Materiały o wyższej wartości objęte są umową między zleceniodawcą, a przedsiębiorstwem wykonawstwa inwestycyjnego i nie pozostają nieodpłatnie w tych przedsiębiorstwach. W związku z powyższym uznanie konta 7009 nie powinno powodować zaciemnienia porównywalności kosztów.

Wyjaśnienia zespołów konsultacyjnych

Pytanie: Jak należy księgować w r. 1950 prowizję banku od wypłaconych na cele inwestycyjne sum, jeżeli wypłata i pobranie prowizji nastąpiło w 1951 r. w odniesieniu do faktur inwestycyjnych, księgowanych w 1950 r. w gr. 03 „Roboty kapitalne rozpoczęte” za wykonane w tymże roku inwestycje?

Odpowiedź: Odnośnie inwestycji niezakończonych całkowicie w r. 1950, prowizję księguje się w opisanym powyżej przypadku w r. 1951 to jest w chwili potrącenia jej przez bank finansujący inwestycje. O ile natomiast inwestycja została zakończona w r. 1950, a na kontach r. 1950 w gr. 03 zebrano całkowity jej koszt, z wyjątkiem prowizji potrąconej przez bank w 1951 r., to dla uzyskania w 1950 r. właściwej wartości inwestycji, zawierającej i sumę prowizji, przebieg księgowania, odnośnie prowizji jest następujący:

w r. 1950 — Dt 03 Ct 174

w r. 1951 — Dt 174 Ct 02

W ten bowiem sposób saldo 03 a dalej 04 „Roboty kapitalne zakończone” w r. 1950 zostanie — po zatwierdzeniu bilansu — zlikwidowane w korespondencji z 02 do właściwej wysokości otrzymanych w r. 1950 środków finansowych.

Pytanie: Jak należy ująć księgowo odprowadzenie części amortyzacji, przeznaczonej na inwestycje w przedsiębiorstwach, których amortyzacja przeznaczona na sfinansowanie inwestycji, gromadzona jest na rachunkach indywidualnej amortyzacji inwestorów bezpośrednich.

Odpowiedź: W opisanym przypadku księgowanie amortyzacji przebiega analogicznie, jak w przedsiębiorstwach, które odprowadzają amortyzację na dobro rachunku scentralizowanej amortyzacji, a zatem:

1. Stawka odpisów amortyzacyjnych Dt 47 Ct 177
2. Przelew części amortyzacji przeznaczonej na inwestycje na rachunek indywidualnej amortyzacji Dt 177 Ct 1100

Ewidencję sum gromadzonych na rachunkach indywidualnej amortyzacji inwestorów bezpośrednich można prowadzić jedynie pozaksięgowo. Wykorzystanie tego rodzaju środków znajduje swój wyraz księgowy na koncie 020 w korespondencji z kontami w gr. 14 (dostawców), 110 (refundacja) lub 030 (prowizje bankowe). Jednocześnie na kontach po-

zabliansowych koryguje się wysokość przyznanych limitów inwestycyjnych o wysokość wykorzystanych na sfinansowanie inwestycji środków.

Pytanie: Ekspozytura pewnego przedsiębiorstwa zakupiła środek trwałe płatny z limitów Dyrekcji Naczelnej tegoż przedsiębiorstwa. Rachunek dostawcy wystawiono na Ekspozyturę. Ekspozytura przesyła rachunek do Dyrekcji Naczelnej do zapłaty, zawiadamiając o tym dostawcę. Zakupiony środek trwałe został dostarczony bezpośrednio Ekspozyturze przez dostawcę. Jaki przebieg będą miały związane z tym księgowania w Ekspozyturze i w Naczelnej Dyrekcji?

Odpowiedź: Środki bezzwrotne na finansowanie inwestycji winny być wykorzystane przez inwestora, któremu zostały przyznane. Zatem ewidencja inwestycji winna być prowadzona w księgowości Naczelnej Dyrekcji. Natomiast przyjęcie inwestycji, jako środków trwałych zapis: Dt 00 (środki trwałe) i Ct 08 (Fundusze własne) — zostanie dokonany w Ekspozyturze na podstawie protokołu zdawczo-odbiorczego.

Zgodnie z powyższymi wyjaśnieniami przebieg księgowania będzie następujący:

A. w Ekspozyturze

Ekspozytura ewidencjonuje do czasu sporządzenia protokołu zdawczo-odbiorczego wartość otrzymanego środka trwałego jedynie na kontach pozabilansowych:

1. Otrzymanie środka trwałego od dostawcy Dt 099/A Ct 099/B
2. Przyjęcie do użytkowania na podstawie protokołu zdawczo-odbiorczego Dt 00 Ct 08
- 2a. Wyksięgowanie z kont pozabilansowych Dt 099/B Ct 099/A

B. w Dyrekcji Naczelnej

1. Otrzymanie faktury Dt 030 Ct 14
2. Przeksięgowanie na inwestycje zakończone Dt 031 Ct 030
3. Zapłata faktury Dt 14 Ct 02
- 3a. Skorygowanie limitu Dt 099/2 Ct 099/1
4. Stwierdzenie prawidłowości sfinansowania Dt 02 Ct 031

Pytanie: Inwentaryzacja ujawniła w magazynie zapasowy silnik samochodowy. Na jakie konto należy silnik ten zaprzyczyć?

Odpowiedź: W pierwszym rządzie należy stwierdzić, czy silnik ten nie jest zaksięgowany w gr. 00 jako zapasowa część samochodu. Jeżeli ujawniony przy inwentaryzacji silnik nie był istotnie dotąd ewidencjonowany, należy jego wartością obciążyć konto 34 (w JPK dla handlu 304 „Części zapasowe maszyn i urządzeń“) — o ile jego wartość jest mniejsza niż 900 zł, lub gr. 00 „Środki trwałe“ — o ile wartość jego przewyższa 900 zł (w obu wypadkach w korespondencji z kontem 081 „Zwiększenie funduszu własnego“). W gr. 00 nie należy go wykazywać jako odrębnej pozycji inwentaryzacyjnej, a dopisać do wartości samochodu, do którego silnik ten jest przeznaczony. Jedynie w wypadku, gdy nie nadaje się on do żadnego z ewidencjonowanych w gr. 00 samochodów — należy go wykazać w odrębnej pozycji.

Pytanie: a) Gdzie należy wykazać dodatkowe obciążenie za odsetki za r. 1950 otrzymane od NBP w r. 1951 i nie uwzględnione w wyciągu na 31.12.50?

b) NBP obciążył omyłkowo przedsiębiorstwo w grudniu za przelew (należało obciążyć inne przedsiębiorstwo). Jak zaksięgować powyższe obciążenie, aby uzgodnić konto NBP z wyciągiem banku na koniec roku?

Odpowiedź: W obu powyższych wypadkach należy otworzyć odpowiednie konta w pdgr. 174 „Inne należności i zobowiązania“ i tam zaksięgować przejściowo zobowiązanie z tytułu odsetek, wzgl. należności z tytułu niesłusznego obciążenia.

Pytanie: Gdzie wykazać w bilansie otwarcia 1951 r. niewykorzystaną dotację otrzymaną w r. 1950 na Akcję Socjalną?

Odpowiedź: W bilansie otwarcia 1951 r. niewykorzystaną dotację na Akcję Socjalną wykazać należy na Dt konta 1120 „Rachunek funduszy i rezerw“ i na Ct konta 174 „Inne należności i zobowiązania“, jako zobowiązanie wobec budżetu Państwa.

Pytanie: Czy premia bilansowa za sporządzenie bilansu 1950 r. winna być księgowana pod datą 31.12.1950 r. czy też w r. 1951 pod datą wypłaty?

Odpowiedź: Premia bilansowa za r. 1950 winna być księgowana pod datą wypłaty — o ile w księgach 1950 r. nie była rozliczana poprzez grupę 19.

Pytanie: Czy musi zachodzić bezwzględna zgodność sald podgrupy 112 i 18 w JPK 1950 r.?

Odpowiedź: Nie, ponieważ refundacja nakładów następuje w następnym okresie, a księgowanie nakładów na Dt 18 odbywa się pod datą ostatniego dnia okresu sprawozdawczego. Ponadto, jak wiadomo, równowartość odpisów na Fundusz zakładowy nie podlega wyodrębnieniu na specjalnym r-ku bankowym.

Pytanie: Gdzie należy przenieść wypłaconą premię załogi w 1947/48 r., a figurującą w księgach 1950 r.?

Odpowiedź: Sumę tę należy po otrzymaniu zezwolenia z ministerstwa resortowego przenieść pod datą 31.12.50 na Dt konta 082 „Zmniejszenia funduszu własnego“. Zgodnie bowiem z zarządzeniem Przewodniczącego PKPG z dn. 19.12.1949 w sprawie zasad sporządzania zamknięć rachunkowych w 1949 r. (Biuletyn Finansowy PKPG Nr 8) Dz. C § 11 pkt. f salda kont „Środki odprowadzone“, należało przenieść w bilansie przekształconym na podgr. 082 „Zmniejszenia funduszu własnego“.

Pytanie: Jeżeli zapasy w klasie 3 na dzień 31.12.1950 r. ulegają przeszacowaniu, czy należy zmienić kwotę na koncie 1910 „Rozliczenie kalkulowanych nakładów zaopatrzenia materiałowego“?

Odpowiedź: O ile przepisy resortowe nie stanowią inaczej, wówczas zapis na debecie konta 1910 pozostaje bez zmian.

Pytanie: Jeżeli na skutek zalecenia właściwych władz w dn. 2.I.1951 r. nastąpiło przeszacowanie remanentu wyrobów gotowych wg planowanego kosztu wytworzenia 1951 r., czy wystąpią wówczas w księgach 1951 r. na dzień 2.I.51 odchylenia?

Odpowiedź: Nie. Różnica między wysokością remanentu wyrobów gotowych wycenionych wg rzeczywistego kosztu wytworzenia r. 1950, a więc kosztu planowanego (Dt 800, 801, 810, 811 itp.) skorygowanego o odchylenia (809, 819) i wg planowanego kosztu wytworzenia roku 1951 zostanie przeksięgowana z konta 0981 „Bilans otwarcia — aktywa do przekształcenia na konto 081“ „Zwiększenie funduszu własnego“ lub 082 „Zmniejszenie funduszu własnego“ pod datą 2.I.1951.

Pytanie: Jak wycenić wyroby gotowe na dzień 31.12.1950 r.?

Odpowiedź: Według kosztów rzeczywistych, tzn. kosztów planowanych wytworzenia, skorygowanych (in plus lub minus) o odchylenia.

Pytanie: W jakich jednostkach należy wypełniać załączniki do bilansu zamknięcia na dzień 31.12.1950 r. w tys. zł, w jakich, w pełnych zł i gr?

Odpowiedź: Jednostki operacyjne w załącznikach do bilansu zamknięcia na 31.12.1950 r., wykazują sumy w wysokości sald książkowych (tj. w zł pełnych i gr), zaś Centralne Zarządy i jednostki równorzędne sporządzają zbiorcze zestawienie w tys. zł, z jednym miejscem po przecinku.

Zadaniem naczelnym „Biuletynu BOR“ jest pomoc w pracy zawodowej pracowników finansowo - rachunkowych. Wypełnienie tego zadania będzie możliwe przez poznanie życzeń Czytelników. Dlatego Redakcja zwraca się z apelem o nadsyłanie wypowiedzi zawierających ocenę poruszanych zagadnień, oraz życzenia odnośnie tematyki przyszłych numerów Biuletynu. Na podstawie tego rodzaju wypowiedzi Redakcja będzie w stanie nawiązać bardziej ścisły kontakt z Czytelnikami oraz usprawnić wypełnienie zadań stojących przed pismem.

Wypowiedzi prosimy kierować pod adresem: Redakcja „Biuletynu BOR“, Warszawa, ul. Mazowiecka 11.

Pytanie: Gdzie należy ewidencjonować materiały z importu, nabyte z funduszy inwestycyjnych?

Odpowiedź: Materiały z importu nabyte z funduszy inwestycyjnych, należy ewidencjonować w gr. 03 „Roboty kapitalne rozpoczęte“ na specjalnym koncie analitycznym. Po zużyciu ich do określonej inwestycji, należy przeprowadzić przeksięgowanie na odpowiednie konto analityczne danego obiektu. Materiały takie należy przechowywać oddzielnie od materiałów przeznaczonych dla działalności operacyjnej.

Pytanie: Jak zaksięgować wydany z końcem roku na spłatę zobowiązania czek rozliczeniowy, nie zrealizowany do 31.XII.50 r.?

Odpowiedź: Czeki wydane, księgujemy dopiero po zrealizowaniu, ze względu jednak na to, że czek został wydany na przełomie roku; celowe jest zarejestrowanie go na kontach pozabilansowych.

Pytanie: W związku z Okólnikiem Przewodniczącego PKPG w sprawie wydawania decyzji o umorzeniu nieściągalnych wierzytelności przedsiębiorstw państwowych (Biuletyn PKPG Nr 2 z 26.I.51 r.) powstaje zapytanie: czy granica 3.000 zł — miarodajna dla zatwierdzenia odpisów należności nieściągalnych dotyczy całości odpisów za 1950 r., czy poszczególnych wypadków?

Odpowiedź: Granica 3.000 zł — odnosi się do każdego poszczególnego wypadku.

Pytanie: Na jakie konto należy przenieść saldo konta 158 „Rachunek Narzutów Administracyjnych“, wobec tego, że w JPK dla przedsiębiorstw handlowych na 1951 r. konto to zostało skreślone?

Odpowiedź: W zasadzie sumy te powinny być w normalnym trybie rozliczone do końca 1950 r. Jeżeli na tym koncie pozostają jeszcze kwoty nie przelane — przenieść je należy na konto 174 „Inne należności i zobowiązania“, skąd w 1951 r. nastąpi rozliczenie.

Pytanie: Czy księgowane na kontach rozliczeń międzyokresowych nakłady zarachowane w 1950 r. na kl. 4 JPK, a nie sfinansowane (tj. nie będące wydatkami), w 1950 r. należy — w myśl zarządzenia Min. Finansów z dnia 12.I.1950 r. — wykazać w bilansie na tych kontach, czy też przenieść je, jako zobowiązania na pdgr. 149, wzgl. 174 (zgodnie z wyjaśnieniem, zamieszczonym w komentarzu do JPK)?

Odpowiedź: Obowiązuje § 16 Zarządzenia Ministra Finansów z dnia 12.I.1950 r. w sprawie zasad bilansowania i sporządzania sprawozdań rocznych za 1950 r., który mówi, że nie sfinansowane nakłady, zarachowane w 1950 r. na kl. 4 JPK, wykazać należy w bilansie na kontach rozliczeń międzyokresowych po stronie pasywów.

Z DOŚWIADCZEŃ ZAGRANICY

Z FEDAK

Metody wewnątrzno-zakładowego rozrachunku gospodarczego w Czechosłowacji

Wewnątrzno - zakładowy rozrachunek gospodarczy (hospodarska samosprava), to — wg inż. Vopicki — „...rozwiązanie organizacyjne, przy którym, na zasadzie możliwie daleko idącej decentralizacji obowiązków i uprawnień, poszczególne miejsca powstawania kosztów (wydziały) gospodarują samodzielnie, w ramach planu gospodarczego przedsiębiorstwa, a tym samym planu państwa...“

Wprowadzenie tego systemu w życie wymaga — zdaniem autorów czeskich — spełnienia szeregu warunków, do których należą w pierwszym rzędzie:

- podział zakładu na jednostki gospodarujące wg własnego planu ilościowego i wartościowego, to jest podział na miejsca powstawania kosztów (w skrócie m. p. k.), odpowiedzialne za ilościowe i jakościowe, także pod względem finansowym, wykonanie planu;
- dokładne rozdzielenie procesów technologicznych, zachodzących na poszczególnych miejscach powstawania kosztów; ;
- zdecentralizowane planowanie produkcji, oddzielne dla każdego miejsca powstawania kosztów;
- zdecentralizowanie planowania kosztów własnych; sporządzanie kalkulacji wstępnej i wyni-

kowej oraz prowadzenie księgowości fabrycznej metodą procesową (fazową);

- krótkoterminowa kontrola wykonania planu;
- premiowy system płac, powiązany z wykonaniem planu produkcji i kosztów własnych, względnie z wynikami gospodarki miejsca powstawania kosztów.

W CSR wypracowano dwie metody księgowego ujęcia rozrachunku, nazwane przez ich twórców względnie teoretyków dyr. Lazara i inż. Pavelkę:

USU¹⁾ — metodą pełnej rachunkowości miejsc powstawania kosztów oraz

SPH²⁾ — metodą socjalistycznego gospodarowania w przedsiębiorstwie.

Obie te metody, chociaż w szczegółach różniące się między sobą, opierają się o tak zwaną procesową (fazową) metodę rachunku kosztów. Polega ona na ukształtowaniu rachunku kosztów na podobieństwie przebiegu produkcji, co w praktyce oznacza księgowo przekazywanie półfabrykatów z jednego miejsca powstawania kosztów do następnego (z fazy do fazy).

1) USU — uplne strediskove ucetnictvi.

2) SPH — socjalistické podnikove hospodarst vo.

Przykładowo, jeżeli założymy, że jeden wyrób wytwarzany jest w dwóch fazach produkcji przez miejsce powstawania kosztów A (1. faza) i B (2. faza), to -- wg u nas ogólnie stosowanej zasady, zaksięgujemy:

Skrócony arkusz rozliczeniowy

Treść	koszty bezpośr.	m. p. k. A	m. p. k. B	koszty ogólne fabr.	klasa 7 JPK	U w a g i
robocizna bezp.	1000	(300)	(700)		1000	surowce wchodzą za 300 do pierwszej, a za 100 do drugiej fazy produkcji; koszty ogólnofabryczne rozliczane są w stosunku do sumy rob. bezp. i koszt. wydz. $300 + 15 + 300 + 450 + 75$
materiał	400				400	
koszty zaopatr.	20				20	
koszty wydział.		450	1400		1850	
koszty ogólnofabr.				285	285	
razem	1420	450	1400	285	3555	100
+ rem. początk. robót w toku i wyr. półgot. nie było						
— rem. końc. jw. (0% produkcji fazy 1)				114		
koszt własny wytworzenia wyrobów gotowych				3441		

Zarówno wg metody USU jak i SPH całe przedsiębiorstwo dzielone zostaje na gospodarczo uzasadnione i księgowo samodzielne całości — miejsca powstawania kosztów — przy czym przy ich tworzeniu wysuwany jest postulat określenia osób odpowiedzialnych za gospodarkę miejsca powstawania kosztów oraz fizycznego istnienia danego m.p.k.³⁾

Na miejsca te odnoszone są jednak nie tylko nakłady i przychody z nimi związane, ale także i pewne pozycje bilansowe. Wg metody SPH są to pozycje remanentów produkcji w toku i wyrobów półgotowych oraz rozliczeń międzyokresowych; wg metody USU zaś — wszelkie pozycje majątku oraz funduszu i zobowiązań. Przykładowo, wg metody USU tworzone jest m.p.k. „finansowanie“, na którym wykazywane jest pogotowie płatnicze, papiery wartościowe, należności (o ile nie stanowią majątku m.p.k. „zbyt“), rozliczenia międzyokresowe nakładów bankowych, zobowiązania wobec banków, inne zobowiązania (o ile nie są to zobowiązania m.p.k. „zaopatrzenie“) korekty do ww pozycji majątkowych (rezerwy), fundusz statutowy, rezerwy, wyniki lat ubiegłych itp. W zakresie pozycji wynikowych m.p.k. „finansowanie“ zbiera nakłady i przychody związane z finansowaniem. Na miejscu powstawania kosztów „środki trwałe“ wg metody USU, odnoszona jest suma środków trwałych, umorzeń, rozliczeń międzyokresowych z tytułu większych remontów, ubezpieczeń rzeczowych itp.; z pozycji wynikowych zaś — koszty utrzymania środków trwałych, ich konserwacji i remontów, reprodukcji (amortyzacja), ubezpieczeń rzeczowych oraz przychody — „czynsze“ liczone pozostałym miejscem powstawania kosztów za użytkowane przez nie środki trwałe.

Według metody procesowej, ten sam przykład przybierze następującą postać:

Treść	m.p.k. A	m.p.k. B	koszty ogólne fabr.
robocizna bezp.	300	700	
materiał	300	100	
koszty zaopatr.	15	5	
koszty wydział.	450	1400	
koszty ogólnofabr.			285
	1065	2205	285
rozliczenie kosztów ogólnofabrycznych	75	210	—285
razem	1140	2415	
przekazanie półfabrykatów z 1 fazy (90%)	1026,0	+1026,0	
remanent końcowy półfabr. 1 fazy	114,0		
koszt własny wytworzenia wyr. gotow.		3441,0	

Uwaga: przekazywanie kosztu własnego półfabrykatów może też następować w kilku pozycjach, np.: materiały bezpośrednie, koszty zaopatrzenia, robocizna bezp., specjalne koszty wytwarzania, koszty wydziałowe i koszty ogólnofabryczne; możliwe jest też odnoszenie kosztów ogólnofabrycznych wyłącznie na wyroby gotowe.

W ten sposób wg metody USU wszelkie pozycje księgowości finansowej ulegają w zbiorczych sumach rozdziałowi w księgowości fabrycznej na właściwe miejsca powstawania kosztów, a odpowiednie konta łącznikowe do m.p.k. „finansowanie“ pozwalają na zbilansowanie obrotów.

Wzajemne świadczenia m.p.k. tytułem pobranych wyrobów (półfabrykatów), usług, zwrotów braków itp. ulegają rozliczeniu na podstawie not wewnętrznych,

³⁾ przy metodzie USU wyjątkiem jest m. p. k. „neutralne“ (nasza klasa 2).

wycenianych po ustalonych cenach; wg metody SPH — po cenach subiektywnych (planowanego kosztu własnego danego okresu), wg metody USU — po cenach obiektywnych, obowiązujących na rynku (np. energii elektrycznej), zmniejszonych ewentualnie o marżę zysku i podatek obrotowy, względnie przeciętnych kosztów planowanych (przy normalnym zatrudnieniu i normalnych pozostałych warunkach).

Ceny takie ustalone są na wszelkie świadczenia, a przy metodzie USU także i na usługi administracji. Przy powtarzającej się produkcji, obliczenie cen następuje dla określonych jednostek produktu (np. 1 szt. lub 1 kg wyrobu, 1 kwh energii itp.); przy innego rodzaju produkcji względnie świadczeniach (indywidualnych) ustalane są znormalizowane narzuty lub stawki, np. znormalizowany narzut kosztów wydziałowych na 1 roboczogodzinę, na 100 ksc robocizny, na 1 m² zajętej powierzchni, na 1 pracownika itp.

Różnica pomiędzy kosztami a dochodami świadczy o wynikach gospodarowania miejsca powstawania kosztów i stanowi podstawę premiowania jego załogi. Przy metodzie SPH różnica ta, ze względu na ustalenie cen w oparciu o koszty własne okresu objętego planem, wskazuje na wykonanie planu kosztów własnych. Przy metodzie USU natomiast, w związku ze stosowaniem cen obiektywnych, różnica ta ma odmienny charakter, charakteryzując stosunek rzeczywistych kosztów własnych do cen rynkowych względnie przeciętnych planowanych. Wynik wykonania planu kosztów własnych stanowi tylko jeden ze składników tej różnicy i obliczany jest jako różnica pomiędzy kosztami wydziałowymi miejsca powstawania kosztów — rzeczywistymi a planowanymi dla danego stanu zatrudnienia. [Np.: suma dochodów 300.000; suma kosztów własnych rzeczywistych — 280.000; suma planowanych kosztów własnych dla danego stanu zatrudnienia — 285.000; wynik działalności m.p.k. — 20.000; wynik wykonania planu kosztów własnych (obniżenie, będące podstawą dla premiowania — 5.000).

Jeśli chodzi o technikę księgowości, to metoda SPH zakłada pierwszeństwo zapisów, dotyczących danych pochodzących z zewnątrz przedsiębiorstwa w księgowości fabrycznej. Przy metodzie USU natomiast księgowania odbywają się w pierwszej kolejności w księgowości fabrycznej, następnie zaś raz na miesiąc przekazywane są do księgowości finansowej.

Sposób księgowego ujęcia rozrachunku wewnątrzzakładowego, wg metody USU, który bynajmniej nie jest jednolity, obrazuje poniżej zamieszczone rozwiązanie, stosowane w przemyśle spirytusowym.

(przykład str. 134)

Przy sposobności należy zwrócić uwagę na moment mocno podkreślany przez czeskich autorów; samo księgowo ujęcie rozrachunku wewnątrzzakładowego bez współdziałania komórek technicznych nie oznacza jeszcze prawdziwego rozrachunku. Dopiero bowiem stosowanie wewnętrznego rozrachunku gospodarczego, stanowiącego wynik ścisłej współpracy służb technicznych (planowanie produkcji, norm zużycia itp.) i finansowo-rachunkowych (planowanie kosztów własnych): a) zwiększa inicjatywę załogi w kierunku wykonania planu, a co więcej przyczynia się do gospodarnej

pracy, do myślenia kategoriami ekonomicznymi. wynikiem czego jest obniżenie kosztu własnego;

b) zezwala na łatwe śledzenie wyników pracy miejsc powstawania kosztów, szybkie podejmowanie decyzji i kontrolę zgromadzonych na miejscu powstawania kosztów — środków obrotowych;

c) stanowi jedną z form współzawodnictwa.

Opisanych zasad i metod rozrachunku gospodarczego w Czechosłowacji nie można uważać jeszcze za pełny i skończony system. Formy wewnątrzzakładowego rozrachunku gospodarczego w CSR ulegają bowiem ciągłej ewolucji w miarę zdobywania doświadczeń własnych i ZSRR w miarę bogacenia teorii i praktyki rozwoju socjalistycznych form gospodarki.

Objaśnienia do przykładu:

Rozrachunek wewnątrzzakładowy znajduje swoje księgowe odbicie w „zestawieniu“ (wzór skrócony), który to druk służy zarazem do planowania kosztów m.p.k.

Górna część „zestawienia“ gromadzi pozycje wynikowe, to jest koszty i dochody. W księgowości fabrycznej zapisy te nie są dzielone na koszty i dochody przedsiębiorstwa względnie koszty i dochody międzywydziałowe. Koszty, obciążające m.p.k. wykazywane są w kolumnie obrotów po stronie Wn, a następnie, dla zbilansowania ze znakiem przeciwnym (Dt = —; Ct = +) odnoszone są, w zależności od swego charakteru, do kolumny kosztów wydziałowych lub bezpośrednich, do których trafia też łączna suma kosztów wydziałowych.

„Dochody“ oblicza się w oddzielnym zestawieniu, noszącym tę samą nazwę. W oparciu o planowaną kalkulację jednostkową produktów, wytworzonych przez wydział, obliczana jest suma planowanych kosztów bezpośrednich, wg ich poszczególnych składników, oraz kosztów wydziałowych (jedna pozycja) dla wytworzonej w okresie produkcji. Tak ustaloną sumą uznawane jest m.p.k. wytwarzające, a na podstawie not obciążane m.p.k. przyjmujące. Ewentualne zmiany stanu wyrobów półgotowych i remanentów robót w toku na początek i koniec okresu, przeliczonych na wyroby gotowe, wykazywane są z odpowiednim znakiem (przyrost lub ubytek) we wzorze „dochody“, a także w wierszu dochodów i zapasów „zestawienia“.

Różnica między sumą planowanych kosztów przeciętnych a sumą rzeczywistych kosztów, wskazuje na „wynik“ działalności miejsca powstawania kosztów. Wynik ten w „zestawieniu“ figuruje w jednej pozycji, we wzorze „dochody“ rozbitý jest zaś wg elementów kalkulacyjnych. Dodatkowe dane dla analizy wyniku dają ponadto porównanie różnic ilościowych i wartościowych wykonania w stosunku do planu, uwidocznione we wzorze „dochodów“.

Dolna część „zestawienia“ służy dla rejestracji zapisów kont zapasowych miejsca powstawania kosztów, przy czym dwie pierwsze kolumny wykazują obroty, następne dwie zaś salda, wchodzące po skumulowaniu do bilansów otwarcia względnie zamknięcia. Połączenie między zapisami konta m.p.k. a kontem „finansowanie“ stanowią pozycje łącznikowe. Konto łącznikowe do m.p.k. „finansowanie“ jako saldo po-

Wykonanie nazwa k-ta	Zestawienie		m.p.k.		Fabryka I 71
	m.p.k.	okres	m.p.k.	okres	
k-ta wynikowe	O B K O T Y W n Ma		k. ugdz.		k. bezp. 11/50
Place Pensje Swiadczenia	11.163 2.126 4.518		— 2.126 — 4.518		— 11.163
Półwyrob A	155.025				— 155.025
Suruwiec I	302				302
Suruwiec II	8.655				— 5.655
Zuzycie opak.	700				— 700
Energia	4.818		— 4.818		
Remonty	6.912		— 6.912		
Czynsze	9.222		— 9.222		
Nakład fin.	586		— 586		
Inne nakł. adm.	1.130		— 1.130		
Przeznł. kaszt. wydział.			+ 29.312		— 29.312
Dochody		208.541			+ 208.541
Roboty na własne potrzeby					
Zmiana remanentu robót w toku i półgot.					
Rezultat	3.384				— 3.384
Ogółem			— 29.312 + 29.312		— 208.541 + 208.541
K-ta zapasowe			rem. pocz.		rem. końc.
Środki trwałe umorzenia					
Półwyrob A	156.788		→ 155.025		— 112.474
Suruwiec I	302		→ 302		— 114.237
Suruwiec II	8.655		→ 8.655		
Opakowania			→ 700		— 27.300
Roboty w toku i półgot. Rozliczenia międzyzjazd.					
Razem			— 140.474		— 141.537
K-to łącznik	→ 208.541		→ 206.220		140.474
Przeniesienie wyniku			3.384		138.153 3.384
Ogółem	582.827		582.827		140.474 141.537

52	Fabryka I	1	1	1	1	1	1
Wykonanie dochody	m.p.k. 71	71 11/50	71 11/50	71 11/50	71 11/50	71 11/50	71 11/50
	Bilans wykonania do planu	ogółem wg planu	wygr. A ₁	wygr. A ₂	wygr. A ₃	wygr. A ₄	półwyrob A
Place	— 1.185	— 9.978	— 595	— 9.061	— 86	— 236	
Półwyrob A	+ 1.469	— 156.494	— 49.894	— 66.932	— 5.794	— 15.927	— 17.947
Suruwiec I	+ 10	312	287	287	25	25	
Suruwiec II	+ 1.256	— 9.911	— 198	— 9.605	— 29	— 79	
Opakowanie	+ 405	— 1.105	— 1.105	— 1.105	— 1.384	— 3.805	
Koszty ugdział.	+ 1.429	— 3.741	— 9.560	— 15.992	— 1.384	— 3.805	
Razem		+ 190.594 + 17.947 = 208.541	+ 60.247	+ 102.982	+ 7.318	+ 20.047	+ 17.947
Ilorzyn ilości (41) i ceny		424,84	132,12	221,00	199,13	52,59	— 48,48
Wynik	— 3.384		456	456,98	382,50	381,22	373,90
Plan prod. (41)		400,00	130,00	200,00	20,00	50,00	
Różnice ilości (41)		+ 24,84	+ 2,12	+ 21,00	— 0,87	+ 2,59	
Plan wartości		179.187	59.280	93.196	7650	19061	
Odczuplenia (różnice ilość × cena jedn.)		+ 11.407	+ 976	+ 9.786	— 332	+ 986	

Na sumę 206.220 (obrotu strony Ma) składają się następujące uznania innych miejsc powstania kosztów (wynikających z not)

- Place robotników wypożyczonych z innych m. p. k. 13.289
  - Swiadczenia (m. p. k. „socjalne”) 4.515
  - Energia (m. p. k. silownia) 4.818
  - Remonty (m. p. k. warsztat remont) u j. 6.912
  - Utrzymanie środków trwałych (czynsze) 9.222
  - Finansowanie (nakłady finansowe) 586
  - Administracja (inne nakłady) 1.130
  - Suruwce (magazyn A: 302, magazyn B — 8.655) 8.957
  - Półwyrob A (przechodni przez magazyn) 156.788
- 206.220

PRZEDSIĘBIORSTWO .....

m.p.k. ....

ZAKŁAD .....

okres .....

ZESTAWIENIE DLA CELÓW WEWNĄTRZZAKŁADOWEGO ROZRACHUNKU GOSPODARCZEGO

NAKLĄDY	Nakł. proste		Nakł. złożone		Nakł. razem		Nakłady od początku roku		K-to rozlicz. międzyokres.				
	Wn	Ma	Wn	Ma	Wykon.	Plan	Wyk.	Plan	St. po z.	Wn	Ma	St. końc.	
A. materiały bezp. inne nakłady oprócz robocizny bezp.													
Razem A													
B. robocizna bezp.													
Razem B													
% koszt. wydział. (A×100) : B													
DOCHODY	Dochody świadczone na zewn.		Dochody świadczone między wydz.		Dochody razem		Od początku roku		K-to rozli z. międzyokres.				
	Wn	Ma	Wn	Ma	Wykon.	Plan	Wuk.	Plan	St. pocz.	Wn	Ma	St. końc.	
C.													
Razem C													
wynik do końca ubiegłego okresu													
wynik na okres bieżący													
D. Wyniki od początku roku													
K-to	NAZWA ZAPASÓW	Stan początk.	Przychód		Rozchód		Stan końcowy	K-ta łącznikowe					
			nakład m.p.k.	nakłady przekazane z innych m.p.k.	zużycie własne	dla innych m.p.k.							
	Surowce							Saldo					
	Towary handl. wyroby (półfabr.)							Obroty					
								Saldo					
	Razem							(podpis)					

czątkowe (kredytowe) wykazuje równowartość znajdujących się w m.p.k. remanentów (półwyrobu A i opakowań). Jako obroty występują na tym koncie wyłącznie obciążenia względnie uznania międzywydziałowe, ustalone na podstawie not, które w skali całego przedsiębiorstwa, po ich zsumowaniu, znoszą się. Wynik pracy m.p.k. wykazywany jest w odrębnej pozycji na koncie łącznikowym. Stąd saldo końcowe tego konta stanowi odpowiednik pozostałości aktywów (niekiedy pasywów m.p.k., pomniejszonych o zysk, względnie powiększonych o stratę m.p.k.)

Opracowano na podstawie:

- B. Drbal—Organizace uplného strediskoveho ucestnictvi v Csl. prumyslu lihovarskem a drozdarskem; Praha 1949.
- M. Kocman — Podnikove pcestnictvi v hospodarske samosprave (Praxe postupne metody provozniho uctnictvi) Praha 1949.
- L. Lazar — Organizace provoznihe uctnictvi prumyslovych podniku (Methoda uplného strediskoveho uctnictvi) Praha 1949).
- K. Pavelka — Provozni uctnictvi SPH a USU; Podnikova organizace v prumyslu 6.3.1949.

WSPÓLZAWODNICTWO – RACJONALIZACJA – MECHANIZACJA

L. ZĘBALSKI

Uprozczone księgowania w podgrupach 130 i z nią korespondujących

Wprowadzenie do JPK na 1951 r. podgrupy 130 „Odbiorcy za faktury oddane do inkasa“ nasunęło myśl uproszczonego ujęcia księgowania na tej podgrupie, jak też i korespondujących z nią podgrup 920 „Sprzedaż towarów ewidencjonowanych w cenie zakupu“, 930 „Sprzedaż towarów ewidencjonowanych w cenie hurtowej“ i 940 „Sprzedaż towarów ewidencjonowanych w cenie detalicznej“ w księgowości analitycznej, bez potrzeby otwierania kont osobowych.

Uproszczenie księgowania w podgrupie 130 polegać będzie na wykorzystaniu zapisów w „rejestrze sprzedaży fakturowanej“, prowadzonym specjalnie dla faktur, podlegających inkasowi bankowemu w myśl uchwały KERM z dnia 20.V.1947 r. Na zasadzie zapisów w rejestrze, wzór którego umieszczamy poniżej, nastąpi księgowanie sumy wystawionych faktur w danym dniu, na które już zostały sporządzone listy inkasowe — w księgowości głównej — na ciężar podgrupy 130, a na dobro grup 920, 930 i 940. Ten sposób prowadzenia rejestru umożliwi przeprowadzenie księgowania bez potrzeby ewidencjonowania obciążeń i uznań na kontach osobowych w księgowości analitycznej odbiorców.

Zamieszczony rejestr ma służyć następującym celom:

- wykazywać sumy zrealizowanych towarów, podlegających księgowaniu w danej grupie,
- wykazywać przebieg czynności działu finansowego, podjętych dla uzyskania zapłaty, jak też i czynności, związanych z otrzymaną zapłatą.

Wszystkie czynności, związane z fakturowaniem, w zależności od wewnętrznej organizacji przedsiębior-

stwa, może przeprowadzać dział rozliczeń wydziału finansowego (F), względnie dział rozliczeń wydziału handlowego (H), jeśli chodzi o czynności rejestracyjne w „rejestrze faktur“. Jeśli chodzi o czynności rejestracyjne w „rejestrze inkasa“, to przeprowadzać je może wydział finansowy. Rejestr składałby się z luźnych arkuszy, kolejno ponumerowanych. Po wypełnieniu części arkusza, dotyczącego rejestrowania faktur (każdej oddzielnie) i załączeniu kopii faktur do tego arkusza, prześle dział rozliczeń (H) arkusz rejestru do wydziału finansowego (F). Po sprawdzeniu załączników, dział rozliczeń (F) wystawi listy inkasowe i dokona zapisów w „rejestrze inkasa“ odbiorcy: za faktury oddane do inkasa. Zapis w „rejestrze inkasa“ winien być dokonany w tej samej linii, co wpis faktury w „rejestrze faktur“. Tym samym numer kolejny „rejestru faktur“ powinien odpowiadać takiemu samemu numerowi „rejestru inkasa“.

Po zamknięciu dnia następuje sumowanie „rejestru faktur“ i wystawienie przez wydział handlowy (na druku PK) noty, będącej podstawą uznania w księgowości głównej jednej z podgrup kont sprzedaży. Symbol podgrupy korespondującej, tj. Dł. 130 po sprawdzeniu sumy (o ile suma wystawionych list inkasowych jest równa sumie „rejestru faktur“) wstawia wydział finansowy i oddaje notę do księgowania.

Księgowania można przeprowadzać dziennie, tygodniowo, dekadowo lub miesięcznie.

Otrzymane wpłaty segreguje dział rozliczeń (F) na specjalnym wykazie, jak poniżej:

Wykaz wpływów bankowych

Nr kol.	Bank	Odbiorca	Nr wewnętrzny kolejny awiza bankowego	Odbiorcy za faktury oddane do inkasa	Odbiorcy za faktury nieregulowane w trybie inkasa bankowego	Inni	Razem wpływy
				Wpływy w zł			

Na zasadzie tego wykazu następuje wpis do drugiej części „rejestru inkasa — wpływy z inkasa“ w pozycjach, odpowiadających zapisom w „rejestrze faktur“, jak i w pierwszej części „rejestru inkasa — odbiorcy za faktury oddane do inkasa“. Miejsca niewypełnione w kolumnie „wpływy z inkasa“ oznaczają zadłużenie odbiorców ewidencjonowanych w podgrupie 130. Po wniesieniu zapisów do kolumny „wpływy z inkasa“ dział rozliczeń (F) sporządza (na druku PK) notę dla księgowości głównej, w celu księgowania w

księgowości głównej na kredycie konta 130 sumy wpływów.

Po zamknięciu okresu sprawozdawczego, należy przystąpić do sporządzenia wyciągów dla odbiorców rozpoczynając pracę na podstawie arkuszy rejestru, za wszystkie kolejne dni miesiąca. Przy chronologicznym przeglądaniu arkuszy, będą następować zapisy na wyciągach poszczególnych odbiorców. Suma wyciągów (wyłącznie zapisy debetowe) winna odpowiadać saldu, jakie wykaże w księgowości głównej.

Oddane do arbitrażu sprawy o niezapłacenie faktury winny znaleźć odbicie w „rejestrze inkasa“ przez wpis czerwonym atramentem w kolumnie części pierwszej, sumy nieuregulowanej faktury. Jednocześnie należy wystawić (na druku PK) notę dla księgowości głównej, celem zaksięgowania na Ct konta 130 i na Dt konta osobowego 176.

Jeśli chodzi o księgowe ujęcie faktur wystawionych, a nie oddanych do inkasa, to nastąpi ono na podstawie porównania sumy „rejestru faktur“ z „rejestrem inkasa“ — część 1 „Odbiorcy za faktury od-

dane do inkasa“. Wynikła różnica podlegać będzie księgowaniu na ciężar konta 139 „Odbiorcy za faktury nie oddane do inkasa“ w korespondencji z kontami grup: 920, 930, 940.

Może się zdarzyć, że przedsiębiorstwo — z uwagi na posiadanie kilku marż — będzie prowadzić oddzielne rejestry według grup towarowych, o jednakowej marży. Zajdzie wtedy konieczność prowadzenia rejestru zbiorczego, celem uzgodnienia zapisów w rejestrach z grupą 130.

KORESPONDENCI PISZA

O nowe miejsce w JPK dla konserwacji i remontów

W strukturze klasy 4 — „Nakłady do rozliczenia“ Jednolitego Planu Kont na 1950 r. nie znalazło się wystarczająco odpowiednie miejsce dla zagadnienia konserwacji i remontów. Temu zagadnieniu przeznaczono podgrupy: 440 — Konserwacje i 441 — Remonty, które to podgrupy należą do grupy 44 — Usługi obce. Poza wymienionymi podgrupami, ewidencjonującymi nakłady na konserwacje i remonty, wykonane sposobem zleconym przez przedsiębiorstwa trzecie, nie ma w klasie 4 więcej podgrup i kont, rejestrujących pozostałe nakłady na konserwacje i remonty.

Pominięcie pozostałych nakładów w osobnych grupach i zaniechanie ujęcia ich w księgowości na jednym wspólnym koncie nie pozwalała zakładowi pracy ustalić wysokości ogólnych nakładów finansowych, poniesionych na konserwacje i remonty. Takie pominięcie, względnie ujęcie tych nakładów tylko w formie częściowej nie dozwala dalej rewidentowi, analizującemu wyniki przedsiębiorstwa, podsumować ogółu nakładów finansowych na konserwacje i remonty, ani nie zadowala planującego te nakłady na rok przyszły, nie dając mu do ręki kompletnego materiału.

Założyć trzeba, że trudno przewidzieć, planując, ile i jakie remonty i konserwacje zostaną wykonane sposobem gospodarczym, a które w postaci usług obcych. Natomiast daleko łatwiejsze do ujęcia w momencie planowania są globalne nakłady bez rozbicia ich na sposoby wykonania. Znajomość bilansowanych wartości środków trwałych pozwala planiście, stosunkowo łatwo obznajmionemu z zakładem pracy, ustalić globalną wartość nakładów na konserwacje i remonty obiektów, wymagających w okresie przyszłym takich nakładów w oparciu o ich wartość bilansową. W przeciwieństwie do tego, planowanie nakładów, mających być wykonanymi tylko sposobem zleconym, a więc zaplanowanie ułamkowej wielkości bez możliwości dokładnego ustalenia jej stosunku do globalnych nakładów na ten cel, staje się dla planisty zagadnieniem trudniejszym. Z pokonaniem

tej przeszkody radzą sobie planiści mniej lub więcej szczęśliwie i dobrze — traci jednak na tym mimo to ważna wielkość ekonomiczna, jaką jest globalna wartość nakładów na konserwacje i remonty.

W strukturze obecnej klasy 4 nakłady na konserwacje i remonty rozrzucone są w grupach:

- 40 — gdzie stanowią jej część, przypadającą na materiały, części zapasowe maszyn i urządzeń, przedmioty nietrwałe i ich zużycie w wypadku wykonania konserwacji sposobem gospodarczym,
- 41 — jako część robocizny i świadczeń, zużyta przy wykonaniu konserwacji sposobem gospodarczym,
- 42 — jako część płacy pracowników umysłowych wraz ze świadczeniami,
- 43 — faktycznie zużyta energia przy wykonaniu tych prac,
- 44 — w całości podgrupy 440 i 441,
- 45 — 47 — w części obciążającej koszty remontów wykonanych we własnym zakresie.

Zebrane nakłady z grup wyżej wymienionych stanowią dopiero sumę globalną konserwacji i remontów danego zakładu pracy. Wielkość ta w gospodarce socjalistycznej — podkreślić wypada — jest gospodarczo ważna i warto wysilić się w kierunku znalezienia dla niej osobnego miejsca w księgowości i to miejsca, pozwalającego zewidencjonowanie ogółu nakładów na ten cel.

JPK na 1950 r. dla przemysłu posiada w swym składzie podgrupę 481 — Kalkulowane nakłady większych remontów i konserwacji. Ta podgrupa, zgodnie z komentarzem, spełnia funkcję ewidencjonowania złożonych nakładów tylko w odniesieniu do większych kosztów, podlegających rozliczeniu w czasie w postaci nakładów wtórnych. Spełnia ona wobec tego poniekąd dezyderatę, wysuniętą poprzednio, a więc rejestruje wszystkie większe nakłady na konserwacje i remonty. Okoliczność, że pominięte przy

tym zostały nakłady proste i nie podlegające wtórnie rozliczeniu w czasie, nie stanowiłyby, gospodarczo oceniając, poważnego niebezpieczeństwa. Tu jednak mieści się przysłowiowe „ale“ w postaci braku ścisłego i jednoznacznego określenia nakładów mniejszych i większych, a tym samym rozgraniczenia pomiędzy nakładami rozliczonymi jedynie jako proste, a złożonymi, zaliczanymi wtórnie w ciężar kosztów produkcji. Brak tego rozgraniczenia, a w praktyce całkowita niemożność ustalenia ścisłych kryteriów, pozwalających na rozgraniczenie pomiędzy nakładami prostymi i złożonymi, powoduje tym samym dowolność w klasyfikowaniu nakładów. I ta właśnie dowolność sprawia, że suma nakładów, zarejestrowana w podgrupie 481, stanowi nie dającą się ustalić część globalnych nakładów tego rodzaju.

Wynikałoby z dotychczasowych wywodów, że w imię zasady uproszczenia i powszechności, należałoby nakłady na konserwację i remonty ewidencjonować bez względu na sposób wykonania na specjalnych kontach wspólnych, np.:

w arkuszu rozliczeniowym kosztów na podobieństwo „higieny i bezpieczeństwa pracy“. Wspólność ewidencjonowania uzasadnia gospodarcze znaczenie „konserwacji i remontów“ i rola tej wielkości liczbowej w ocenie gospodarności przedsiębiorstwa.

Konserwacje i remonty należałoby w dalszym ciągu rozczłonować nie — jak dotąd — według kryteriów wielkości nakładu lub sposobu wykonania remontów, ale raczej wg układu kont bilansowych, ewidencjonujących środki trwałe. Rozbicie globalnych nakładów w sposób odpowiadający podziałowi środków trwałych w JPK, a nawet i środków nietrwałych nabrałoby wymowy gospodarczej, dałoby liczby zezwalające na porównanie ich z wielkościami, które „obsługują“. Wymowa tych liczb i stosunek ich do odpowiednich wielkości bilansowych zmusiłaby niewątpliwie do dalszych badań a przede wszystkim i w pierwszym rzędzie do badań nad stopniem zużycia poszczególnych środków trwałych, pracujących w przedsiębiorstwie.

(L. P.)

KRYTYKI I RECENZJE

M. Diaczkow i W. Kiparisow — Rachunkowość inwestycyjna*)

Pracę uczonych radzieckich, której tłumaczenia na język polski dokonał zespół pracowników Banku Inwestycyjnego, należy zakwalifikować jako pozycję wyjątkową dla naszej, ubogiej w tym przedmiocie, literatury krajowej.

Działalność inwestycyjna, będąca wyrazem procesu rozszerzonej reprodukcji nabiera w okresie Planu 6-letniego właściwego, socjalistycznego znaczenia. Będzie ona stale wzrastała i potężniała, bo takie jest prawo socjalistycznego rozwoju. Stąd — jeśli wczoraj było dla nas ważne, by odbudowywać i budować jak najszybciej, to dziś, jako zagadnienie pierwszej wagi — obok tempa budowy — należy również uznać uchwycenie kosztu procesu reprodukcji i stałą walkę o jego obniżenie. Obniżenie to bowiem będzie we wzrastającym stopniu stanowiło jedno ze źródeł rozszerzonej, socjalistycznej reprodukcji.

Jak wiadomo, przeważająca większość tytułów PPI wykonywana jest systemem zleceniowym, tj. przez przedsiębiorstwa wykonawstwa inwestycyjnego.

Plan produkcyjny tych przedsiębiorstw stanowi ostateczne uzasadnienie i niejako istotną „analitikę“ większości pozycji PPI.

Wskaźniki, decydujące o wielkości globalnych kwot przyznanych w PPI na określone tytuły inwestycyjne i o możliwości rozszerzenia rzeczowego rozmiaru reprodukcji przy tych samych środkach finansowych, leżą na płaszczyźnie wykonawstwa inwestycji.

Dotychczasowa rachunkowość inwestycyjna nie obejmowała wskaźników wykonawstwa i ograniczała się najczęściej do rejestrowania pozycji globalnych nakładów i finansowania inwestycji.

W świetle tego, co przewidziano wyżej, zrozumiała staje się odczuwana dzisiaj coraz bardziej potrzeba pogłębienia i rozszerzenia naszej dotychczasowej rachunkowości inwestycyjnej.

Praca M. Diaczkowa i W. Kiparisowa stanowi właśnie usystematyzowany zbiór doświadczeń i rozwiązań radzieckich w tej dziedzinie. Omawia ona całokształt rachunkowości inwestycyjnej w następującym porządku:

- rozdział I. Inwestycje i zadania ich rachunkowości.
- „ II Ewidencja księgową środków pieniężnych i operacji rozliczeniowych organizacji budowlanej.
- „ III Rachunkowość pracy i płac.
- „ IV Księgowanie materiałów i instalacji.
- „ V Rachunkowość majątku trwałego organizacji budowlanej.
- „ VI Rachunkowość eksploatacji maszyn i mechanizmów budowlanych.
- „ VII Księgowanie kosztów ogólnych.
- „ VIII Rachunkowość i kalkulacja kosztów robót budowlanych i montażowych.
- „ IX Rachunkowość zakładów pomocniczo-wytwórczych i gospodarstw usługowych.
- „ X Księgowanie rozpoczętych i zakończonych inwestycji.
- „ XI Ewidencja źródeł finansowania.
- „ XII Ewidencja funduszy, zysków i strat.
- „ XIII Sprawozdawczość.

Streszczenie, a nawet pobieżne omówienie treści poszczególnych rozdziałów, przekraczałoby znacznie ramy recenzji. Dlatego pragniemy zwrócić uwagę jedynie na pewne zasadnicze zagadnienia, wynikające

*) Polskie Wyd. Gospodarcze, W-wa 1951.

z cytowanej książki, które — naszym zdaniem — muszą być wkrótce rozstrzygnięte i w odniesieniu do naszej rachunkowości inwestycyjnej, a mianowicie:

1. pojęcie rachunkowości inwestycyjnej,
2. podstawowe założenia rachunkowości jednostek zleceńbiornych i obliczanie kosztu własnego robót oddanych,
3. Zakres sprawozdawczości inwestycyjnej.

1. Pojęcie rachunkowości inwestycyjnej

Tytuł oryginału (uczot kapitalnego stroitelstwa) nasuwa w pierwszej chwili wniosek, że przedmiotem książki będzie rachunkowość budownictwa inwestycyjnego w znaczeniu rachunkowości jednostek wykonawstwa inwestycyjnego.

Wniosek ten zdaje się znajdować potwierdzenie w tym, że większość rozdziałów książki jest poświęcona zagadnieniom rachunkowości organizacji zleceńbiornych, tj. jednostek wykonawstwa inwestycyjnego.

Z drugiej zaś strony przez rachunkowość inwestycyjną rozumie się na ogół u nas rachunkowość prowadzoną przez inwestora dla ujęcia wielkości inwestycji i źródeł ich finansowania.

Nasuwa się więc pytanie, czy tłumacze trafnie ujęli w tytule zamierzenia autorów, czy nie należało po prostu przetłumaczyć tytułu na: „Rachunkowość jednostek wykonawstwa inwestycyjnego“?

Otóż wydaje się, że tłumacze świadomie rozszerzyli dotychczasowy zakres pojęcia „rachunkowość inwestycyjna“ i objęli nim, zarówno rachunkowość działalności finansowej inwestora, jak i działalności produkcyjnej wykonawcy, które dopiero razem stanowią nierozdzielnie powiązany temat książki. Niewątpliwie, takie ujęcie jest słuszne.

Rachunkowość inwestycyjna winna mianowicie dać odpowiedź na następujące pytania:

1. ile wydatkowano na inwestycje w okresie sprawozdawczym,
2. z jakich źródeł dokonano tych wydatków,
3. w jakiej fazie cyklu inwestycyjnego zostały zlokalizowane wydatkowane środki na inwestycje (środki pieniężne — akredytywy — rozrachunki osobowe, materiały i wyposażenie techniczne, roboty rozpoczęte, roboty zakończone),
4. ile wynoszą nakłady nieproduktywne, tj. nie wchodzące do wartości inwentarzowej budowanego obiektu,
5. czym jest uzasadniony koszt inwestycji wykonanych, tj. dlaczego dana inwestycja pochłonęła określoną ilość środków pieniężnych (jak się kształtują jej wskaźniki kosztów i materiałów, robocizny itd.).

Nasza dotychczasowa rachunkowość inwestycyjna starała się dać odpowiedzi na pytanie 1, 2 i częściowo 3, dalsze jednak pozostawały bez odpowiedzi.

Nie wchodząc w analizę przyczyn tego stanu należy tu jednak zaznaczyć, że poważną rolę w opóźnianiu stanu naszej rachunkowości w tym zakresie była niedostateczna znajomość, względnie popularyzacja rozwiązań radzieckich.

Reasumując rachunkowość inwestycyjną w pełnym sensie, ujętym również przez tłumaczy, winna obrazować:

- a) wydatkowanie, finansowanie, lokalizację środków na inwestycje oraz ich efektywność gospodarczą,
- b) istotne elementy kosztu inwestycji wykonanych.

2. Podstawowe założenia rachunkowości jednostek zleceńbiornych i obliczanie kosztu własnego robót oddanych

Jak zaznaczono, poważna część omawianej książki poświęcona jest zagadnieniom rachunkowości organizacji zleceńbiornych, czyli jednostek wykonawstwa inwestycyjnego.

Pominiemy tu szereg ciekawych rozwiązań z zakresu finansowania inwestycji (finansowanie zwrotne), finansowanie zleceńbiornych (funkcjonowanie specjalnego rachunku bankowego zaliczek), wyodrębnienie niezasadniczej produkcji budowlanej itp., natomiast poświęcimy parę słów podstawowej zasadzie, na której opiera się rachunkowość jednostek zleceńbiornych oraz przedstawimy sposób obliczania kosztu własnego robót oddanych.

Rachunkowość jednostek zleceńbiornych bazuje na ścisłym powiązaniu ewidencji księgowej z układem kosztorysu do projektu technicznego.

Znajduje to wyraz w dostosowaniu kont produkcji podstawowej do różnych rodzajów robót, które może przewidywać kosztorys oraz w sposobie fakturowania robót oddanych.

Jest to możliwe dzięki:

- a) posiadaniu przez organizacje zleceńbiorne wykazu elementów scalonych,
- b) ustaleniu ceny kosztorysowej tych elementów i zachowaniu jej stałości przez czas trwania budowy,
- c) fakturowaniu robót zdawanych według wartości kosztorysowej elementów zakończonych.

W ten sposób odnośne konto realizacji robót budowlanych („Roboty oddane“) umożliwia automatyczne ustalenie stopnia zaawansowania budowy w danej chwili w stosunku do kosztorysu. Ponieważ zaś kosztorys do planu technicznego jest dokumentem wyjściowym, na którym opiera się planowanie i finansowanie budowy, uzyskanie pełnej porównywalności wykonania budowy z jej kosztorysem oznacza po prostu idealne spełnienie funkcji rachunkowości na odcinku wykonania zadań planowych przedsiębiorstwa.

Comiesięczne ustalenie elementów zakończonych, które ulegają wyfakturowaniu w cenie kosztorysowej, odbywa się protokolarnie przez wykonawcę i zleceńbiorną.

Równocześnie przeprowadza się protokolarnie (drugi protokół) inwentaryzację niezakończonych robót i elementów, których koszt wycenia się również w oparciu o ceny kosztorysowe.

Obydwa protokoły, w połączeniu z danymi księgowości, wykazującymi rzeczywiste koszty bezpośrednie i ogólne całości wykonanych robót, stanowią podstawę do obliczenia rzeczywistego kosztu własnego robót oddanych produkcji budowlano-montażowej. Sposób obliczenia jest następujący:

1. ustala się stosunek procentowy poniesionych w danym okresie kosztów ogólnych do całkowitego kosztu robót danego miesiąca, obliczonego według cen kosztorysowych (na podstawie wyżej wymienionych protokołów),

2. na podstawie obliczonego w ten sposób stosunku procentowego, przenosi się część kosztów ogólnych, dotyczącą robót zakończonych, na ciężar konta „Roboty oddane”. Pozostała po tym przeniesieniu część kosztów ogólnych, dotyczy produkcji niezakończonych,

3. odejmuje się następnie część kosztów ogólnych, dotyczącą produkcji niezakończonych od jej kosztu całkowitego, obliczonego w obmiarze miesięcznym (drugi protokół) według cen kosztorysowych, otrzymując różnicę, która stanowi koszty bezpośrednie produkcji niezakończonych,

4. odejmując wreszcie koszty bezpośrednie produkcji niezakończonych od całkowitej sumy kosztów bezpośrednich, poniesionych w danym miesiącu, otrzymuje się koszt własny, bezpośredni, robót oddanych.

Obliczony w ten sposób koszt bezpośredni przenosi się na ciężar konta „Roboty oddane”, gdzie łącznie z przeniesioną uprzednio częścią kosztów ogólnych, otrzymuje się całkowity koszt własny robót oddanych.

Jakie są zalety i korzyści podanego wyżej sposobu obliczania kosztu własnego robót oddanych produkcji budowlano-montażowej?

Zaletą wyżej wymienionego rozwiązania jest jego prostota techniczna, która pozwala przy tym na idealne zespolenie elementów rzeczywistych z planowanymi. Zespolenie to polega na kształtowaniu kosztu rzeczywistego robót oddanych i robót w toku według proporcji, wynikających ze stwierdzonego obmiarem stanu faktycznego, ujętego w cenach planowych (kosztorysowych).

Jeśli chodzi o korzyści gospodarcze, radziecki sposób oznacza rozwiązanie zagażenia okresowego wyliczenia kosztu produkcji, zakończonych i produkcji w toku, co z kolei umożliwia istotne pogłębienie planowania kosztów w budownictwie i stwarza właściwą płaszczyznę porównawczą dla walki o ich obniżenie.

Naszkicowane wyżej niektóre osiągnięcia radzieckiej księgowości jednostek zleceńbiornych są — rzecz jasna — uwarunkowane doskonałą strukturą radzieckiego kosztorysu generalnego, która, jako węzłowy punkt reformy naszej rachunkowości w przedsiębiorstwach wykonawstwa inwestycyjnego, stanowi jednak zagadnienie samo w sobie.

3. Sprawozdawczość inwestycyjna

Jednostką, podmiotem niejako, z którym wiąże się obowiązek sprawozdawczości inwestycyjnej, jest budowa, podjęta jako odrębny tytuł w planie scentralizowanych lub pozalimitowych inwestycji.

Sprawozdawczość ta obejmuje ewidencję czynności finansowych i produkcyjnych. Sprawozdanie z dzia-

łalności produkcyjnej sporządza ta jednostka, która wykonuje roboty inwestycyjne, tj. inwestor przy systemie gospodarczym, zleceniobiorca przy systemie zleceńbiornym.

System wskaźników, wymaganych przez sprawozdawczość, jest w obydwu przypadkach jednakowy.

Sprawozdanie z gospodarki finansowej budowy, sporządza zawsze inwestor.

Sprawozdawczość inwestycyjna w ZSRR opiera się na ustalonych i jednolitych dla całego budownictwa wzorach i jest sporządzana w okresach dekadowych, miesięcznych, kwartalnych i rocznych. Sprawozdawczość ta obejmuje również bilans inwestycji, miesięczny, względnie roczny. Materiału do poszczególnych sprawozdań dostarcza nie tylko odrębna księgowość inwestycyjna, którą prowadzi się w oparciu o specjalny plan kont, lecz również sprawozdawczość operacyjno-techniczna i statystyka.

Najważniejszymi elementami sprawozdawczości inwestycyjnej są:

1. terminowe powiadomienie o wykonaniu planu robót inwestycyjnych i oddaniu ich do eksploatacji, zawierające również dane, co do finansowania inwestycji,
2. wykonanie planu zatrudnienia,
3. koszt własny budowy,
4. bilans inwestycji.

W zależności od sposobu wykonania inwestycji wszystkich wyżej wymienionych elementów sprawozdawczych dostarcza albo inwestor, przy gospodarczym systemie wykonania, albo też obowiązek sprawozdawczości inwestycyjnej obciąża inwestora i wykonawcę, który w tym przypadku dostarcza danych, dotyczących elementów wymienionych w pkt. 2 i 3.

Bilanse działalności inwestycyjnej nie mogą być kumulowane z bilansami działalności podstawowej inwestora, który może objąć w swym sprawozdaniu jedynie drobną, nie zasługującą na wyodrębnienie i mieszczącą się w ramach pewnych limitów finansowych, działalność inwestycyjną.

Z powyższych uwag widać jasno, że radziecki system sprawozdawczości inwestycyjnej został dostosowany do systemu wykonania inwestycji.

Wykonanie programu inwestycji rejestruje rachunkowość inwestycyjna w dwu zasadniczych przekrojach: finansowym i produkcyjnym.

Odpowiada to dwóm zasadniczym celom, które winna spełniać rachunkowość inwestycyjna, a mianowicie: ujawniać dokładnie wymiary i charakter socjalistycznej reprodukcji oraz rejestrować koszt tej reprodukcji w jego istotnych elementach.

Z braku miejsca nie zajmujemy się tutaj typowymi dla recenzji sprawami, jak: drobne usterki stylistyczne, drukarskie itp.

Wydaje się nam, że tłumacze spełnili dobrze swoje zadanie i dali czytelnikowi polskiemu książkę, która winna stać się wytyczną i drogowskazem w całym szeregu zasadniczych zagadnień dla rachunkowości inwestycyjnej.

(P. W.)

D. J. Alenczikow — Organizacja i technika dokumentacji rewizji przedsiębiorstwa przemysłowego*)

Treść książki jest ujęta w rozdziałach:

- I. Zadania i istota rewizji dokumentalnej
- II. Organizacja pracy rewizyjnej w ministerstwach i centralnych zarządach
- III. Organizacja rewizji dokumentalnej przedsiębiorstwa przemysłowego
- IV. Metody pracy rewizyjnej
- V. Rewizja działalności produkcyjnej
- VI. Rewizja działalności aparatu zaopatrzenia
- VII. Rewizja działalności aparatu zbytu
- VIII. Rewizja działalności finansowej
- IX. Rewizja operacji pieniężnych i pozycji rozliczeniowych
- X. Rewizja płac
- XI. Rewizja obliczenia i wydatkowania funduszy specjalnych i finansowania spraw specjalnych
- XII. Rewizja konta strat i zysków
- XIII. Rewizja organizacji i stanu księgowości przedsiębiorstwa
- XIV. Opracowanie wyników rewizji.

Książka jest praktycznym podręcznikiem organizacji kontroli przedsiębiorstw przemysłowych. Rozwija ona szczegółowo postanowienia dekretu Rady KL ZSRR z dnia 15.IV.1936 r. o wewnętrznej kontroli finansowej instytucji, przedsiębiorstw itd. oraz dekretu Rady Ministrów ZSRR z dn. 17.IX.1947 r. „O głównych (starszych) księgowych instytucji, organizacji i przedsiębiorstw państwowych, spółdzielczych i społecznych“, które określają zadania kontroli finansowej i dokumentalnej rewizji. Zadania te są następujące:

1. kontrola zgodności z przepisami operacji, dokonanych przez daną instytucję, przedsiębiorstwo, organizację gospodarczą albo budowę oraz przestrzegania dyscypliny finansowej;
2. walka o ochronę socjalistycznej własności, ujawnianie wypadków gospodarki rabunkowej i sprzecznych z przepisami rozchodowania środków i materiału;
3. kontrola prawidłowej organizacji księgowości, prawidłowości dokumentów, dotyczących poszczególnych operacji i wiarygodności zapisów książkowych;
4. kontrola prawidłowości ewidencji materiałów w gospodarce magazynowej.

Wykonanie tych zadań drogą wąskiej rewizji formalnej, ograniczającej się do ustalenia zgodności zamknięć rachunkowych z księgami i prawidłowej dokumentacji zapisów księgowych, jest oczywiście wykluczone.

Alenczikow przedstawia w swej książce metodę kontroli materialnej, idącej poza dokumenty — do faktów, których dotyczą, kontroli wnikającej we wszystkie formy działalności, we wszystkie operacje i, dającej dzięki temu, pełny obraz gospodarki kontrolowanej jednostki. Tak szeroko pojęta kontrola nie ogranicza się do badania księgowości, a rewizja formalna stanowi tylko jej drobny fragment.

Pełna kontrola gospodarki danej jednostki pod względem zgodności z obowiązującymi przepisami, kontrola, która by wypełniła wyżej nakreślone zadania, wymaga gruntownego zbadania jej działalności w zakresie produkcji, zaopatrzenia, zbytu itd., w których

mogą występować operacje niezgodne z przepisami np.: wykonywanie obcych zamówień ze szkodą dla produkcji podstawowej, wykorzystanie materiałów wydanych z magazynu dla produkcji na zgoła inne cele, powiększanie danych o wykonaniu planu produkcji towarowej w celu bezprawnego uzyskania premii, fikcyjne zmniejszanie produkcji towarowej w celu sprzedaży różnicy osobom nieuprawnionym itd. Częstość fakty tego rodzaju kryją dokumenty formalnie odpowiadające ustalonym wymogom.

Kontrola prawidłowej organizacji księgowości, dokumentacji i wiarygodności zapisów księgowych wymaga również poznania działalności przedsiębiorstwa w zakresie produkcji, zaopatrzenia i zbytu.

A wreszcie pełna kontrola ewidencji materiałów w gospodarce magazynowej nie jest możliwa bez równoczesnego zbadania działalności aparatu zaopatrzenia.

Drugą cechą metody, wyrażonej w omawianej książce, jest **b a d a n i e w s t e c z n e** od sprawozdań do dokumentów podstawowych i stanu faktycznego. W tym zakresie korzysta Alenczikow w pełni z metod analizy działalności gospodarczej na podstawie sprawozdań rachunkowych i ich porównania z planem techniczno - przemysłowo - finansowym przedsiębiorstwa. Wykorzystanie analizy ma szczególne znaczenie w pierwszych etapach rewizji, ułatwiając wykrycie słabych punktów w przedsiębiorstwie i decydując w ten sposób o planie prac rewidenta, na którego opracowanie kładzie Alenczikow duży nacisk.

Organizację, planowanie i kontrolę rewizji dokumentalnych w ministerstwach, centralnych zarządach i podległych jednostkach omawia autor w drugim rozdziale swej pracy.

Rozdział trzeci zawiera omówienie prac przygotowawczych rewidenta bezpośrednio po otrzymaniu zlecenia i we wstępnej fazie kontroli, po zaznajomieniu się z jednostką kontrolowaną, z podkreśleniem potrzeby prawidłowego opracowania planu pracy.

Praca przygotowawcza rewidenta przed wyjazdem do jednostki kontrolowanej ma na celu ustalenie głównych zadań rewizji. W tym etapie prac rewident zapoznaje się ze wszystkimi materiałami, dotyczącymi danej jednostki, a w szczególności z obowiązującymi przepisami, zatwierdzonymi planami, sprawozdaniami, protokołami poprzedniej rewizji, zarządzeniami pokontrolnymi itp. Zebrane materiały rewident omawia następnie ze starszym rewidentem i głównym księgowym, a w niektórych wypadkach z dyrektorem jednostki zlecającej rewizję.

Plan pracy, ustalony wstępnie, podlega uzupełnieniu i ewentualnej zmianie po przyjeździe do jednostki kontrolowanej i zapoznaniu się z jej działalnością. Po załatwieniu wstępnych formalności, skontrolowaniu kasy, zaznajomieniu się ze strukturą organizacyjną i składem osobowym, bada rewident regulamin danej jednostki, nominacje kierownictwa, po czym zaznajamia się z kierunkami działalności i procesami produkcyjnymi jednostki kontrolowanej, jej ostatnim sprawozdaniem rocznym, sprawdza wykonanie zarządzeń, wydanych na podstawie protokołu poprzedniej rewizji, a wreszcie bada materiały, dotyczące wykonania pla-

*) Polskie Wyd. Gospodarcze, Warszawa, 1951.

nu techniczno - przemysłowo - finansowego w ostatnim okresie sprawozdawczym. Rewident bada szczegółowo wskaźniki zawarte w tych materiałach, sporządza tablice i zestawienia porównawcze.

W tym stadium prac mają dla rewidenta szczególne znaczenie bezpośrednie rozmowy z pracownikami badanej jednostki oraz pomoc ze strony miejscowej organizacji partyjnej i rady zakładowej.

Na podstawie zebranego materiału opracowuje rewident szczegółowy plan pracy, zawiadamiając głównego księgowego jednostki kontrolującej o ewentualnych zmianach w stosunku do planu pierwotnego.

Plan pracy umożliwia rewidentowi ocenę wykrytych faktów z punktu widzenia stojących przed nimi zadań i właściwe ich ujęcie w protokole rewizji. Plan taki daje nadto możliwość zbierania materiałów z kilku oddziałów kontrolowanej jednostki.

Metoda pracy rewizyjnej jest treścią czwartego rozdziału, omawiającego dokumenty podlegające rewizji, jej etapy, wykorzystanie metod inspekcji i analizy działalności gospodarczej w rewizji dokumentalnej oraz metodę badania dokumentów.

Cały proces rewizji dokumentalnej dzieli autor na 6 etapów:

1 etap, zaczynający się otrzymaniem polecenia przeprowadzenia rewizji, obejmuje prace przygotowawcze, których celem jest ustalenie głównych zadań rewizji;

2 etap rozpoczyna się po przyjeździe do jednostki kontrolowanej i jest przeznaczony na wstępne zaznajomienie się z jej działalnością i rozporządzalnym materiałem, ustalenie głównych wskaźników sprawozdawczych, a wreszcie nakreślenie głównych zadań rewizji i sposobu ich wykonania. Na tej podstawie opracowuje rewident z kolei plan szczegółowy z ustaleniem odcinków działalności jednostki kontrolowanej, wymagających gruntowniejszego zbadania;

3 etap prac — to rozwiązanie poszczególnych zadań uprzednio nakreślonych w planie rewizji. Dążąc do wykrycia przyczyn odchyżeń od norm, rewident stosuje metodę pracy inspekcyjnej, analitycznej i rewizyjnej na coraz węższych odcinkach. W tym etapie prac wspomniane metody wiążą się ściśle ze sobą i nie dają się rozgraniczyć w czasie. Sposób wykorzystania metody inspekcyjnej i analitycznej podczas rewizji dokumentalnej przedstawia autor na podstawie konkretnych przykładów;

4, 5 i 6 etap rewizji — to kolejno: uporządkowanie materiałów i sporządzenie protokołu rewizji, ujęcie wyników rewizji w sprawozdaniu, omówienie ich w organizacji przeprowadzającej rewizję, ustalenie środków dla usunięcia stwierdzonych niedociągnięć, a wreszcie kontrola wykonania zarządzeń, wydanych na podstawie sprawozdania z rewizji.

Występujący w praktyce podział rewizji dokumentalnych na planowe, nieplanowe, pełne i częściowe, omówiony krótko w 2 rozdziale, ma znaczenie dla ustalenia zakresu zadań rewizji. Metoda rewizji i jej przebieg nie ulegają zasadniczo zróżnicowaniu.

Plan pełnych rewizji dokumentalnych przedsiębiorstwa przemysłowego winien objąć — wg autora — następujące zasadnicze rozdziały:

1. rewizja działalności produkcyjnej
2. rewizja działalności aparatu zaopatrzenia

3. rewizja działalności aparatu zbytu
4. rewizja funduszu płac
5. rewizja działalności finansowej
6. rewizja operacji pieniężnych i pozycji rozliczeniowych
7. rewizja kosztów ogólnych, funduszy i rezerw, strat i akumulacji
8. rewizja organizacji i stanu księgowości.

Rozdziały V do XIII zawierają szczegółowe omówienie tematyki związanej z kolejnym badaniem przedstawionych zagadnień, podają przykłady tablic i zestawień ułatwiających ujęcie materiału analitycznego, a wreszcie przytaczają z praktyki wiele przykładów typowych uchybień w pracy przedsiębiorstw, sposoby ich wykrywania oraz ustalania ich przyczyn i osób odpowiedzialnych.

Rozdział ostatni poświęcony jest ujęciu wyników rewizji, a w szczególności omawia systematyzację materiałów rewizyjnych, określa wymogi, którym winien odpowiadać protokół i jego układ, a wreszcie podaje metody analizy materiałów i wydawanie na ich podstawie decyzji. Omawiając sposób systematyzowania materiałów rewizji i opracowanie protokołu rewizji, podkreśla autor znaczenie planu prac rewizyjnych. Materiały bowiem winny być opracowywane z powołaniem się na pozycje planu, protokół zaś winien zasadniczo zawierać odpowiedzi na pytania postawione w planie pracy w ścisłej zgodności z jego układem.

Książkę Alenczikowa cechuje bogaty materiał, zaczerpnięty z praktyki, usystematyzowany wg wymogów nauki o przedsiębiorstwie, zwięzłość i jasność wykładu. Jakkolwiek autor opiera się głównie na doświadczeniach przemysłu naftowego, to jednak praca jego może być w pełni wykorzystana również w innych gałęziach przemysłu.

Książka ta jest przeznaczona dla praktyków. Winni z niej korzystać głównie i starsi księgowi, pracownicy kontroli oraz instruktorzy rachunkowości. Umożliwia ona czytelnikowi polskiemu poznanie zadań i metod pracy aparatu kontroli wewnętrznej w gospodarce socjalistycznej, o której mówił J. Stalin na pierwszej konferencji wszechzwiązkowej pracowników inspekcji robotniczo - chłopskiej w 1920 r. (cyt. wg Alenczikowa): „... Nasza inspekcja powinna podchodzić do instytucji, które ona rewiduje, nie jak do cudzych, a jak do swych własnych instytucji, które należy uczyć, które należy doskonalić. Główne zadanie polega nie na tym, aby wyłapywać poszczególnych przestępców, lecz przede wszystkim na tym, ażeby badać kontrolowane instytucje, badać wnikliwie, badać poważnie, badać braki i osiągnięcia i dalej doskonalić te instytucje. Najgorsze i najbardziej niepożądane jest to, jeśli inspekcja przejmie się metodami policyjnymi, zacznie czeptać się rewidowanej instytucji, zacznie kasać w pięty, jeśli będzie powierzchownie badać zjawiska, pozostawiając na uboczu zagadnienia zasadnicze...”

O ile książka Alenczikowa posiada niewątpliwie duże znaczenie jako praktyczny przewodnik dla pracowników rachunkowości, o tyle żałować należy, że jej przekład polski wypadł niezbyt szczęśliwie. Dążenie tłumacza do poprawności języka polskiego nie wyrównuje takich braków, jak niedokładna znajomość języka rosyjskiego i zupełna chyba nieznamość ra-

chunkowości. Odnosi się wrażenie, że przekład zrobiono pośpiesznie, dzięki czemu nie przemyślano sensu wielu ustępów, nie brano pod uwagę faktu, że czytelnik polski powinien sens tych ustępów zrozumieć bez potrzeby rozwiązywania łamigłówek językowych. Wiele zdań i zwrotów przetłumaczono wadliwie, słowa, których tłumaczenie było może trudne, wypuszczono.

Dla ilustracji kilka przykładów:

— tłumaczenie wyrazów: nakładnyje razchody = koszty handlowe zamiast ogólne (str. 68), towarnyj wypusk osnownoj produkcji = gotowy towar produkcji zasadniczej zamiast część towarowa produkcji podstawowej (str. 68), siebiestoičnost = koszty stałe zamiast własne (str. 72), itp.:

— wypuszczono: iznos małowocennyh i bystroiznašywavajuszczyszia przedmiotow (str. 71), reagenty (str. 72, 74), snaczyslenijami (str. 72), smieszzenij i kompaundirowanija (str. 73), oformlenija (str. 99).

— tłumaczenie ustępów:

str. 70 „kontrola rozdziału (zamiast podziału) kosztów handlowych (zamiast ogólnych) pomiędzy niezakończoną produkcją, a gotowym towarem (zamiast produkcją towarową) oraz pomiędzy poszczególnymi rodzajami gotowych wyrobów — ma na celu wykrycie wszystkich wypadków zaciemnienia kosztów własnych. Dlatego też rewident powinien uważnie zapoznać się z instrukcją o kalkulacji produkcji wg gałęzi przemysłu (zamiast branżową instrukcją), ustalić wg jakiej metody dzielą się rozchody ogólne zakładu i oddziałów (zamiast: dzieli się koszty wydziałowe i ogólnofabryczne) oraz sprawdzić rozliczenia księgowości za-

kładu przy podziale tych rozliczeń na odpowiednie miesiące okresu rewidowanego (zamiast: sprawdzić dokonany przez księgowość przedsiębiorstwa ich podział w odpowiednich miesiącach badanego okresu)“.

str. 74 b) absolutne przekroczenie lub oszczędność planowanych norm rozchodów warunkowo - stałych (ogólna suma, w tym wydzielenie przekroczenia lub oszczędności pracy produkcyjnej wraz z naliczeniami bieżących remontów, amortyzacji, wydatków oddziałowych i innych warunkowo - stałych). — zamiast: b) absolutne przekroczenie względnie oszczędność w stosunku do planowanych norm kosztów warunkowo-stałych (ogólna suma z wyszczególnieniem objętych nią przekroczeń lub oszczędności w robociznie produkcyjnej z narzutami, remoncie bieżącym, amortyzacji wydziałowych i innych warunkowo - stałych kosztach);

str. 80 — „1. Zażądać od księgowości zakładu rozszyfrowania bilansowego salda konta materiałów znajdujących się w drodze i sprawdzić jego prawidłowość przez porównanie z bilansem i księgowością analityczną“ zamiast: „Zażądać od księgowości przedsiębiorstwa przedstawienia pełnej analizy wykazanego w bilansie salda konta „Materiałów w drodze“ i przekonać się o prawidłowości zestawienia sald (drogą porównania jego z bilansem i kartoteką analityczną) i wiele innych.

Korzystając ze swobody literackiego przekładu, autor nie szczędzi również konstytucji ZSRR, identyfikując Prezydium Rady Najwyższej ZSRR z Radą Najwyższą ZSRR (str. 102), a nawet z Radą Państwa (str. 96).

(M. T.)

PRZEGLĄD WYDAWNICTW

Ustawodawstwo — Przepisy — Rozporządzenia

Niniejszym podajemy przegląd najważniejszych aktów normatywnych, wydanych w ostatnich miesiącach ub. roku a dotyczących roku 1951. Publikowanie bieżącego materiału rozpoczniemy w nr 4, uzupełniając go krótkimi komentarzami lub streszczeniami.

(Redakcja)

Dziennik Ustaw RP

Dekret z dn. 21 września 1950 r. o opodatkowaniu przedsiębiorstw gospodarki uspołecznionej (nr 44, poz. 399).

Dekret z dn. 21 września 1950 r. zmieniający ustawę o zmianie organizacji naczelnych władz gospodarki narodowej (nr 44, poz. 400).

Dekret z dn. 26 października 1950 r. o zobowiązaniach podatkowych (nr 49, poz. 452).

Monitor Polski — część A

Zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dn. 14 września 1950 r. w sprawie zmiany zarządzenia Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego i Ministra Finansów z dn. 12 lipca 1950 r. w sprawie podziału amortyzacji przedsiębiorstw na rozrachunku gospodarczym w 1951 r. (nr A-105, poz. 1330).

Okólnik Ministra Finansów z dn. 20 października 1950 r. w sprawie księgowania nakładów na kapitalne remonty w obcych obiektach (nr A-113, poz. 1424).

Zarządzenie Ministra Finansów z dn. 27 października 1950 r. zmieniające zarządzenie Ministra Finansów z dn. 28 sierpnia 1950 r. w sprawie księgowego ujęcia odpisów na Fundusz Zakładowy oraz likwidacji 2% Funduszu Nagród i Prac Zleconych (nr A-114, poz. 1430).

Okólnik Ministra Finansów z dn. 20 października 1950 r. w sprawie zwolnień od podatku od wynagrodzeń nagród wypłacanych z Funduszu Zakładowego (nr A-121, poz. 1486).

Zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dn. 16 października 1950 r. w sprawie wynagrodzeń pracowników wydziałów kadr w państwowych instytucjach i przedsiębiorstwach (nr A-122, poz. 1509).

Zarządzenie Ministra Finansów z dn. 30 października 1950 r. w sprawie zasad organizacji finansowej i systemu finansowego Państwowych Gospodarstw Rolnych na rok 1951 (nr A-123, poz. 1530).

Uchwała Prezydium Rządu z dn. 8 listopada 1950 r. w sprawie premiovania maszynistek (nr A-125, poz. 1545).

Zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dn. 4 listopada 1950 r. w sprawie zawierania umów o wykonanie robót budownictwa inwestycyjnego (nr A-125, poz. 1553).

Instrukcja Ministra Finansów z dn. 22 listopada 1950 r. w sprawie wzmoczenia dyscypliny finansowej na odcinku podatku od wynagrodzeń i składek na Społeczny Fundusz Oszczędnościowy „C“ oraz w sprawie umorzenia zaległości w podatku od wynagrodzeń u płatników administracji publicznej, gospodarki uspołecznionej i instytucji społecznych (nr A-128, poz. 1589).

Zarządzenie Ministra Finansów z dn. 27 listopada 1950 r. w sprawie Jednolitego Planu Kont dla państwowych przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego na rok 1951 (nr A-129, poz. 1615).

Zarządzenie Ministra Finansów z dn. 4 grudnia 1950 r. zmieniające Jednolity Plan Kont dla państwowych przedsiębiorstw przemysłowych (nr A-129, poz. 1616).

Uchwała Rady Ministrów z dn. 6 grudnia 1950 r., Instrukcja nr 13 — w sprawie zasad i trybu przekazywania radom narodowym niektórych przedsiębiorstw, zakładów i instytucji spośród podległych dotąd ministrom i innym urzędom centralnym (nr A-130, poz. 1623).

Uchwała Prezydium Rządu z dn. 6 grudnia 1950 r. w sprawie ustalenia przynależności oraz uporządkowania gospodarki finansowej gospodarstw rolnych władania publicznego nie należących do przedsiębiorstwa Państwowe Gospodarstwa Rolne (nr A-130, poz. 1627).

Zarządzenie Ministra Finansów z dn. 4 grudnia 1950 r., zmieniające Jednolity Plan Kont dla państwowych przedsiębiorstw handlowych (nr A-131, poz. 1634)

Zarządzenie Ministra Finansów z dn. 9 grudnia 1950 r. w sprawie likwidacji dotychczasowego systemu wykonywania budżetu państwowego i budżetów b. związków samorządu terytorialnego oraz wprowadzenia nowych zasad wykonywania Budżetu Państwa (nr A-131, poz. 1635).

Zarządzenie Ministra Finansów z dn. 6 grudnia 1950 r. w sprawie księgowego ujęcia w rachunkowości jednostek budżetu Państwa przerachowań, wynikających ze zmian systemu pieniężnego (nr A-132, poz. 1644).

Uchwała Prezydium Rządu z dn. 14 grudnia 1950 r. w sprawie zasad sfinansowania inwestycji w roku 1951 (nr A-133, poz. 1701).

Zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dn. 30 listopada 1950 r. w sprawie częściowej zmiany instrukcji z dn. 2 czerwca 1950 r. w sprawie wzajemnego przekazywania maszyn, urządzeń technicznych, środków transportowych i innych przedmiotów majątku trwałego przez urzędy, instytucje i przedsiębiorstwa państwowe (nr A-133, poz. 1703).

Zarządzenie Ministra Finansów z dn. 12 grudnia 1950 r. w sprawie uproszczonego Jednolitego Planu Kont dla niektórych przedsiębiorstw, podległych terenowym organom jednolitej władzy państwowej oraz dla przedsiębiorstw przemysłu miejscowego, podległych Centralnemu Urzędowi Drobnej Wytwórczości (nr A-133, poz. 1704).

Zarządzenie Ministra Finansów z dn. 14 grudnia 1950 r. w sprawie Jednolitego Planu Kont dla państwowych gospodarstw rolnych na rozrachunku gospodarczym (nr A-133, poz. 1705).

Okólnik Ministra Finansów z dn. 14 grudnia 1950 r. w sprawie księgowego ujęcia opłat karnych za nieuzasadnioną reekspedycję przesyłek towarowych na kolejach normalnotorowych (nr A-133, poz. 1706).

Biuletyn PKPG

Pismo okólne Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego, Departament Techniki, z dn. 17 października 1950 r. w sprawie korzystania z kredytu antycypacyjnego (Nr 22, poz. 256).

Zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dn. 2 listopada 1950 r.

w sprawie sposobu obliczania cen na szczeblu zbytu i hurtu (nr 23, poz. 269).

Pismo Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego, Departament Budownictwa, z dn. 14 listopada 1950 r. w sprawie sporządzania planów kapitalnych remontów o charakterze budowlano-montazowym zaplanowanych do wykonania systemem gospodarczym w 1951 r. (nr 24, poz. 285).

Zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego i Ministra Finansów z dn. 18 listopada 1950 r. w sprawie przyspieszenia rozliczeń z Planu Inwestycyjnego (nr 25, poz. 291).

Zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 25.XI.1950 r. w sprawie przyspieszenia opracowania i zatwierdzenia założeń projektów inwestycyjnych (nr 25, poz. 293).

Pismo okólne Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego, Departament Organizacyjno-Prawny, z dn. 20 listopada 1950 r. w sprawie zawierania umów przez jednostki gospodarki uspołecznionej (nr 25, poz. 297).

Zarządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dn. 27 listopada 1950 r. w sprawie planów remontów obiektów majątku trwałego jednostek podlegających Centralnemu Urzędowi Drobnej Wytwórczości (nr 26, poz. 298).

Dziennik Urzędowy Ministerstwa Finansów

Zarządzenie Ministra Finansów z dn. 20 grudnia 1950 r. w sprawie kompetencji banków w zakresie finansowania i kontroli inwestycji objętych Państwowym Planem Inwestycyjnym na rok 1951 oraz przedsiębiorstw wykonawstwa inwestycyjnego (nr 33, poz. 195).

Okólnik Ministra Finansów z dn. 12 grudnia 1950 r. w sprawie analitycznej księgowości inwestycyjnej (nr 33, poz. 200).

Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej

Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 15 listopada 1950 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustalenia norm szacunkowych dla nieruchomości nabywanych w celu realizacji narodowych planów gospodarczych (nr 52, poz. 482).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 15 listopada 1950 r. w sprawie organizacji państwowych komisji arbitrażowych i trybu postępowania arbitrażowego (nr 53, poz. 484).

Rozporządzenie Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego z dnia 24.XI.1950 r. w sprawie postanowień o karach umownych w umowach planowych o dostawę towarów (nr 55, poz. 502).

Inne dzienniki urzędowe

Pismo okólne Ministerstwa Zdrowia z dn. 7 listopada 1950 r. w sprawie podatku od nabycia praw majątkowych od umów zawieranych przez jednostki administracji państwowej lub gospodarki uspołecznionej (Dz. U. Min. Zdrowia nr 22, poz. 177).

Pismo okólne Ministerstwa Zdrowia z dn. 7 listopada 1950 r. w sprawie czynszów za lokale użytkowe, wynajmowane przez jednostki administracji państwowej oraz instytucje i przedsiębiorstwa uspołecznione (Dz. U. Min. Zdrowia nr 22, poz. 178).

Redakcja: BIURO ORGANIZACJI RACHUNKOWOŚCI. Warszawa, ul. Mazowiecka 11, tel. 8-53-81, 703-42.

Wydawca: „POLSKIE WYDAWNICTWA GOSPODARCZE”. Przedsiębiorstwo Państwowe Wyodrębnione

Adres Administracji: Poznańska 15. tel. 7-39-45.

Prenumerata i kolportaż: PPK „Ruch” — Warszawa, ul. Srebrna 12, tel. 804-20 Konto PKO: I-15808

Warunki prenumeraty: kwartalnie zł 13.50, półrocznie zł 27.—, rocznie zł 54.—.

Druk. „Prasa Demokratyczna”, Warszawa, Śniadeckich 16. Zam. 1459 z dnia 12.II.1951 r. Nakład 15.000
Ukończono w marcu 1951 r.

CENA ZŁ 4.50

2-B-16631